

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Executive - MBA

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ II ΚΑΙ III ΣΤΗΝ
ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ – ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΘ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ

*Η διπλωματική εργασία εκπονήθηκε υπό την επίβλεψη
του καθηγητή κ. Χρήστου Καζαντζή*

Πειραιάς, Σεπτέμβριος 2010

РАНЕЕЗНАМО ПЕРПАА

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

Αφιερώνεται στα παιδιά μου

Θάνο και Δήμητρα

Περίληψη

Οι συνθήκες «Βασιλεία II» και «Βασιλεία III», αποτελούν συλλογικές προσπάθειες πολλών εθνικών ρυθμιστικών και εποπτικών αρχών του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος να υποποιήσουν ορισμούς, κανόνες και διαδικασίες διοίκησης της κεφαλαιακής επάρκειας και των δραστηριοτήτων ανάληψης κινδύνων των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Με βάση τα παραπάνω, βασικός σκοπός της εργασίας αυτής είναι να διερευνήσει και να παρουσιάσει τις βασικές επιπτώσεις της συνθήκης της Βασιλείας II και III στην οργανωσιακή και τη χορηγητική συμπεριφορά των Τραπεζικών ιδρυμάτων καθώς και στην ποιότητα και ποσότητα των γνωστοποιήσεων μέσω των οικονομικών καταστάσεων.

Για το σκοπό αυτό, αρχικά παρουσιάζονται ορισμένα εισαγωγικά στοιχεία. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο, περιγράφονται γενικά τα τραπεζικά συστήματα και τα ρυθμιστικά πλαίσια που έχει καθιερωθεί διεθνώς η αναγκαιότητά τους, ώστε να εποπτεύουν τις τράπεζες κατά τη λειτουργία τους, με στόχο την προστασία αυτών, αλλά και των πελατών τους.

Το τρίτο κεφάλαιο περιγράφει τη συνθήκη της Βασιλείας II. Αφού αναφέρει κάποια γενικά στοιχεία, στη συνέχεια αναλύει τους 3 πυλώνες της συνθήκης, ενώ έμφαση δίνεται στην εφαρμογή της ως προς την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, αλλά και διάφορες κριτικές που έχει δεχτεί η εν λόγω συνθήκη.

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει ορισμένα προκαταρκτικά ζητήματα που είχαν εγερθεί και οδήγησαν στην υπογραφή της συνθήκης «Βασιλεία III». Περιγράφει επίσης κάποια βασικά στοιχεία της εν λόγω συνθήκης, αλλά και ορισμένα στοιχεία κριτικής που ήδη έχουν ξεκινήσει να αναφέρονται στο διεθνές τραπεζικό σύστημα.

Το πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζει ορισμένες επιπτώσεις των συνθηκών «Βασιλεία II» και «Βασιλεία III», κυρίως ως προς την πειθαρχία των χρηματαγορών. Για το σκοπό αυτό, αρχικά αναλύονται βασικές έννοιες σχετικές με την πειθαρχία στις χρηματαγορές και πώς μπορεί να επιτευχθεί και να ελεγχθεί. Ακολούθως περιγράφονται ορισμένα ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή τρόπων (οι οποίοι ορίζονται στις εν λόγω συνθήκες), οι οποίοι αποσκοπούν στην εξασφάλιση της πειθαρχίας στις χρηματαγορές.

Τέλος, το έκτο κεφάλαιο αποσκοπεί σε μια άτυπη σύγκριση των δύο συνθηκών, κυρίως ως προς τις επιπτώσεις τους στο διεθνές τραπεζικό σύστημα. Παράλληλα, εξάγονται χρήσιμα συνολικά συμπεράσματα από όλη την εργασία.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον πρόεδρο το Ε-ΜΒΑ προγράμματος κ. Πέτρο Μάλλιαρη, που με επέλεξε και μου έδωσε την ευκαιρία να παρακολουθήσω ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα υψηλών προδιαγραφών και ανεκτίμητου πλούτου.

Επίσης ευχαριστώ τον κ. Τάσο Μάλλιαρη, που με την επιστημονική του κατάρτιση, το ήθος και την ευγένειά του συνετέλεσε ώστε το ταξίδι (μας) στο Chicago να γίνει φάρος στη ζωή μας. Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Χρήστο Καζαντζή, που με την υπομονή και την επιστημονική του υποστήριξη ολοκλήρωσα τη διπλωματική μου μελέτη. Τέλος θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω θερμά τη σύζυγό μου, που για δύο συνεχή χρόνια υπομονετικά με βοήθησε σε αυτό το ταξίδι του μεταπτυχιακού, όπου χωρίς τη συμπαράστασή της δεν θα είχε ευοδωθεί.

Σας ευχαριστώ πολύ όλους

РАНЕЕЗНАМО ПЕРПАА

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Ευχαριστίες.....	7
Περιεχόμενα.....	9
1 Εισαγωγή	13
1.1 Γενικά στοιχεία	13
1.2 Σκοπός διπλωματικής.....	15
1.3 Δομή εργασίας.....	16
2 Τραπεζικά συστήματα και ρυθμιστικά πλαίσια	17
2.1 Η αναγκαιότητα ρυθμιστικών πλαισίων στο τραπεζικό σύστημα	17
2.2 Οι αλλαγές στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα από την εφαρμογή της Συνθήκης της Βασιλείας II.....	19
2.3 Οικονομικές κρίσεις και δραστηριότητα.....	20
2.4 Μέτρα εποπτείας.....	21
2.4.1 <i>Ανάκληση Άδειας Πιστωτικού Ιδρύματος .....</i>	<i>22</i>
2.4.2 <i>Δημιουργία και Γνωστοποίηση Στοιχείων για την Κατάσταση των Τραπεζών</i>	<i>22</i>
2.4.3 <i>Πληροφόρηση για την Κατάσταση των Αγορών.....</i>	<i>22</i>
2.4.4 <i>Δίκτυα Προστασίας (Κρατική Εγγύηση/Ασφάλεια) .....</i>	<i>23</i>
2.5 Η τραπεζική εποπτεία σήμερα	23
2.5.1 <i>Οι νέες προκλήσεις .....</i>	<i>23</i>
2.5.2 <i>Φιλική προς την αγορά εποπτεία.....</i>	<i>24</i>
2.5.3 <i>Χορήγηση αδειών λειτουργίας στις τράπεζες .....</i>	<i>25</i>
2.5.4 <i>Τραπεζικός ανταγωνισμός.....</i>	<i>26</i>
2.5.5 <i>Αγορές χρεογράφων και τραπεζικές εργασίες .....</i>	<i>27</i>
2.5.6 <i>Αυτοπειθαρχία ή δημόσιος έλεγχος .....</i>	<i>28</i>
2.5.7 <i>Εναλλακτικές λύσεις για την εποπτεία.....</i>	<i>29</i>
2.6 Το ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα.....	31

2.6.1	Γενικά χαρακτηριστικά.....	31
2.6.2	Οι περιορισμοί της Τράπεζας της Ελλάδος.....	33
3	Η Βασιλεία II.....	35
3.1	Γενικά στοιχεία.....	35
3.2	Πυλώνας I: Καθορισμός ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων.....	37
3.3	Πυλώνας II: Εμποπτικός έλεγχος.....	39
3.4	Πυλώνας III: Πειθαρχία μέσω της αγοράς και γενικές επισημάνσεις ..	42
3.5	Συμπεράσματα για τη Βασιλεία II.....	47
3.6	Η εφαρμογή της Βασιλείας II.....	50
3.6.1	Η συμβολή της Βασιλείας II στην κρίση.....	50
3.6.2	Η επίπτωση της Βασιλείας II στην αποτελεσματικότητα και τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος.....	52
3.6.3	Η επίδραση της Βασιλείας II.....	54
3.6.4	Κριτικές για τη Βασιλεία II.....	58
3.6.5	Ορισμένες συμπερασματικές παρατηρήσεις.....	62
4	Η Βασιλεία III.....	67
4.1	Βασικά στοιχεία.....	67
4.2	Κριτική.....	69
5	Επιπτώσεις Βασιλείας II και Βασιλείας III στην πειθαρχία της χρηματαγοράς.....	73
5.1	Βασικά στοιχεία θεωρίας πειθαρχίας στις χρηματαγορές.....	73
5.2	Η χρήση της θεωρίας της πειθαρχίας στην αγορά στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και τις χρηματαγορές.....	75
5.3	Ζητήματα σχετικά με τη χρήση της θεωρίας της πειθαρχίας στην αγορά στην προληπτική εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.....	77
5.3.1	Οι πληροφορίες.....	77
5.3.2	Οι διαφορετικές προσεγγίσεις της πειθαρχίας από τις ομάδες που την ασκούν.....	79
5.3.3	Το πρόβλημα αντιπροσώπευσης.....	81
5.3.4	Η υποχρεωτική έκδοση τίτλων μειωμένης εξασφάλισης.....	82
5.3.5	Ο προσδιορισμός του συστημικού κινδύνου.....	84
5.3.6	Η πειθαρχία της αγοράς στις αναδυόμενες οικονομίες.....	85

6	Σύνοψη και συμπεράσματα	87
6.1	Σύνοψη	87
6.2	Βασιλεία II	88
6.3	Βασιλεία III	91
7	Βιβλιογραφία	93
7.1	Ελληνική	93
7.2	Ξενόγλωσση	95

1 Εισαγωγή

1.1 Γενικά στοιχεία

Η λειτουργία της Βασιλείας ξεκίνησε το 1973, όταν η κατάργηση του διεθνούς νομισματικού συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton προκάλεσε έντονες διακυμάνσεις και μεταβλητότητες των ισοτιμιών και των επιτοκίων.

Το αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος ήταν οι τράπεζες να καταστούν ιδιαίτερα ευάλωτες. Γρήγορα εμφανίστηκαν τα πρώτα θύματα. Το 1974 η Γερμανική τράπεζα Bankhaus I. D. Herstatt χρεοκώπησε και προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις στο σύστημα. Το περιστατικό αυτό μαζί με άλλα μικρότερης εμβέλειας, κατέδειξαν την ανάγκη διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της τραπεζικής εποπτείας.

Προτεραιότητα δόθηκε στη θεσμοθέτηση συνεργασίας ανάμεσα στις νομισματικές και τραπεζικές εποπτείες με στόχο την πρόληψη συστημικών κρίσεων και τη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος και οδήγησε στη σύσταση της λεγόμενης επιτροπής της Βασιλείας.

Η επιτροπή της Βασιλείας συστάθηκε το 1974 με μέλη της τις Κεντρικές Τράπεζες και άλλες εποπτικές αρχές από τα κράτη μέλη του «group of ten», την Ελβετία, το Λουξεμβούργο και την Ισπανία. Στην πραγματικότητα συμμετείχαν 10 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο Καναδάς, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία. Δεν είναι διεθνής οργανισμός, αλλά μια οργάνωση χωρίς νομική προσωπικότητα που λειτουργεί στα πλαίσια της γραμματείας της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlement).

Οι κανόνες που περιέχονται στις εκθέσεις της δεν έχουν νομική δεσμευτικότητα, αλλά αποτελεί κατευθυντήριες γραμμές.

Οι βασικοί στόχοι του αρχικού συμφώνου της Βασιλείας που οριστικοποιήθηκε το 1988 ήταν οι ακόλουθοι:

Η ισχυροποίηση της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζών και η διασφάλιση ίσων όρων τραπεζικού ανταγωνισμού μεταξύ των διεθνών δραστηριοποιημένων τραπεζών και μεταξύ των τραπεζών και των επενδυτικών εταιρειών. Όμως ήδη από τα μέσα της

δεκαετίας του 1990 είχαν καταστεί φανερές ορισμένες ελλείψεις και αδυναμίες του συμφώνου της Βασιλείας.

Έτσι, η συνειδητοποίηση των αδυναμιών του συμφώνου της Βασιλείας αλλά και η πίεση της αγοράς οδήγησε στην έναρξη των εργασιών για την αναθεώρησή του από την Επιτροπή Τραπεζικής Εποπτείας της Βασιλείας και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία όφειλε να αναθεωρήσει τις οδηγίες περί κεφαλαιακής επάρκειας, οι οποίες σε αντίθεση με τις αρχές της επιτροπής της Βασιλείας, είναι υποχρεωτικές.

Κύριοι στόχοι του αναθεωρημένου συμφώνου της Βασιλείας (σύμφωνο της Βασιλείας II), είναι:

η αντιστοίχιση κατά το δυνατόν των ιδίων κεφαλαίων των Τραπεζών με τον πιστωτικό κίνδυνο που πράγματι εμπεριέχεται σε κάθε χρεωστικό άνοιγμα.

η διεύρυνση των εποπτικά αναγνωριζόμενων μέσων και τεχνικών αντιστάθμισης και μεταφοράς των πιστωτικών κινδύνων.

Ο καθορισμός συγκεκριμένων κεφαλαιακών απαιτήσεων για την κάλυψη του κινδύνου.

Η ενθάρρυνση των τραπεζών για τη χρήση εσωτερικών συστημάτων μέτρησης και διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου.

Ο προσδιορισμός βασικών αρχών και κριτηρίων θα διέπουν τη διαδικασία αξιολόγησης από τις εποπτικές αρχές της πολιτικής και των μηχανισμών των τραπεζών για τη διασφάλιση της κεφαλαιακής τους επάρκειας.

Η ενίσχυση της αρχής της πειθαρχίας που η αγορά επιβάλλει στα πιστωτικά ιδρύματα μέσω της υποχρεωτικής δημοσιοποίησης ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων που να επιτρέπουν την αντικειμενική αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των τρόπων διαχείρισης κινδύνων.

Η αξιολόγηση αυτή από την αγορά σταδιακά προσδιορίζει και το κόστος δανεισμού των τραπεζών και κατά συνέπεια την επιτοκιακή πολιτική έναντι των πελατών.

Το σύμφωνο της Βασιλείας II, όπως θα αναφερθεί, απαρτίζεται από 3 πυλώνες.

Ο πρώτος αφορά τον καθορισμό των κεφαλαιακών αιτήσεων για την κάλυψη του πιστωτικού και του λειτουργικού κινδύνου.

Ο δεύτερος αφορά τον καθορισμό του σκοπού στον οποίο αποβλέπει η διαδικασία της αξιολόγησης της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών από τις εποπτικές αρχές, καθώς και τη θέσπιση των γενικών αρχών και κριτηρίων που θα διέπουν τη διαδικασία αυτή.

Ο τρίτος πυλώνας αφορά την ενίσχυση της πειθαρχίας της αγοράς μέσω της δημοσιοποίησης συγκεκριμένων ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων.

Στο νέο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας προβλέπονται εναλλακτικές μέθοδοι υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων, πιο ευαίσθητες ως προς τον κίνδυνο, επιτυγχάνοντας σύγκλιση μεταξύ του εποπτικού και του οικονομικού κεφαλαίου.

Η επιτροπή της Βασιλείας προτείνει ουσιαστικά 2 εναλλακτικές μεθόδους υπολογισμού των εποπτικών κεφαλαίων, για τον υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Την τυποποιημένη προσέγγιση (standardized approach) και την προσέγγιση της εσωτερικής διαβάθμισης (internal ratings based – IRB approach).

Η τελευταία παρέχει στις τράπεζες 2 εναλλακτικούς τρόπους υπολογισμού ανάλογα με το βαθμό εξέλιξης των εσωτερικών τους συστημάτων διαβάθμισης κινδύνου. Τη θεμελιώδη μέθοδο και την προηγμένη μέθοδο.

1.2 Σκοπός διπλωματικής

Βασικός σκοπός της εργασίας αυτής είναι να διερευνήσει και να παρουσιάσει τις βασικές επιπτώσεις της συνθήκης της Βασιλείας II και III στην οργανωσιακή και τη χορηγητική συμπεριφορά των Τραπεζικών ιδρυμάτων καθώς και στην ποιότητα και ποσότητα των γνωστοποιήσεων μέσω των οικονομικών καταστάσεων.

Η συνθήκη της Βασιλείας I, II και III αποτελούν συλλογικές προσπάθειες πολλών εθνικών ρυθμιστικών και εποπτικών αρχών του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος να υλοποιήσουν ορισμούς, κανόνες και διαδικασίες διοίκησης της κεφαλαιακής επάρκειας και των δραστηριοτήτων ανάληψης κινδύνων των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Η ερευνητική αυτή προσπάθεια για την καλύτερη κατανόηση του διεθνούς ρυθμιστικού παρεμβασμού των Τραπεζικών Ιδρυμάτων εστιάζει στις επιπτώσεις της συνθήκης της Βασιλείας II και III και τρία επίπεδα ανάλυσης, ήτοι οργανωσιακή συμπεριφορά, χορηγητική συμπεριφορά και δημόσια πληροφόρηση των Τραπεζών.

Της παρουσίασης των επιπτώσεων της συνθήκης προηγείται μια κριτική ανάλυση των βασικών εννοιών, της δομής και του περιεχομένου της συνθήκης της Βασιλείας II και λίγο της Βασιλείας III.

Η κατανόηση βέβαια των βασικών στόχων και της στρατηγικής επίτευξής τους κατέστησε επιτακτική την ανάγκη αναζήτησης και την παρουσίαση των σημαντικότερων αδυναμιών της συνθήκης της Βασιλείας II και III.

1.3 Δομή εργασίας

Η παρούσα εργασία, αφού περιέγραψε αρχικά κάποια γενικά εισαγωγικά στοιχεία, στο δεύτερο κεφάλαιο, περιγράφει ορισμένα γενικά στοιχεία για τα τραπεζικά συστήματα και τα ρυθμιστικά πλαίσια που έχει καθιερωθεί διεθνώς η αναγκαιότητά τους, ώστε να εποπτεύουν τις τράπεζες κατά τη λειτουργία τους, με στόχο την προστασία αυτών, αλλά και των πελατών τους.

Το τρίτο κεφάλαιο περιγράφει τη συνθήκη της Βασιλείας II. Αφού αναφέρει κάποια γενικά στοιχεία, στη συνέχεια αναλύει τους 3 πυλώνες της συνθήκης, ενώ έμφαση δίνεται στην εφαρμογή της ως προς την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, αλλά και διάφορες κριτικές που έχει δεχτεί η εν λόγω συνθήκη.

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει ορισμένα προκαταρκτικά ζητήματα που είχαν εγερθεί και οδήγησαν στην υπογραφή της συνθήκης «Βασιλεία III». Περιγράφει επίσης κάποια βασικά στοιχεία της εν λόγω συνθήκης, αλλά και ορισμένα στοιχεία κριτικής που ήδη έχουν ξεκινήσει να αναφαίνονται στο διεθνές τραπεζικό σύστημα.

Το πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζει ορισμένες επιπτώσεις των συνθηκών «Βασιλεία II» και «Βασιλεία III», κυρίως ως προς την πειθαρχία των χρηματαγορών. Για το σκοπό αυτό, αρχικά αναλύονται βασικές έννοιες σχετικές με την πειθαρχία στις χρηματαγορές και πώς μπορεί να επιτευχθεί και να ελεγχθεί. Ακολούθως περιγράφονται ορισμένα ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή τρόπων (οι οποίοι ορίζονται στις εν λόγω συνθήκες), οι οποίοι αποσκοπούν στην εξασφάλιση της πειθαρχίας στις χρηματαγορές.

Τέλος, το έκτο κεφάλαιο αποσκοπεί σε μια άτυπη σύγκριση των δύο συνθηκών, κυρίως ως προς τις επιπτώσεις τους στο διεθνές τραπεζικό σύστημα. Παράλληλα, εξάγονται χρήσιμα συνολικά συμπεράσματα από όλη την εργασία.

2 Τραπεζικά συστήματα και ρυθμιστικά πλαίσια

2.1 Η αναγκαιότητα ρυθμιστικών πλαισίων στο τραπεζικό σύστημα

Οι εξελίξεις στο σύγχρονο χρηματοπιστωτικό σύστημα κατά την τελευταία εικοσαετία επέβαλαν ως αναγκαιότητα τη δημιουργία και καθιέρωση ενός επαρκούς και αξιόπιστου ρυθμιστικού πλαισίου για τη λειτουργία των Τραπεζών σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι σημαντικότεροι λόγοι που δημιούργησαν αυτήν την αναγκαιότητα ήταν:

- Οι μεγάλες και έντονες διακυμάνσεις των τιμών των μετοχών στα διεθνή Χρηματιστήρια
- Η απελευθέρωση των αγορών χρήματος
- Η αύξηση της ταχύτητας κυκλοφορίας των κεφαλαίων
- Η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των χρηματοοικονομικών εργαλείων με την εισαγωγή των παραγώγων
- Η διαρκώς αυξανόμενη χρήση της τεχνολογίας σε επίπεδο συναλλαγών αλλά και σε επίπεδο διαχείρισης κεφαλαίων

Σε αρκετές επίσης χώρες του κόσμου παρατηρήθηκαν κατά την εικοσαετία αυτή σοβαρά προβλήματα αδυναμίας αποπληρωμής δανείων, πρόκλησης ζημιών λόγω δόλου και ανεπάρκειας των ηλεκτρονικών συστημάτων κλπ. Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν ήταν λίγες οι φορές όπου οι εθνικές κυβερνήσεις χρειάστηκε να επέμβουν δυναμικά στο τραπεζικό σύστημα, προκειμένου να διασώσουν τους υπό πτώχευση οργανισμούς, αναλαμβάνοντας τεράστια κόστη.

Η άμεση αντιμετώπιση τέτοιων αρρυθμιών έως και κρίσεων του χρηματοπιστωτικού συστήματος διεθνώς απαιτούσε την αύξηση των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών αφενός και αφετέρου την ανάπτυξη και καθιέρωση συστημάτων μέτρησης των κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες.

Έτσι παρατηρούμε ότι η πρακτική της Διαχείρισης Κινδύνων στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εξελίχθηκε ταχύτητα από το τέλος της δεκαετίας του 1970 ως σήμερα. Ο σημαντικότερος παράγοντας για την Διαχείριση Κινδύνων που τέθηκε από τις Εποπτικές Αρχές είναι η Κεφαλαιακή Επάρκεια, που στοχεύει να θέσει ελάχιστο

επίπεδο ιδίων κεφαλαίων που πρέπει να έχει κάθε πιστωτικό ίδρυμα σε σχέση με τον αναλαμβανόμενο πιστωτικό κίνδυνο.

Για τη μέτρηση της συσχέτισης μεταξύ των δύο παραγόντων, δηλαδή του ύψους των ιδίων κεφαλαίων και του αναλαμβανόμενου πιστωτικού κινδύνου, που απορρέει από τη διαχείριση του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών, καθιερώθηκε από τις εποπτικές αρχές ο συντελεστής φερεγγυότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Ο Συντελεστής Φερεγγυότητας ορίζεται ως ο λόγος των Ιδίων Κεφαλαίων του Πιστωτικού Ιδρύματος προς τα στοιχεία του Ενεργητικού και τα εκτός ισολογισμού στοιχεία σταθμισμένα με τον κίνδυνο τους. Η ελάχιστη τιμή του Συντελεστή καθιερώθηκε στο 8% και είναι σχεδιασμένος να καλύπτει τον κίνδυνο μη εκπλήρωσης της υποχρέωσης του αντισυμβαλλόμενου σε όλες τις μορφές.

Η Συνθήκη της Βασιλείας II επέβαλλε ένα ελάχιστο ενιαίο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, 8%, και εναρμόνισε για πρώτη φορά το διεθνές εποπτικό σύστημα. Ο υπολογισμός του προκύπτει με τον ίδιο τρόπο όπως και ο συντελεστής φερεγγυότητας μόνο που σε αυτή την αναθεώρηση προστέθηκαν στο Σταθμισμένο Ενεργητικό στοιχεία από το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών, ώστε να αντιπροσωπεύεται και ο κίνδυνος αγοράς επιπλέον του Πιστωτικού Κινδύνου. Τα στοιχεία αυτά σταθμίζονται ανάλογα με τον κίνδυνο που προέρχεται από τη μεταβολή τιμών συναλλάγματος, μετοχών, επιτοκίων αι άλλων παραμέτρων της αγοράς.

Τον Απρίλιο 2003 δημοσιοποιήθηκε το δεύτερο συμβουλευτικό κείμενο (Consultative Document) από την Επιτροπή της Βασιλείας. Σε αυτό υπάρχουν 3 άξονες ή Πυλώνες (pillars) μέτρων. Ειδικότερα :

Ο Πρώτος Πυλώνας ασχολείται με θέματα υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων, ο Δεύτερος Πυλώνας με θέματα επίβλεψης και ελέγχου των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων, και κατ' επέκταση της κεφαλαιακής επάρκειας και ο Τρίτος Πυλώνας με θέματα δημοσιοποίησης (disclosure) διαφόρων διαδικασιών όπως π.χ. των μεθόδων εκτίμησης κινδύνων, με τρόπον ώστε οι επενδυτές να έχουν καλύτερη και πιο έγκυρη πληροφόρηση γεγονός που αναμένεται να έχει σαν αποτέλεσμα με τη σειρά του την αύξηση της εσωτερικής πειθαρχίας των διοικητικών στελεχών των τραπεζών.

2.2 Οι αλλαγές στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα από την εφαρμογή της Συνθήκης της Βασιλείας II

Η εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης της Βασιλείας II, στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές στη συμπεριφορά και την πρακτική των Τραπεζών έναντι στο ζήτημα της χρηματοδότησης των Μικρών κυρίως και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΜΜΕ & ΠΜΕ) σε διεθνές επίπεδο αλλά και στη χώρα μας.

Οι Τράπεζες διαμορφώνουν τα δανειακά τους χαρτοφυλάκια πλέον, εξετάζοντας μία σειρά από κριτήρια που προβλέπει η νέα συνθήκη και αποσκοπούν στην ακριβέστερη μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου που συνοδεύει τη χορήγηση τραπεζικών πιστώσεων στις ΜΜΕ.

Ο σκοπός των διατάξεων της συνθήκης είναι αφενός η εξασφάλιση του Πιστωτικού Συστήματος έναντι των αδυναμιών αποπληρωμής των χορηγούμενων δανείων προς τις επιχειρήσεις και αφετέρου η βελτίωση της πρόσβασης των επιχειρήσεων σε πηγές τραπεζικής χρηματοδότησης.

Οι Τράπεζες είναι πλέον υποχρεωμένες να σχηματίζουν βαθμολογίες των ΜΜΕ – πελατών τους με βάση αξιολογική κλίμακα που στηρίζεται στη μέτρηση αυτών των κινδύνων. Τα χρησιμοποιούμενα κριτήρια είναι πλέον κοινά για όλα τα Πιστωτικά Ιδρύματα, ενώ αυτά διατηρούν τη δυνατότητα υιοθέτησης λιγότερο ή περισσότερο εξειδικευμένων μεθόδων αξιολόγησης των κινδύνων, με βάση τις τεχνολογικές υποδομές και την τεχνογνωσία που διαθέτουν.

Από την κατάταξη των ΜΜΕ σε αυτές τις αξιολογικές, βαθμολογικές κλίμακες εξαρτάται και η τιμολόγηση των οποία λαμβάνουν από την Τράπεζα, με την οποία συνεργάζονται, δηλαδή με τον τρόπο αυτό διαμορφώνεται το κόστος δανεισμού το οποίο αναλαμβάνουν για το δάνειο το οποίο λαμβάνουν.

Οι ίδιες οι Τράπεζες πρόκειται να αντιμετωπίσουν μία σειρά από προβλήματα κατά την εφαρμογή των νέων αυτών πρακτικών. Τα στελέχη των ίδιων των Τραπεζών που είναι επιφορτισμένα με την ευθύνη και το έργο της αξιολόγησης των ΜΜΕ, εξαιτίας της εφαρμογής των κριτηρίων της Συνθήκης της Βασιλείας II, δεν διαθέτουν συχνά (τουλάχιστον όχι ακόμη) την απαραίτητη γνώση για την οικονομική και λογιστική λειτουργία των επιχειρήσεων, ώστε να είναι σε θέση να εφαρμόσουν με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα αυτά τα κριτήρια.

Αυτό οφείλεται στην «φτωχή» και τυποποιημένη μέχρι σήμερα χρήση των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων από τις Τράπεζες, η οποία περιοριζόταν στην εξαγωγή βασικών χρηματοοικονομικών δεικτών και τον συνοπτικό σχολιασμό τους.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε το ζήτημα της έλλειψης πηγών ακριβούς και έγκυρης πληροφόρησης για την οικονομική κατάσταση των ΜΜΕ, καθώς ειδικά στη χώρα μας οι δημοσιευμένες πληροφορίες αυτού του είδους για τις ΜΜΕ είναι ελάχιστες.

Έτσι δεν είναι εφικτό ή πολύ εύκολο για μία Τράπεζα, να αξιολογήσει τα οικονομικά δεδομένα των ΜΜΕ – πελατών της σε σχέση με κλαδικούς δείκτες benchmarking, ώστε να εξαγάγει ασφαλή συμπεράσματα για μία σειρά από ζητήματα όπως : η θέση της ΜΜΕ που εξετάζουν στην αγορά του κλάδου που δραστηριοποιείται, η ανταγωνιστικότητα και το επίπεδο ικανότητας του management που ασκείται, ο βαθμός λειτουργικής μόχλευσης, η αποτελεσματικότητα των πρακτικών πιστωτικής πολιτικής που ακολουθούνται, οι επιπτώσεις που έχουν φαινόμενα εποχικότητας ή άλλα οικονομικά γεγονότα στη ζήτηση που διαμορφώνεται για τα προϊόντα της επιχείρησης, κ.λ.π.

Η ανεπάρκεια επομένως δημοσιευμένων, οικονομικών δεδομένων αυτής της μορφής, επιβάλλει στις Τράπεζες να αναζητούν αυτές τις πληροφορίες από τις ίδιες τις επιχειρήσεις, χωρίς να έχουν συχνά την δυνατότητα να τις διασταυρώσουν από άλλη αντικειμενική πηγή.

Οι νέες τεχνικές διαχείρισης κινδύνου, συνοδευμένες από διαρθρωτικές αλλαγές (όπως οι υψηλότερες προσδοκίες των μετόχων, η ένταση του ανταγωνισμού και, σε ορισμένες περιπτώσεις, η οικονομική ύφεση και η αύξηση των προβλέψεων για ζημιές λόγω δανείων), έχουν στρέψει την προσοχή των τραπεζών στη μέτρηση και τη διαχείριση των κινδύνων και στην κεφαλαιακή επάρκειά τους όσον αφορά τους κινδύνους αυτούς. Σαν συνέπεια αυτών των εξελίξεων αναμένεται να μεταβληθεί τόσο η αξιολόγηση των αιτημάτων των επιχειρήσεων για δανεισμό, όσο και η έγκριση και εκταμίευση των πιστώσεων.

2.3 Οικονομικές κρίσεις και δραστηριότητα

Η πρόληψη ή η αντιμετώπισή των οικονομικών κρίσεων με τον πλέον ανώδυνο τρόπο για την οικονομία, είναι το κυριότερο αντικείμενο της τραπεζικής εποπτείας. Οικονομικές κρίσεις συμβαίνουν όταν υπάρχουν αναταραχές στο οικονομικό σύστημα που οδηγούν στην απότομη αύξηση της αρνητικής επιλογής και του ηθικού κινδύνου στις αγορές. Συνέπεια της κατάστασης αυτής είναι η αδυναμία των αγορών να

κατευθύνουν κεφάλαια από τις πλεονασματικές μονάδες σε αποδοτικές επενδυτικές δραστηριότητες, το οποίο με τη σειρά του προκαλεί την συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας. Οι παράγοντες που προκαλούν τέτοιες κρίσεις διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες (Mishkin, 2001):

- Αυξήσεις στα επιτόκια, που οδηγούν σε αύξηση του κινδύνου αρνητικής επιλογής. Ο λόγος είναι ότι ιδιώτες και εταιρείες με υψηλού κινδύνου επενδυτικά σχέδια επιθυμούν να δανειστούν ακόμη και με υψηλά επιτόκια, ενώ οι δανειστές είναι απρόθυμοι να συνάψουν δάνεια. Έτσι, η μείωση των δανειακών κεφαλαίων μειώνει τις επενδύσεις και κατά συνέπεια τη συνολική οικονομική δραστηριότητα.
- Αυξημένη αστάθεια στις οικονομικές αγορές, με αποτέλεσμα οι δανειστές να αδυνατούν να διακρίνουν την ποιότητα των δανειζόμενων και να γίνονται απρόθυμοι να δανείσουν, με τις ίδιες συνέπειες.
- Επιδράσεις της αξίας των περιουσιακών στοιχείων στους ισολογισμούς των εταιρειών. Οι μεταβολές στην αξία των περιουσιακών στοιχείων έχουν συνέπειες στην καθαρή θέση των εταιρειών. Έτσι, μειώσεις στις χρηματιστηριακές αξίες των εταιρειών, μειώσεις στο συνολικό επίπεδο τιμών (όταν ο δανεισμός είναι με σταθερά επιτόκια), υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος (όταν ο δανεισμός είναι σε ξένα νομίσματα) και αυξήσεις επιτοκίων, έχουν όλα ανεπιθύμητο αποτέλεσμα στην καθαρή θέση των δανειζόμενων, αυξάνοντας επίσης τα προβλήματα της αντίθετης επιλογής και του ηθικού κινδύνου.
- Προβλήματα στον τραπεζικό τομέα που λόγω της ασύμμετρης πληροφόρησης μπορεί να οδηγήσουν σε πανικό, με τρομακτικές συνέπειες για την οικονομία. Επειδή οι τράπεζες είναι σημαντικός κρίκος στη λειτουργία όλου του οικονομικού συστήματος, προβλήματα στα μεγέθη των ισολογισμών και πιθανές πτωχεύσεις, μπορεί να οδηγήσουν τους καταθέτες, λόγω ασύμμετρης πληροφόρησης, σε μαζικές αναλήψεις, προκαλώντας σοβαρές διαταραχές στο πιστωτικό σύστημα και γενικότερα στην «πίστη» μιας οικονομίας.

2.4 Μέτρα εποπτείας

Οι εποπτικές αρχές, προκειμένου να αποτρέψουν την εμφάνιση κρίσεων, έχουν στη διάθεσή τους όλα τα προληπτικά μέτρα εποπτείας που ήδη αναφέρθηκαν. Αυτά τα μέτρα είναι οι προϋποθέσεις για την ίδρυση και λειτουργία των τραπεζικών ιδρυμάτων, η επιβολή κεφαλαιακών απαιτήσεων για τους αναλαμβανόμενους κινδύνους, ο περιορισμός των χρηματοδοτικών ανοιγμάτων (ώστε να αποφεύγεται η συγκέντρωση

των κινδύνων), η διεξαγωγή ελέγχων, η καταγραφή διαδικασιών και ορίων ανάληψης κινδύνων κ.ο.κ. Μερικά ακόμη μέτρα που μπορούν να εφαρμοστούν από τις εποπτικές αρχές, για την γενικότερη βελτίωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά και την πρόληψη εμφάνισης και επέκτασης των κρίσεων αναφέρουμε παρακάτω.

2.4.1 Ανάκληση Άδειας Πιστωτικού Ιδρύματος

Ένας βασικός ρόλος των εποπτικών αρχών είναι η παρακολούθηση της συμμόρφωσης των τραπεζών με τους ισχύοντες κανόνες και η παρέμβασή τους σε περίπτωση που αυτό δεν συμβαίνει. Οι τρόποι παρέμβασης εξαρτώνται από τη νομοθεσία κάθε χώρας. Άλλες χώρες καθορίζουν λεπτομερώς τα γεγονότα που προκαλούν συγκεκριμένες δράσεις των εποπτικών αρχών, ενώ άλλες τους δίνουν την ευχέρεια να χειριστούν τις προκύπτουσες καταστάσεις. Ο δεύτερος τρόπος προϋποθέτει τη μη ύπαρξη πολιτικών παρεμβάσεων. Όταν το πιστωτικό ίδρυμα δεν συμμορφώνεται με τις υποδείξεις των εποπτικών αρχών, τότε αυτές πρέπει να έχουν το δικαίωμα να παρεμβαίνουν και να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να μην κινδυνεύσει συνολικά το τραπεζικό σύστημα.

2.4.2 Δημιουργία και Γνωστοποίηση Στοιχείων για την Κατάσταση των Τραπεζών

Οι εποπτικές αρχές μπορούν να συμβάλλουν στη διαφάνεια του τραπεζικού συστήματος, δημοσιοποιώντας αφ' ενός τα στοιχεία που αφορούν την κατάσταση των τραπεζών και αφ' ετέρου να βελτιώσουν την διαθεσιμότητα των στοιχείων για τις τράπεζες, το σύνολο του πιστωτικού συστήματος και την αγορά γενικότερα. Τα στοιχεία που μπορούν να παράσχουν οι εποπτικές αρχές είναι χρήσιμα εφ' όσον είναι ακριβή και έγκυρα. Η δημοσιοποίηση στοιχείων βέβαια είναι ευκολότερη όταν τα πιστωτικά ιδρύματα είναι γενικά υγιή και όταν οι επενδυτές είναι έμπειροι. Όταν υπάρχει πρόβλημα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι εποπτικές αρχές έχουν μεν την υποχρέωση ενημέρωσης του κοινού, αλλά υπάρχει ο κίνδυνος δημιουργίας πανικού, επομένως ο χειρισμός τέτοιου είδους περιπτώσεων πρέπει να είναι προσεκτικός.

2.4.3 Πληροφόρηση για την Κατάσταση των Αγορών

Η ύπαρξη στοιχείων για την κατάσταση των αγορών, μπορεί να προλάβει προβλήματα που δημιουργούνται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, λόγω της συγκέντρωσης των χαρτοφυλακίων των τραπεζών σε τομείς της οικονομίας, όπου ενδεχομένως υπάρχουν "φούσκες" (π.χ. αγορά ακινήτων, χρηματιστήριο). Αν υπάρχει πληροφόρηση για τις τρέχουσες συνθήκες της αγοράς, τότε οι εποπτικές αρχές μπορεί να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να προλάβουν το πρόβλημα.

2.4.4 Δίκτυα Προστασίας (Κρατική Εγγύηση/Ασφάλεια)

Ένα ακόμη μέτρο που λαμβάνεται για την πρόληψη των κρίσεων στο τραπεζικό σύστημα είναι η εγγύηση των καταθέσεων. Η ύπαρξη εγγύησης καταθέσεων σημαίνει ότι οι καταθέτες παίρνουν πίσω όλο τους το κεφάλαιο μέχρι το ποσό που είναι εγγυημένο, ότι και αν συμβεί στην τράπεζα τους. Ένα δεύτερο μέτρο είναι η δυνατότητα των τραπεζών να δανείζονται από την Κεντρική Τράπεζα (που σε αυτές τις περιπτώσεις λειτουργεί ως «δανειστής της τελευταίας προσφυγής») όταν αντιμετωπίζουν προβλήματα με τις αυξημένες απαιτήσεις των καταθετών τους. Σε άλλες περιπτώσεις τα κεφάλαια προς τα προβληματικά τραπεζικά ιδρύματα παρέχονται από το κράτος. Τέλος, το ίδιο το κράτος μπορεί να αναλάβει μια προβληματική τράπεζα, εγγυώμενο με αυτόν τον τρόπο τα χρήματα των καταθετών.

Ταυτόχρονα, λόγω αυτής της παροχής εγγύησης παρουσιάζονται διάφορα προβλήματα. Υπάρχει ηθικός κίνδυνος, λόγω του ότι οι καταθέτες δεν υφίστανται απώλειες στην περίπτωση χρεοκοπίας. Έτσι, δεν επιβάλλουν πειθαρχία στις τράπεζες όταν αυτές αναλαμβάνουν υπερβολικούς κινδύνους, με αποτέλεσμα την ανάληψη μεγαλύτερων κινδύνων από τις τράπεζες. Παρουσιάζεται επίσης το πρόβλημα της αντίθετης επιλογής, επειδή οι καταθέτες δεν έχουν λόγο να ελέγξουν τις δραστηριότητες της τράπεζάς τους. Επομένως, αν απουσίαζε η κρατική παρέμβαση, ο χώρος των τραπεζών θα ήταν ιδανικό πεδίο για τις δραστηριότητες απατεώνων που θα μπορούσαν πολύ εύκολα να καλύψουν απάτες και καταχρήσεις.

2.5 Η τραπεζική εποπτεία σήμερα

2.5.1 Οι νέες προκλήσεις

Οι μεταβολές στον τραπεζικό τομέα λόγω της απορρύθμισης “deregulation” των αγορών, των νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων και της ανάπτυξης της τεχνολογίας, αποτελούν προκλήσεις για τις εποπτικές αρχές. Το ζήτημα της τραπεζικής εποπτείας σήμερα είναι πολύ πιο σύνθετο, απ’ ότι στο πρόσφατο παρελθόν. Η τραπεζική εποπτεία και το γενικότερο πλαίσιο λειτουργίας του πιστωτικού συστήματος, οφείλει να εκσυγχρονισθεί και να παρακολουθήσει αυτές τις μεταβολές. Υπάρχουν πολλά ζητήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι αρχές εκτός από το πλαίσιο εποπτείας, όπως το ζήτημα του τραπεζικού ανταγωνισμού, ο τρόπος εφαρμογής της ρυθμιστικής δραστηριότητας, η στενή διασύνδεση των αγορών χρεογράφων με τις τραπεζικές εργασίες και η συνεργασία των αντίστοιχων αρχών εποπτείας. Επίσης, η οργανωτική δομή των κανονιστικών και εποπτικών αρχών και ειδικά στον χώρο της “ONE”, όπου

δεν υφίσταται μια ενιαία εποπτική πολιτική στις χώρες που την αποτελούν, αλλά και η επανεξέταση του τρόπου προσέγγισης των χρηματοπιστωτικών κρίσεων, όπως αυτή που αντιμετωπίζουμε στις μέρες μας στο οικονομικό σύστημα και ο ρόλος που διαδραματίζουν σε αυτές οι Κεντρικές Τράπεζες. Πριν αναφερθούμε αναλυτικά στη συνθήκη της “Επιτροπής της Βασιλείας”, κρίνουμε σκόπιμο να εξετάσουμε εν συντομία τα ζητήματα αυτά μερικά από τα οποία άπτονται του αντικειμένου της νέας συνθήκης.

2.5.2 Φιλική προς την αγορά εποπτεία

Οι κρίσεις του πρόσφατου παρελθόντος στον τραπεζικό τομέα δημιούργησαν σκεπτικισμό για την δυνατότητα των εποπτικών αρχών να προλάβουν πιθανές πτωχεύσεις τραπεζικών ιδρυμάτων. Η αρχική αντίδραση στις οικονομικές κρίσεις ήταν οι αυστηρότεροι έλεγχοι και η επιβολή νέων κανόνων. Σήμερα, με αφορμή την αποτυχία των εποπτικών αρχών να εμποδίσουν τις πτωχεύσεις κάποιων τραπεζών, η ανάγκη για περισσότερη εποπτεία αμφισβητείται και πολλοί συνηγορούν υπέρ μίας νέας εποχής, μη εποπτευόμενης τραπεζικής δραστηριότητας. Η κύρια όμως αποστολή της προληπτικής εποπτείας δεν είναι να εμποδίσει οποιαδήποτε χρεοκοπία, αλλά να διορθώσει τις δύο βασικές ατέλειες της αγοράς που όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι: η αδυναμία των καταθετών/επενδυτών να παρακολουθήσουν πώς τα πιστωτικά ιδρύματα χρησιμοποιούν τα χρήματά τους και η αλυσιδωτή αντίδραση που μπορεί να δημιουργηθεί αν η αφερεγγυότητα ενός πιστωτικού ιδρύματος επηρεάσει και υγιή πιστωτικά ιδρύματα, καθώς και το υψηλό κοινωνικό κόστος που συνεπάγεται μια τέτοια εξέλιξη.

Έχουν υπάρξει περιπτώσεις κατά τις οποίες η εποπτεία δεν έχει επιτύχει τους σκοπούς της, αλλά απεναντίας, δημιούργησε στρεβλώσεις στους μηχανισμούς της αγοράς και επέβαλλε υπερβολικό κόστος στους συμμετέχοντες στην αγορά ή και στην οικονομία γενικότερα. Τα τελευταία χρόνια, οι εποπτικές αρχές έχουν αντιληφθεί αυτούς τους κινδύνους, με αποτέλεσμα την τάση της εποπτείας να γίνει «φιλικότερη» προς την αγορά, σκοπεύοντας στην ενίσχυση της ικανότητας της αγοράς να αναπτύξει η ίδια ικανοποιητικές ισορροπίες, αντί να εμποδίσει ανεπιθύμητες συμπεριφορές με λήψη αναγκαστικών μέτρων (T. Padoa – Schioppa, 2004).

Η πρόθεση αυτή θα γίνει φανερή κατά την αναλυτική παρουσίαση του νέου εποπτικού πλαισίου και ειδικότερα του 3ου πυλώνα του, που αναφέρεται στην πειθαρχία στην αγορά.

2.5.3 Χορήγηση αδειών λειτουργίας στις τράπεζες

Λόγω των καινοτομιών στον τομέα παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ο χαρακτηρισμός μιας επιχείρησης ως αποκλειστικά τραπεζικής δεν είναι πλέον τόσο ξεκάθαρος. Η είσοδος επιχειρήσεων στον τραπεζικό χώρο που προσφέρουν προϊόντα όμοια με τα τραπεζικά και η χρήση ηλεκτρονικών οδών για την προώθησή τους, έχει προκαλέσει συζήτηση για το αν είναι πλέον απαραίτητος ο αυστηρός έλεγχος για την έναρξη λειτουργίας ενός πιστωτικού ιδρύματος (T. Padoa – Schioppa, 2004). Στο ζήτημα αυτό οι απόψεις διίστανται. Η αυξανόμενη φιλελευθεροποίηση των αγορών έχει δημιουργήσει ένα ισχυρό ρεύμα μεταξύ των οικονομολόγων κυρίως, που θεωρούν ότι η εποπτεία στον τραπεζικό χώρο εμποδίζει την ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών αγορών και συνεπώς απαιτείται μια “laissez faire” προσέγγιση στο ζήτημα αυτό (Kaufman, 1996). Για το λόγο αυτό πιστεύουν ότι η διαδικασία χορήγησης αδειών λειτουργίας θα πρέπει να καταργηθεί.

Όμως, η εμπειρία τραπεζικών κρίσεων σε χώρες με χαλαρή τραπεζική νομοθεσία και εποπτεία, έχει δημιουργήσει σοβαρές αμφιβολίες για τις δυνατότητες αυτορύθμισης του τραπεζικού συστήματος. Είναι γι' αυτόν το λόγο που έχει ακόμα και σήμερα αρκετούς υποστηρικτές η εναλλακτική προσέγγιση, που θεωρεί ότι οι ρυθμιστικοί κανόνες λειτουργίας των τραπεζών προφυλάσσουν το δημόσιο συμφέρον, ενώ ταυτόχρονα παραμένει φιλική προς την αγορά. Η προσέγγιση αυτή αναγνωρίζει τις δυσκολίες και το επιπλέον κόστος που δημιουργεί η τραπεζική εποπτεία στην ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών αγορών και γι' αυτό επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στους κινδύνους της παρεμβολής των κανονισμών στην πορεία των καινοτομιών και υποστηρίζει την αυτορύθμιση, αναγνωρίζοντας τον παρεμβατικό ρόλο των αρχών στις περιπτώσεις που προκύπτουν συστημικά προβλήματα (Meyer, 1999).

Τα επιχειρήματα που υποστηρίζουν την κατάργηση της χορήγησης άδειας λειτουργίας από έναν κεντρικό «δημόσιο» φορέα εποπτείας, φαίνεται να παρερμηνεύουν το ρόλο του φορέα αυτού. Οι έλεγχοι σχετίζονται κυρίως με την εκπλήρωση των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων και τη διαπίστωση της καταλληλότητας των μετόχων και διοικητικών στελεχών του υπό ίδρυση πιστωτικού ιδρύματος και δεν αποτελούν εμπόδιο για κανέναν από τους υγιείς υποψήφιους που επιθυμούν να εισέλθουν στην αγορά. Αν όμως ίσχυε η αυτορύθμιση στην αδειοδότηση, το πιθανότερο είναι ότι οι δυνατότητες εισόδου στον τραπεζικό κλάδο θα γίνονταν πολύ πιο δύσκολες γιατί τα ήδη υπάρχοντα πιστωτικά ιδρύματα θα είχαν ισχυρό συμφέρον να εμποδίσουν την είσοδο νέων ανταγωνιστών στην αγορά.

Ένας άλλος κίνδυνος που προκύπτει όταν ασκείται τραπεζική δραστηριότητα χωρίς διαδικασία χορήγησης άδειας και συνεπώς χωρίς εποπτεία, είναι η αδυναμία της Κεντρικής Τράπεζας να αντιμετωπίσει συστημικές διαταραχές, αφού η παροχή ρευστότητας και το δίκτυο προστασίας του κοινού διευρύνεται υπερβολικά. Αυτό δημιουργεί πρόβλημα ηθικού κινδύνου στο κοινό και κυρίως στην Κεντρική Τράπεζα, που εκ των πραγμάτων προσπαθεί να τα αντιμετωπίσει με επιπλέον κανονισμούς και εποπτεία. Αν η εξέλιξη αυτή αγνοηθεί, τότε θα αυξηθεί ο αναλαμβανόμενος κίνδυνος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα συνολικά. Τέλος, η χαλάρωση της διαδικασίας αδειοδότησης ενδεχομένως να δημιουργήσει πρόβλημα εμπιστοσύνης για το χρηματοπιστωτικό σύστημα από την πλευρά του κοινού, εξέλιξη που θα αποτελούσε απειλή για τη σταθερότητά του.

Η δραστηριότητα που κάνει τη θέση των τραπεζών τόσο ιδιαίτερη στο οικονομικό κύκλωμα και για την οποία απαιτείται άδεια, είναι η διαχείριση χρηματοοικονομικών συμφωνιών και αξιόγραφων, προκειμένου να ξεπεραστεί η ασυμμετρία πληροφόρησης δανειστών-δανειζόμενων, μια ασυμμετρία δομικής μορφής που υφίσταται συνεχώς, παρά την αυξανόμενη τεχνολογική πρόοδο. Η δραστηριότητα αυτή σχετίζεται με την άμεση παροχή ρευστότητας και περιλαμβάνει συστημικό κίνδυνο, αφού ασάφεια σε μια τράπεζα μπορεί να δημιουργήσει συνολική κρίση μέσω «μόλυνσης» του συστήματος. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος ύπαρξης του δικτύου ασφαλείας (με τη μορφή του ταμείου εγγύησης καταθέσεων και της ανάληψης του ρόλου του δανειστή τελευταίας προσφυγής “lender of last resort” από τις Κεντρικές Τράπεζες), αλλά και των κανονισμών της εποπτείας. Προκειμένου όμως να υπάρξει σωστή εποπτεία της δραστηριότητας που περιγράψαμε παραπάνω, πρέπει να υπάρχει μία διαδικασία προσδιορισμού αυτού που την ασκεί. Αυτός είναι ο κύριος σκοπός της χορήγησης άδειας λειτουργίας στις τράπεζες.

2.5.4 Τραπεζικός ανταγωνισμός

Η σύγχρονη στάση στο ερώτημα, “κατά πόσο ο τραπεζικός ανταγωνισμός είναι περισσότερο ή λιγότερο επωφελής;”, έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με παλαιότερες εποχές. Η μεταβολή αυτή άρχισε να διαφαίνεται από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, με την ανάδειξη, όλο και πιο συχνά, των πλεονεκτημάτων που φέρνει ο ανταγωνισμός στην ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών αγορών (T. Padoa – Schioppa, 2004). Η μετατόπιση στην αντίληψη αυτή είναι φανερή:

- Στον τομέα της εποπτείας: Μετά την κρίση του 1929, επικράτησε η άποψη ότι είναι προτιμότερη μια ολιγοπωλιακή διάρθρωση του τραπεζικού τομέα, γιατί μια τέτοια

μορφή αγοράς διατηρεί ακμαίο το τραπεζικό σύστημα και μπορεί να διαχειρίζεται καλύτερα ενδεχόμενες ζημιές ή ακόμα περισσότερο, να διασώζει από τη χρεοκοπία τραπεζικά ιδρύματα που παρουσίαζαν σοβαρά προβλήματα. Σήμερα, η εποπτεία βασίζεται στην άποψη της ενδυνάμωσης του συστήματος μέσω του ανταγωνισμού και της επικράτησης των δυνατότερων παικτών, ενώ δε θέτει περιορισμούς στην αποδοτικότερη, κατά την άποψη των τραπεζών, τοποθέτηση των κεφαλαίων, ελέγχει όμως τους αναλαμβανόμενους κινδύνους.

- Στην νομισματική πολιτική: Από ένα διοικητικό μηχανισμό μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής στον πιστωτικό τομέα από την Κεντρική Τράπεζα, έχουμε περάσει, πλέον σε ένα αποκεντρωμένο μηχανισμό λήψης αποφάσεων από οικονομικούς και χρηματιστικούς φορείς, που λειτουργούν μεταξύ της Κεντρικής Τράπεζας και της πραγματικής οικονομίας (ιδιαίτερα τις τράπεζες), με γνώμονα το κέρδος.

- Στην πολιτική ανταγωνισμού και την εποπτεία των αγορών αξιόγραφων: Κατά το παρελθόν, στις χώρες που υπήρχε νομοθεσία για τον ανταγωνισμό, οι αντίστοιχες επιτροπές δεν είχαν αρμοδιότητα για τις τράπεζες, ενώ οι υποχρεώσεις γνωστοποίησης στοιχείων για τις εισηγμένες σε χρηματιστήρια τράπεζες δεν ήταν ίδιες με των άλλων εταιρειών. Σήμερα, οι τράπεζες αντιμετωπίζονται όπως όλες οι άλλες εταιρείες και με τις ίδιες απαιτήσεις διαφάνειας.

Ο σύγχρονος ανταγωνισμός στον τραπεζικό τομέα συνδυάζει τα θετικά σημεία της παλαιάς τραπεζικής πρακτικής (έλεγχος του συστήματος) με τα πλεονεκτήματα της νέας (ενίσχυση του ανταγωνισμού). Πόσο όμως θα αναπτυχθεί αυτή η νέα προσέγγιση; Υπάρχουν αντίρροπες πιέσεις που προέρχονται από την απελευθέρωση στον τομέα της διεθνούς τραπεζικής και των νέων τεχνολογιών. Το τραπεζικό σύστημα όμως, παρουσιάζει και ιδιαιτερότητες που δεν υπάρχουν σε άλλους τομείς της οικονομίας. Η κυριότερη από αυτές είναι η συνεργασία που πρέπει να υπάρχει μεταξύ τραπεζών για την παροχή ρευστότητας στο χρηματοοικονομικό σύστημα και τη διαχείριση των συστημάτων πληρωμών. Αυτές οι λειτουργίες, που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την οικονομία, μπορούν να διεξαχθούν ομαλά μόνο μέσω σταθερών και υγιών τραπεζών με καλή φήμη.

2.5.5 Αγορές χρεογράφων και τραπεζικές εργασίες

Ο αυστηρός διαχωρισμός που υπήρχε από την δεκαετία του 1930 και εντεύθεν, μεταξύ των αγορών χρεογράφων και των τραπεζικών εργασιών, έπαψε να είναι τόσο ξεκάθαρος τις τελευταίες δεκαετίες. Οι αγορές χρεογράφων απέκτησαν σταδιακά

αυξανόμενο ρόλο και μέγεθος και συνδέθηκαν στενά με τις τραπεζικές εργασίες. Σε αυτό βοήθησαν εξελίξεις, όπως η τιτλοποίηση απαιτήσεων, η δημιουργία εταιρειών επενδύσεων που απευθύνονται στο ευρύ επενδυτικό κοινό (όπως τα αμοιβαία κεφάλαια), τα νέα σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα για τη διαχείριση κινδύνων, οι σύνθετοι χρηματοπιστωτικοί όμιλοι “financial conglomerates” και τέλος οι εξαγορές και συγχωνεύσεις που οδήγησαν στη δημιουργία μεγάλων και σύνθετων ομίλων εταιρειών. Το αποτέλεσμα αυτής της διασύνδεσης έχει οπωσδήποτε θετικές συνέπειες, αλλά παρουσιάζει και αυξημένους κινδύνους τόσο για τα επιμέρους τραπεζικά ιδρύματα, όσο και για το σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος (T. Padoa – Schioppa, 2004).

Έτσι, η αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων από τη μεριά των πιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά και ο σωστός προσδιορισμός τους από τις εποπτικές αρχές, είναι ένα σημείο καθοριστικής σημασίας για τη διατήρηση της σταθερότητας του συστήματος. Η δραστηριοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων στις αγορές χρεογράφων μπορεί να είναι επικίνδυνη για τη σταθερότητα του οικονομικού συστήματος. Το αντίθετο δεν φαίνεται να ισχύει, εφόσον τα πιστωτικά ιδρύματα δεν επηρεάζονται από τις δραστηριότητές των εταιρειών επενδύσεων.

Οι κανονισμοί και η εποπτεία στην τραπεζική δραστηριότητα αποβλέπουν κυρίως στη διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στον τομέα των αγορών χρεογράφων η νομοθεσία στοχεύει στην επαρκή πληροφόρηση των επενδυτών και τη διαφάνεια των συναλλαγών. Η διασύνδεση όμως των δύο αυτών εργασιών, έχει ως συνέπεια την αμοιβαία επωφελή υιοθέτηση κανόνων προληπτικής εποπτείας από τον τραπεζικό τομέα σε αυτόν της αγοράς χρεογράφων, αλλά και απαιτήσεων για διαφάνεια στις συναλλαγές από την αγορά χρεογράφων στον τραπεζικό κλάδο. Παρόλο που το σημερινό πλαίσιο κανόνων για τις εταιρείες επενδύσεων είναι επαρκές, η αποτελεσματικότητά του πρέπει να παρακολουθείται στενά και να προσαρμόζεται στις εξελίξεις, ώστε να παραμείνει επαρκές και στο μέλλον. Η έμφαση πρέπει να δοθεί στους κινδύνους που προκύπτουν από τις σχετικές δραστηριότητες, καθώς αυτό σημαίνει στενή συνεργασία, τόσο μεταξύ των εποπτικών αρχών των αγορών χρεογράφων, όσο και μεταξύ αυτών και των κεντρικών τραπεζών σε εθνικό και διασυνοριακό επίπεδο (T. Padoa – Schioppa, 2004).

2.5.6 Αυτοπειθαρχία ή δημόσιος έλεγχος

Στο ζήτημα της ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα, ερωτήματα σχετικά με την ευθύνη και το αντικείμενο της ρύθμισης έχουν εγερθεί πολλές φορές. Αντίθετα, ο τρόπος εφαρμογής της ρυθμιστικής δραστηριότητας δεν έχει λάβει ακόμα το μερίδιό

του ενδιαφέροντος που του αναλογεί. Η τάση, όπως είναι φανερό και από τους νέους εποπτικούς κανόνες, είναι προς την χρήση μεθόδων που περιλαμβάνουν κριτήρια που θέτουν τα ίδια τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα βάσει των ακολουθούμενων εσωτερικών τους διαδικασιών, έναντι των σχετικά ξεκάθαρων και συγκεκριμένων νομικών κανόνων του παρελθόντος. Η εξέλιξη αυτή έχει ως συνέπεια την παραχώρηση του δικαιώματος αυτορύθμισης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ή σε κλαδικές ενώσεις (T. Padoa – Schioppa, 2004).

Με δεδομένη την εμπειρία του παρελθόντος, αυτή η εξέλιξη θεωρείται φιλική προς την τραπεζική αγορά και προσαρμοστική προς την καινοτομία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ζητήματα αρνητικών εξωτερικοτήτων και ρυθμιστικών εξαρτήσεων “regulatory capture” τα οποία μπορεί να δημιουργήσουν προβλήματα, όταν συμβαίνει μια τέτοια εκχώρηση υπευθυνότητας. Συνεπώς, το βασικό πρόβλημα είναι κατά πόσο μπορούμε να εμπιστευθούμε στο ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα την αυτορύθμιση του. Η εμπειρία έχει δείξει ότι η αυτορύθμιση πρέπει να συμβαδίζει με μία ισχυρή, αλλά όχι εξουσιαστική αρχή. Έτσι, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή από την πλευρά των αρχών σε σχέση με τις εκχωρούμενες αρμοδιότητες, ώστε να μην αφορούν αντικείμενα που είναι από τη φύση τους δημόσια. Πρέπει επίσης να έχει διασφαλιστεί η ύπαρξη αποτελεσματικών λογιστικών προτύπων και να υπάρχει διεθνής συνεργασία των αρχών, αλλά και η αποτελεσματική εφαρμογή της πειθαρχίας στην αγορά.

2.5.7 Εναλλακτικές λύσεις για την εποπτεία

Όπως είδαμε και πριν, οι νέες συνθήκες στις αγορές και η στενή τους διασύνδεση, προκαλούν ερωτήματα που αφορούν ακόμη και την οργανωτική δομή των κανονιστικών και εποπτικών αρχών, ιδιαίτερα στον χώρο της “ONE” που είναι στο πιο προχωρημένο στάδιο ενοποίησης σε σχέση με τον ευρύτερο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το πρώτο ερώτημα σχετίζεται με την αναγκαιότητα ύπαρξης μίας ενιαίας ή πολλών ξεχωριστών εποπτικών αρχών, για κάθε τμήμα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η ύπαρξη μίας αρχής είναι αποτελεσματική απέναντι στην κατάργηση των διακριτών διαφορών των τομέων του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αλλά κάνει το αντικείμενο εποπτείας ευρύ και πολύπλοκο. Αντίθετα, η ύπαρξη εξειδικευμένων αρχών για κάθε τομέα απαιτεί καλό συντονισμό μεταξύ τους. Ένα άλλο σημαντικό ερώτημα αναφέρεται κυρίως στην εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων και σχετίζεται με το κατά πόσο αυτή πρέπει να ανατίθεται στην Κεντρική Τράπεζα. Η συλλογιστική της ανάθεσης της εποπτείας σε άλλο οργανισμό, βασίζεται στον ηθικό κίνδυνο που υπάρχει όταν

συσχετίζονται η άσκηση νομισματικής πολιτικής και τραπεζικής εποπτείας. Τέλος, ένα ακόμη ερώτημα είναι αν πρέπει η τραπεζική εποπτεία να ασκείται σε εθνικό επίπεδο, όπως συμβαίνει σήμερα, ή σε υπέρ-εθνικό επίπεδο, όπως η νομισματική πολιτική στην “ΟΝΕ”. Στις χώρες της ζώνης του Ευρώ, η Κεντρική Τράπεζα είναι υπεύθυνη για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής, αλλά όχι για την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος. Το καινοφανές στοιχείο στην πρακτική αυτή είναι ότι η περιοχή δικαιοδοσίας της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, σε ότι αφορά τη νομισματική πολιτική, δε συμπίπτει με αυτήν της τραπεζικής εποπτείας. Γι' αυτόν το λόγο απαιτείται στενή και απρόσκοπτη συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και των εθνικών εποπτικών αρχών.

Όπως είναι γνωστό, η νομισματική πολιτική μπορεί να είναι αποτελεσματική εκτός των άλλων, όταν το πιστωτικό σύστημα παραμένει υγιές και δεν κλονίζεται η εμπιστοσύνη του κοινού προς αυτό. Το πρόβλημα που έχει προκύψει στην “Ε.Ε.”, στις σύγχρονες συνθήκες του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, είναι ότι δεν υφίσταται μια ενιαία εποπτική πολιτική στις χώρες που αποτελούν τη ζώνη του Ευρώ.

Η αδυναμία άσκησης ενιαίας εποπτικής πολιτικής και έλλειψης ενός κεντρικού φορέα εποπτείας των τραπεζικών συστημάτων των χωρών αυτών, είναι δυνατό να δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα στη λειτουργία της “ΟΝΕ” και στην άσκηση της νομισματικής πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων όπως στις μέρες μας και να θέσει σε αμφισβήτηση την αξιοπιστία όλου του συστήματος. Στις συνθήκες αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης και απελευθέρωσης των χρηματαγορών, η ύπαρξη απλώς ενιαίων κανόνων εποπτείας των εθνικών τραπεζικών συστημάτων δεν αποτελεί εγγύηση για την ομαλή και φερέγγυα λειτουργία του πιστωτικού συστήματος. Απαιτείται επίσης η συνεργασία και ο συντονισμός των Κεντρικών Τραπεζών, έτσι ώστε να υπάρχει ένας οιοσδήποτε «συλλογικός επόπτης» του πιστωτικού συστήματος στη ζώνη του Ευρώ, που να εγγυάται τη φερεγγυότητα του όλου συστήματος και να αποτελεί έκφραση συλλογικής πολιτικής επιθυμίας ενίσχυσης των μηχανισμών εκείνων που θωρακίζουν την, εν πολλοίς, ενιαία χρηματοπιστωτική αγορά στη ζώνη του Ευρώ.

2.6 Το ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

2.6.1 Γενικά χαρακτηριστικά

Η ελληνική τραπεζική αγορά παρουσιάζει κάποιες ιδιομορφίες σε σχέση με την αντίστοιχη Ευρωπαϊκή. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στα χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς, αλλά και στις ιδιαιτερότητες του τραπεζικού μας συστήματος. Παρακάτω θα παρουσιάσουμε τις προκλήσεις αλλά και τις απειλές που δημιουργεί αυτή η κατάσταση στις ελληνικές τράπεζες.

Συγκεκριμένα, η ελληνική τραπεζική αγορά χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, με κύριους πρωταγωνιστές την Εθνική Τράπεζα και την Εμπορική Τράπεζα. Το Δημόσιο μέσω των δύο αυτών τραπεζών ελέγχει ένα σημαντικό ποσοστό των συνολικών τραπεζικών δραστηριοτήτων. Ο συγκεντρωτικός χαρακτήρας της τραπεζικής αγοράς προκύπτει από το ύψος και την εξέλιξη των μεριδίων των τραπεζών στις αγορές καταθέσεων και χορηγήσεων. Ωστόσο παρατηρείται μία τάση μείωσης του βαθμού συγκέντρωσης (Μόσχος, 2003). Μέσα στη δεκαετία 1985-95 οι δείκτες συγκέντρωσης παρουσίασαν αξιοσημείωτη υποχώρηση.

Από την ανάλυση της συγκριτικής θέσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος προκύπτουν μία σειρά από συμπεράσματα (Μόσχος, 2003). Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα χαρακτηρίζεται από τη δεσπόζουσα θέση των καταθέσεων στο σκέλος του παθητικού. Αντίθετα, τα δάνεια ως ποσοστό του ενεργητικού είναι ιδιαίτερα χαμηλά. Παρά τη σχετικά μεγάλη διαφορά μεταξύ επιτοκίων χρηματοδότησης και επιτοκίων καταθέσεων, το καθαρό εισόδημα από τόκους ως ποσοστό του ενεργητικού, δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό λόγω της σημαντικής θέσης που κατέχουν τα κρατικά χρεόγραφα ως στοιχείο του ενεργητικού και λόγω των υιμηλών δεσμεύσεων επί των καταθέσεων. Τα λειτουργικά έξοδα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι ιδιαίτερα υψηλά, και σημαντικό μέρος τους αντιπροσωπεύει το κόστος εργασίας.

Η αποδοτικότητα των ελληνικών εμπορικών τραπεζών κατά την τελευταία δεκαετία παρουσίασε τάσεις βελτίωσης. Εντούτοις η κερδοφορία εμφάνισε σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιμέρους τραπεζών.

Τα μικτά κέρδη ανά απασχολούμενο σε σταθερές τιμές εμφάνισαν και αυτά ανοδική τάση. Ο δείκτης αυτός, με εξαίρεση το 1995, ήταν υψηλότερος στις μεγάλες τράπεζες απ'ό,τι στις μικρές. Όμως λόγω του ότι η μέση δαπάνη ανά απασχολούμενο ήταν μεγαλύτερη στις τράπεζες που είναι υπό τον έλεγχο του Δημοσίου, η ομάδα των

τεσσάρων μεγαλύτερων τραπεζών παρουσίασε χαμηλότερο δείκτη αποδοτικότητας σε σχέση με το σύνολο των εμπορικών τραπεζών.

Με δεδομένο το νέο διεθνές περιβάλλον και τις πρωτόγνωρες για τα εγχώρια δεδομένα συνθήκες λειτουργίας, οι ελληνικές τράπεζες είναι αναγκασμένες να αντιμετωπίσουν τον διεθνή ανταγωνισμό μέσω της προώθησης νέων προϊόντων και υπηρεσιών και της υιοθέτησης πιο ευέλικτων και αποτελεσματικών στρατηγικών.

Η επιδιωκόμενη ονομαστική σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας προς τις λοιπές οικονομίες της ΕΕ θα διαμορφώσει ένα μακροοικονομικό περιβάλλον που θα χαρακτηρίζεται από χαμηλούς ρυθμούς πληθωρισμού και, επομένως, μειωμένα επιτόκια. Μία τέτοια εξέλιξη είναι δυνατό να επιδράσει αρνητικά (θετικά) στην κερδοφορία των τραπεζών, στην έκταση που το μέσο επιτόκιο των στοιχείων του ενεργητικού προσαρμόζεται προς τα νέα χαμηλότερα επίπεδα ισορροπίας βραδύτερα (ταχύτερα) από το αντίστοιχο μεσοσταθμικό επιτόκιο των στοιχείων του παθητικού (Μόσχος, 2003).

Ο τραπεζικός κλάδος παρουσίασε τα τελευταία τέσσερα χρόνια σημαντική βελτίωση της κερδοφορίας του, γεγονός που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ανάληψη από την Ελλάδα των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Η δημιουργία των έργων υποδομής που πραγματοποιήθηκαν με βάση το μεγάλο αυτό αθλητικό-κοινωνικό γεγονός, καθώς και τα πακέτα στήριξης από την Ευρωπαϊκή Ένωση οδήγησαν σε ένταση την οικονομική δραστηριότητα στον ελλαδικό χώρο. Το ευνοϊκό οικονομικό κλίμα που δημιουργήθηκε παρέσυρε όπως αναμενόταν και τις τράπεζες και έτσι, παρουσιάστηκε αξιόλογη ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών.

Εξάλλου, η ελληνική τραπεζική αγορά παρουσιάζει σύμφωνα με εκτιμήσεις τραπεζικών στελεχών σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης, ιδίως όσον αφορά τον τομέα της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης, γεγονός που οδήγησε τα χρόνια πριν από το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης σε πλήρη κατάργηση των περιορισμών της καταναλωτικής πίστης. Οι αναπτυξιακές ευκαιρίες που παρουσιάζει αυτός ο χώρος είναι σημαντικές, και αυτός είναι ένας από τους σημαντικότερους λόγους που πολλές τράπεζες αυξάνουν το διαθέσιμο προσωπικό σε αυτό τον τομέα.

Συνολικά πάντως, κατά την κρίση του γράφοντος, οι προοπτικές για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα διαγράφονται ευνοϊκές εφόσον η πιστωτική επέκταση, ειδικότερα στον τομέα της καταναλωτικής πίστης, συνδυαστεί με επιτυχή ολοκλήρωση των προγραμμάτων αναδιάρθρωσης ορισμένων τραπεζικών ομίλων και ιδίως με τη συγκράτηση του κόστους, την περαιτέρω προσαρμογή, σε ορισμένες τουλάχιστον

περιπτώσεις, της τιμολογιακής τους πολιτικής στους αναμενόμενους κινδύνους, την ανάπτυξη νέων εργασιών.

2.6.2 Οι περιορισμοί της Τράπεζας της Ελλάδος

Η Τράπεζα της Ελλάδος για την αποφυγή προβλημάτων που προκύπτουν από μια ανεξέλεγκτη και χωρίς περιορισμούς πιστωτική επέκταση των πιστωτικών ιδρυμάτων, έχει επιβάλει κάποιους περιορισμούς που αφορούν το συντελεστή φερεγγυότητας, τα χρηματοδοτικά ανοίγματα και τις δεσμεύσεις.

Η ΠΔΤΕ 2246/16.9.93 σχετικά με τα χρηματοδοτικά ανοίγματα ορίζει ότι το χρηματοδοτικό άνοιγμα ενός πιστωτικού ιδρύματος προς ένα πελάτη ή ομάδα συνδεδεμένων πελατών θεωρείται Μεγάλο Χρηματοδοτικό Άνοιγμα αν είναι ίσο ή μεγαλύτερο του 10% των Ιδίων Κεφαλαίων και δεν πρέπει να υπερβαίνει το 25% των Ιδίων Κεφαλαίων τους. Το όριο για το πιστωτικό ίδρυμα σε κάθε μία από τις θυγατρικές ανέρχεται σε 30%. Τέλος το άθροισμα των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων δεν πρέπει να υπερβαίνει το 800% των Ιδίων Κεφαλαίων του.

Εξαιρέσεις αποτελούν οι απαιτήσεις έναντι κεντρικών κυβερνήσεων ή τραπεζών της ζώνης Α και των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ανοίγματα που είναι εξασφαλισμένα με δεσμευμένη για το σκοπό αυτό ισόποση κατάθεση μετρητών ή είναι εξασφαλισμένα κατά ποσοστό 120% τουλάχιστον από τη τρέχουσα αξία πιστοποιητικών καταθέσεων που έχουν εκδοθεί από το πιστωτικό ίδρυμα, και ανοίγματα εξασφαλισμένα με ενέχυρο τίτλων που υπερβαίνει η αξία τους την αξία του ανοίγματος κατά 150% στην περίπτωση μετοχών, 50% στην περίπτωση ομολόγων και 100% σε άλλη περίπτωση.

Σύμφωνα με την ΠΔΠΕ 2389/4.6.1996 το ποσοστό των υποχρεωτικών καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων στην ΤτΕ ανέρχεται σε 12% της βάσης υπολογισμού που περιλαμβάνει όλες τις ιδιωτικές καταθέσεις, συμπεριλαμβανομένων και των πιστοποιητικών καταθέσεων, και οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα, συμπεριλαμβανομένων και των πράξεων SWAP.

Με τις τρεις αυτές πράξεις η ΤτΕ επιβάλει κάποιους περιορισμούς που συμβάλλουν στην εποπτεία και τον έλεγχο των πιστωτικών ιδρυμάτων. Πέρα όμως από τα όποια μέτρα λαμβάνει η ΤτΕ πρέπει να δούμε και την θέση των ίδιων των πιστωτικών ιδρυμάτων για την σωστή αξιολόγηση και την προστασία τους από τον πιστωτικό κίνδυνο.

3 Η Βασιλεία II

Το παρόν κεφάλαιο περιγράφει ορισμένα στοιχεία για το σύμφωνο της Βασιλείας II, με έμφαση στους τρόπους εφαρμογής της και στις επιπτώσεις της αναφορικά με τον τραπεζικό τομέα.

3.1 Γενικά στοιχεία

Η ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και η εφαρμογή ίσων όρων ανταγωνισμού μεταξύ των διεθνώς δραστηριοποιούμενων τραπεζών, αποτελεί πάγιο στόχο της “Επιτροπής της Βασιλείας”. Στα πλαίσια διασφάλισης αυτού του στόχου αναθεωρήθηκε το σύμφωνο για την κεφαλαιακή επάρκεια. Σκοπός της αναθεώρησης είναι η εναρμόνιση του συμφώνου με τις νέες πρακτικές των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για τη διοίκηση και διαχείριση των κινδύνων, διατηρώντας παράλληλα το πλεονέκτημα της, κατά το δυνατόν, ομοιόμορφης εφαρμογής του και σε εθνικό επίπεδο. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η προσέγγιση του νέου συμφώνου, σε ότι αφορά την εποπτεία της κεφαλαιακής επάρκειας, είναι αρκετά προοδευτική και με δυνατότητα να εξελίσσεται παράλληλα με τις πρακτικές διαχείρισης κινδύνου (Basel Committee on Banking Supervision, 2004). Το ιστορικό τροποποίησης του συμφώνου είναι, εν συντομία, το εξής:

Το πρώτο κείμενο των προτάσεων αναθεώρησης κυκλοφόρησε τον Ιούνιο του 1999. Ακολούθησε η διαδικασία διαβούλευσης μεταξύ των χωρών-μελών της Επιτροπής και η κοινοποίηση των προτάσεων στις εποπτικές αρχές σε παγκόσμιο επίπεδο. Τον Ιανουάριο του 2001 και τον Απρίλιο του 2003 κοινοποιήθηκαν επιπλέον προτάσεις για διαβούλευση. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν τρεις ποσοτικές μελέτες για την επίπτωση των προτάσεων, οι οποίες οδήγησαν σε σημαντικές βελτιώσεις. Το τελικό κείμενο εκδόθηκε τον Ιούνιο του 2004 και η εφαρμογή του ξεκίνησε στο τέλος του 2006.

Σημαντική καινοτομία του νέου συμφώνου είναι η αποδοχή των εσωτερικών μεθόδων που χρησιμοποιούν τα πιστωτικά ιδρύματα για την εκτίμηση των κινδύνων. Προϋπόθεση για την αναγνώριση είναι η διαπίστωση της επάρκειας των μεθόδων αυτών από τις τοπικές εποπτικές αρχές. Ένα ακόμη σημαντικό χαρακτηριστικό του νέου πλαισίου, είναι η ευελιξία στην επιλογή του τρόπου υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων. Η ευελιξία αυτή δεν αναφέρεται μόνο στην επιλογή της

μεθόδου υπολογισμού, αλλά και στο βαθμό ελευθερίας των εθνικών εποπτικών αρχών για την προσαρμογή των απαιτήσεων στα χαρακτηριστικά της τοπικής αγοράς, με την προϋπόθεση ότι διασφαλίζεται η συνέπεια της εφαρμογής.

Η Επιτροπή προτείνει την υιοθέτηση του νέου συμφώνου, αρκεί η επιλογή αυτή να μην αντίκειται στις προτεραιότητες των εποπτικών αρχών της χώρας που το εφαρμόζει σε ότι αφορά την ενδυνάμωση του χρηματοπιστωτικού της συστήματος. Τονίζεται επίσης, ότι το αναθεωρημένο πλαίσιο καθιερώνει «ελάχιστες» κεφαλαιακές απαιτήσεις. Αυτό σημαίνει ότι οι εθνικές εποπτικές αρχές μπορούν να υιοθετήσουν υψηλότερα όρια ή συμπληρωματικά κεφάλαια, αν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Για την αποτελεσματική εφαρμογή του νέου πλαισίου και τη μείωση του κόστους εφαρμογής του, απαιτείται συνεργασία των εποπτικών αρχών της χώρας καταγωγής και της χώρας υποδοχής.

Οι πυλώνες στους οποίους βασίζεται το νέο πλαίσιο είναι τρεις:

ΠΥΛΩΝΑΣ I Ελάχιστες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις (έναντι πιστωτικού κινδύνου, κινδύνου αγοράς και λειτουργικού κινδύνου)

ΠΥΛΩΝΑΣ II Εποπτικός έλεγχος για την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών

ΠΥΛΩΝΑΣ III Ενίσχυση της πειθαρχίας της αγοράς (μέσω των απαιτήσεων δημοσιοποίησης πληροφοριών)

Η αλληλεξάρτηση των τριών πυλώνων τονίζεται, ιδιαίτερα, στην εισαγωγή του κειμένου, που εκδόθηκε τον Ιούνιο 2004, με την παρακάτω αναφορά: «Η Επιτροπή επιθυμεί να τονίσει την προσοχή που πρέπει να αποδώσουν οι τράπεζες και οι εποπτικές αρχές στο δεύτερο και τρίτο πυλώνα (εποπτικός έλεγχος και πειθαρχία μέσω της αγοράς, αντίστοιχα) του αναθεωρημένου πλαισίου. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις του πρώτου πυλώνα να συνδυάζονται με την απρόσκοπτη εφαρμογή του δεύτερου, περιλαμβανομένων των προσπαθειών των τραπεζών να προσδιορίσουν οι ίδιες την κεφαλαιακή τους επάρκεια, και των εποπτικών αρχών να επιθεωρήσουν αυτές τις διαδικασίες προσδιορισμού. Επιπροσθέτως, η γνωστοποίηση πληροφοριών που προβλέπεται από τον τρίτο πυλώνα αυτού του πλαισίου είναι απαραίτητη, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η πειθαρχία της αγοράς συμπληρώνει αποτελεσματικά τους δύο προηγούμενους πυλώνες» (Basel Committee on Banking Supervision, 2004).

Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε μια σύντομη περιγραφή των τριών πυλώνων του νέου συμφώνου.

3.2 Πυλώνας Ι: Καθορισμός ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων

Στον πρώτο πυλώνα, ορίζονται το εποπτικό κεφάλαιο μιας τράπεζας και το σταθμισμένο ενεργητικό της και αναλύονται οι εναλλακτικές προσεγγίσεις της Επιτροπής για τον υπολογισμό του πιστωτικού κινδύνου. Η πρώτη προσέγγιση, η τυποποιημένη, είναι η απλούστερη από τις τρεις του νέου πλαισίου και περιλαμβάνει προκαθορισμένους συντελεστές στάθμισης κινδύνου. Η προσέγγιση που προτείνεται από την Επιτροπή έχει αρκετές ομοιότητες με την μέθοδο που εφαρμοζόταν μέχρι πρότινος. Στην πραγματικότητα αποτελεί βελτίωση της μεθόδου αυτής. Ο καθορισμός των συντελεστών στάθμισης πιστωτικού κινδύνου για τα στοιχεία ενεργητικού, γίνεται μέσω της χρήσης των εκτιμήσεων της πιστοληπτικής ικανότητας του αντισυμβαλλόμενου του πιστωτικού ιδρύματος από αναγνωρισμένους εξωτερικούς οίκους αξιολόγησης. Εναλλακτικά μπορούν να αξιοποιηθούν εκτιμήσεις οίκων αξιολόγησης εξωτερικού εμπορίου, οι οποίοι όμως, πρέπει να ακολουθούν τη μεθοδολογία του “ΟΟΣΑ” για τη στάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας κρατών. Ο ανώτατος συντελεστής στάθμισης κινδύνου είναι 150%, μεγαλύτερος από το ανώτατο 100%, που ίσχυε με τη συνθήκη του 1988. Τα εκτός ισολογισμού στοιχεία μετατρέπονται με κατάλληλους συντελεστές σε ισοδύναμα πιστωτικά ανοίγματα, στα οποία εφαρμόζονται στη συνέχεια οι συντελεστές στάθμισης πιστωτικού κινδύνου.

Στις παραγράφους 109-210 του κειμένου του Ιουνίου 2004, περιλαμβάνονται οι προτάσεις της επιτροπής για τις τεχνικές μείωσης κινδύνου κατά την εφαρμογή της τυποποιημένης προσέγγισης. Σε αυτές αναγνωρίζονται τεχνικές μείωσης των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου της τράπεζας, εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Η δεύτερη προσέγγιση, που αφορά τον υπολογισμό του πιστωτικού κινδύνου, αποτελεί και μια από τις καινοτομίες του νέου συμφώνου. Βασίζεται στα εσωτερικά υποδείγματα των τραπεζών για τον υπολογισμό του πιστωτικού κινδύνου και περιλαμβάνει δύο μεθόδους, τη θεμελιώδη και την εξελιγμένη. Στη θεμελιώδη προσέγγιση οι τράπεζες υπολογίζουν την πιθανότητα αθέτησης υποχρεώσεων “Probability of Default-PD” και χρησιμοποιούν τις τιμές των εποπτικών αρχών για τις υπόλοιπες παραμέτρους κινδύνου. Στην εξελιγμένη προσέγγιση καλούνται να προσδιορίσουν το σύνολο των παραμέτρων, οι οποίες είναι, εκτός από την πιθανότητα αθέτησης “PD”, η ζημία κατά την αθέτηση της υποχρέωσης “Loss Given Default-LGD”, το άνοιγμα έναντι του

αντισυμβαλλομένου “Exposure at Default-EAD” και η εναπομένουσα διάρκεια της απαίτησης “Maturity-M (Basel Committee on Banking Supervision, 2004).

Για να εφαρμοστεί η μέθοδος των εσωτερικών διαβαθμίσεων, πρέπει να κατηγοριοποιηθούν τα ανοίγματα του επενδυτικού χαρτοφυλακίου των τραπεζών.

Αυτά διακρίνονται ως εξής:

- Επιχειρήσεις
- Κράτη
- Τράπεζες
- Λιανική Τραπεζική
- Συμμετοχές

Τα ανοίγματα διακρίνονται περαιτέρω σε υποκατηγορίες. Στη συνέχεια, καθορίζονται από την επιτροπή οι προϋποθέσεις ένταξης των ανοιγμάτων σε κατηγορίες και διευκρινίζεται ότι, αν οι εποπτευόμενες τράπεζες χρησιμοποιούν άλλη κατηγοριοποίηση των ανοιγμάτων, πρέπει να αποδείξουν στις εποπτικές αρχές ότι η μεθοδολογία προσδιορισμού των ανοιγμάτων είναι συνεπής και σταθερή διαχρονικά.

Τέλος, για κάθε κατηγορία ανοίγματος δίνεται η συνάρτηση υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Προκειμένου να αναγνωριστούν ως αποτελεσματικά τα εσωτερικά υποδείγματα που χρησιμοποιούν οι τράπεζες, πρέπει να πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις που έχουν τεθεί από την Επιτροπή, τόσο κατά την αρχική αναγνώριση της μεθόδου από την εποπτική αρχή, όσο και διαχρονικά. Στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα εξετάζονται επίσης, από την άποψη του πιστωτικού κινδύνου, η τιτλοποίηση απαιτήσεων και οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να ενισχύσει την κεφαλαιακή του επάρκεια και τη ρευστότητα, όταν τιτλοποιεί απαιτήσεις. Επίσης, στις παραγράφους 644 ως 683, ορίζεται ο λειτουργικός κίνδυνος και καθορίζονται κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι αυτού. Η κεφαλαιακή απαίτηση έναντι του λειτουργικού κινδύνου αποτελεί μία ακόμη καινοτομία του νέου πλαισίου.

Συγκεκριμένα, ο λειτουργικός κίνδυνος ορίζεται ως ο κίνδυνος απωλειών που προκύπτει από ανεπαρκείς ή αποτυχημένες εσωτερικές διαδικασίες ή συστήματα, από ανεπαρκείς ανθρώπινους χειρισμούς ή από εξωτερικούς παράγοντες. Όπως διευκρινίζει η επιτροπή στο κείμενό της, στον ορισμό περιλαμβάνεται ο νομικός κίνδυνος, όχι όμως ο κίνδυνος στρατηγικής και φήμης. Η Επιτροπή παραθέτει τρεις

τρόπους προσδιορισμού του λειτουργικού κινδύνου: τη μέθοδο του βασικού δείκτη “basic indicator approach”, την τυποποιημένη μέθοδο “standardised approach” και την εξελιγμένη μέθοδο “advanced measurement approach”. Τέλος, στον “Πυλώνα Ι” ορίζεται το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών των τραπεζών και οι προϋποθέσεις συμπερίληψης επενδύσεων σε αυτό, καθώς και οι τρόποι αποτίμησής του.

3.3 Πυλώνας ΙΙ: Εποπτικός έλεγχος

Ο δεύτερος πυλώνας θέτει τις βασικές αρχές του εποπτικού ελέγχου, μέσω του οποίου διασφαλίζεται η επάρκεια των κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά και η ενθάρρυνση τους για την ανάπτυξη και χρήση αποτελεσματικότερων τεχνικών διαχείρισης κινδύνων. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος φέρει αμέριστα την ευθύνη για το ύψος των κεφαλαίων του. Τα κεφάλαια πρέπει να επαρκούν για να καλύψουν, όχι μόνο τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, αλλά και τους κινδύνους που αναλαμβάνει το πιστωτικό ίδρυμα, ανάλογα με την ακολουθούμενη απ’ αυτό πολιτική. Κύριος ρόλος των εποπτικών αρχών στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα, είναι η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του τρόπου με τον οποίο τα πιστωτικά ιδρύματα καθορίζουν τις κεφαλαιακές τους ανάγκες. Η αλληλεπίδραση των εποπτικών και των διοικήσεων, μέσω αυτού του μηχανισμού, αναμένεται να είναι αποτελεσματική, ώστε να εξαλειφθούν αδυναμίες και προβλήματα, όπου υπάρχουν.

Η επάρκεια των κεφαλαίων είναι ένας από τους τρόπους διασφάλισης έναντι των κινδύνων που αντιμετωπίζει το πιστωτικό ίδρυμα, χωρίς όμως να μπορεί από μόνη της να αναπληρώσει την αναποτελεσματικότητα των διαδικασιών ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων. Η Επιτροπή θεωρεί επίσης απαραίτητο η κεφαλαιακή επάρκεια να συμβαδίζει με την ενίσχυση της διαχείρισης των κινδύνων, την εφαρμογή εσωτερικών ορίων, την ύπαρξη ικανών αποθεματικών και προβλέψεων, καθώς και με τη βελτίωση των εσωτερικών ελέγχων (Basel Committee on Banking Supervision, 2004). Οι περιοχές στις οποίες εστιάζει ο δεύτερος πυλώνας είναι:

- Κίνδυνοι που δεν αντιμετωπίζονται πλήρως στα πλαίσια του “Πυλώνα Ι” (π.χ. συγκέντρωση πιστωτικού κινδύνου).
- Κίνδυνοι που δεν αντιμετωπίζονται καθόλου στα πλαίσια του “Πυλώνα Ι” (επιτοκιακός κίνδυνος του επενδυτικού χαρτοφυλακίου, επιχειρηματικός και στρατηγικός κίνδυνος κ.ά.).

- Παράγοντες ανεξάρτητοι από το πιστωτικό ίδρυμα (π.χ. επιδράσεις διακυμάνσεων του οικονομικού κύκλου).

- Η συμμόρφωση με τα κριτήρια και τις απαιτήσεις δημοσιοποίησης στοιχείων για την υιοθέτηση των εξελιγμένων μεθόδων υπολογισμού του πιστωτικού και λειτουργικού κινδύνου που περιγράφονται στον “Πυλώνα Ι”.

Ο δεύτερος πυλώνας επίσης καθορίζει τέσσερις βασικές εποπτικές αρχές:

α) Οι τράπεζες πρέπει να διαθέτουν εσωτερικές διαδικασίες προσδιορισμού των κεφαλαιακών τους απαιτήσεων σύμφωνες με το προφίλ κινδύνου τους και στρατηγική διατήρησης του επιπέδου των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους.

Επισημαίνεται ιδιαίτερα, η ανάγκη συνεκτίμησης της φάσης του οικονομικού κύκλου, μέσα στην οποία λειτουργεί το πιστωτικό ίδρυμα. Προκειμένου οι διαδικασίες αυτές να είναι αποτελεσματικές, πρέπει να:

- Επιβλέπονται από το διοικητικό συμβούλιο και την ανώτερη διοίκηση.
- Είναι ακριβείς στον προσδιορισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων.
- Είναι ακριβείς στην εξακρίβωση των αναλαμβανόμενων κινδύνων.
- Υπάρχει παρακολούθηση και υποβολή αναφορών.
- Ελέγχονται από την εσωτερική επιθεώρηση.

β) Οι εποπτικές αρχές πρέπει να εξετάζουν σε τακτική βάση και να αξιολογούν τις εσωτερικές διαδικασίες, τις στρατηγικές και την ικανότητα των τραπεζών να παρακολουθούν και να διασφαλίζουν τη συμμόρφωσή τους με τους εποπτικούς δείκτες. Ιδιαίτερη έμφαση κατά τον έλεγχο πρέπει να δίνεται στην ποιότητα του συστήματος διαχείρισης κινδύνων και τον τρόπο ελέγχου του. Οι επόπτες οφείλουν να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα, όταν τα αποτελέσματα του ελέγχου δεν είναι ικανοποιητικά. Οι έλεγχοι μπορεί να είναι επιτόπιοι ή εξ' αποστάσεως, μπορεί να περιλαμβάνουν συζητήσεις με τη διοίκηση της τράπεζας, ή εξέταση των στοιχείων των ορκωτών ελεγκτών, ή περιοδικές αναφορές.

γ) Με το παρόν ρυθμιστικό πλαίσιο καθορίζονται ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Επομένως, είναι αναμενόμενο ότι τα πιστωτικά ιδρύματα θα λειτουργούν με κεφάλαια που θα υπερβαίνουν αυτά τα όρια. Θα πρέπει, επίσης, οι εποπτικές αρχές να έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν τη διατήρηση υψηλότερων από τα ελάχιστα καθοριζόμενα όρια.

δ) Οι εποπτικές αρχές έχουν τη δυνατότητα προληπτικής παρέμβασης, προκειμένου να εμποδίσουν τη μείωση των κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων, κάτω από το όριο που θεωρείται ασφαλές για τη συνέχιση της λειτουργίας τους (ανάλογα με το προφίλ κινδύνων των επιμέρους πιστωτικών ιδρυμάτων). Επίσης, θα έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν τον πλέον ενδεδειγμένο τρόπο για τη αποκατάσταση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (Basel Committee on Banking Supervision, 2004).

Ο “Πυλώνας ΙΙ” του ρυθμιστικού πλαισίου αναφέρεται και σε ειδικά θέματα στα οποία θα πρέπει να εστιάζουν τα πιστωτικά ιδρύματα και οι εποπτικές αρχές, κατά την διενέργεια των εποπτικών ελέγχων. Αυτά αφορούν κυρίως, σημαντικούς κινδύνους που δεν αντιμετωπίζονται στα πλαίσια του “Πυλώνα Ι”, καθώς και έλεγχοι που πρέπει να γίνονται από τις εποπτικές αρχές, προκειμένου να διασφαλίζονται οι προϋποθέσεις για την επιτυχή λειτουργία του πρώτου πυλώνα:

i) Επιτοκιακός κίνδυνος του επενδυτικού χαρτοφυλακίου

Αντιμετωπίζεται στα πλαίσια του 2ου πυλώνα, λόγω της ανομοιογένειας των μεθόδων διαχείρισης αυτού του κινδύνου. Αν η εποπτική αρχή κρίνει ότι τα κεφάλαια που διακρατούνται για την κάλυψη του κινδύνου είναι ανεπαρκή, μπορεί να ζητήσει τη διακράτηση επιπλέον κεφαλαίου ή τη μείωση του κινδύνου ή συνδυασμό των δύο προηγούμενων.

ii) Πιστωτικός Κίνδυνος

Οι εποπτικές αρχές μπορούν να ελέγξουν τον τρόπο διενέργειας των προσομοιώσεων καταστάσεων κρίσης “stress tests” στις μεθόδους εσωτερικών διαβαθμίσεων “IRB”. Τα αποτελέσματα του ελέγχου θα κρίνουν και τη δράση των εποπτών. Οι εποπτικές αρχές κάθε χώρας θα πρέπει να ορίσουν τι σημαίνει αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων για τα πιστωτικά ιδρύματα της δικαιοδοσίας τους. Σχετικά με τους λοιπούς κινδύνους (π.χ. νομικός, τεκμηρίωσης, κίνδυνος ρευστότητας), τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να διαθέτουν γραπτές πολιτικές και διαδικασίες τεχνικών άμβλυνσής τους “credit risk mitigation”. Αυτές θα πρέπει να ελέγχονται συχνά και να αναθεωρούνται, όποτε κρίνεται απαραίτητο. Θα πρέπει επίσης, να υποβάλλονται στις εποπτικές αρχές, εφόσον ζητηθούν. Τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να διαθέτουν πολιτικές αναγνώρισης, μέτρησης, παρακολούθησης και ελέγχου των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων τους. Το πλαίσιο διαχείρισής τους θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο και γραπτό. Επίσης, θα πρέπει να ελέγχεται από τη διοίκηση της τράπεζας. Οι εποπτικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να το ελέγξουν και να λάβουν μέτρα, εφόσον απαιτείται.

iii) Λειτουργικός κίνδυνος

Η εποπτική αρχή θα πρέπει να εξετάζει αν η κεφαλαιακή απαίτηση που υπολογίζεται με βάση τον 1ο πυλώνα για τον λειτουργικό κίνδυνο είναι επαρκής για κάθε ένα πιστωτικό ίδρυμα, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.

Στα λοιπά θέματα του 2ου πυλώνα εντάσσεται και η ανάγκη για διαφάνεια, σε ότι αφορά τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται κατά την άσκηση της εποπτείας. Επίσης, η ενίσχυση της συνεργασίας και του συντονισμού των εποπτικών αρχών, ιδιαίτερα για την εποπτεία σύνθετων χρηματοπιστωτικών ομίλων με διεθνή παρουσία “Financial Conglomerates” (Basel Committee on Banking Supervision, 2004).

3.4 Πυλώνας III: Πειθαρχία μέσω της αγοράς και γενικές επισημάνσεις

Η πειθαρχία στην αγορά μπορεί να συμβάλει στην ασφαλέστερη και υγιέστερη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος μέσω της δημοσιοποίησης πληροφοριών και της επιβράβευσης ή τιμωρίας των τραπεζών από τους συμμετέχοντες στην αγορά. Ο 3ος πυλώνας του νέου Συμφώνου εισάγει τις απαιτήσεις δημοσιοποίησης πληροφοριών. Σκοπός της ενσωμάτωσης του στο νέο ρυθμιστικό πλαίσιο είναι να συμπληρώσει τους δύο προηγούμενους. Με αυτόν τον τρόπο, οι συμμετέχοντες στην αγορά θα έχουν πληροφορίες για τα κεφάλαια του πιστωτικού ιδρύματος, την έκθεση του σε κινδύνους και τις διαδικασίες προσδιορισμού και διαχείρισης των αναλαμβανόμενων κινδύνων. Μέσω αυτών των πληροφοριών, οι ενδιαφερόμενοι θα έχουν τη δυνατότητα να αξιολογήσουν την επάρκεια κεφαλαίων του πιστωτικού ιδρύματος. Κατά την άποψη της Επιτροπής, η πληροφόρηση της αγοράς είναι απαραίτητη, αφού το Σύμφωνο δίνει την ευχέρεια στις τράπεζες να χρησιμοποιήσουν εσωτερικές μεθόδους για τον προσδιορισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων. Έτσι, με τη δημοσιοποίηση πληροφοριών οι επενδυτές, αλλά και κάθε ενδιαφερόμενος, θα διαθέτουν συγκρίσιμα στοιχεία, αναφορικά με την έκθεση σε κίνδυνο του πιστωτικού ιδρύματος.

α) Επίτευξη του Κατάλληλου Επιπέδου Δημοσιοποίησης “achieving appropriate disclosure”

Στο νέο ρυθμιστικό πλαίσιο δεν επιβάλλονται ελάχιστες απαιτήσεις δημοσιοποίησης στοιχείων, αλλά αφήνεται να ορισθούν από τις τράπεζες και τις εποπτικές αρχές κάθε χώρας. Αναγνωρίζεται επίσης, ότι οι εποπτικές αρχές έχουν διαφορετικούς τρόπους να επιβάλλουν τις απαιτήσεις δημοσιοποίησης στοιχείων, αλλά και την έκταση δημοσιοποίησης τους. Μπορεί η δημοσιοποίηση των πληροφοριών να γίνεται

απευθείας από τις τράπεζες ή να παρέχονται οι πληροφορίες στις εποπτικές αναφορές. Στη συνέχεια, όλες ή μέρος από τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στις αναφορές αυτές, μπορεί να δημοσιοποιούνται από τις εποπτικές αρχές.

Ο τρόπος επιβολής των απαιτήσεων γνωστοποίησης διαφέρει επίσης από χώρα σε χώρα και μπορεί να κυμαίνεται από την πειθώ (μέσω διαλόγου με τη διοίκηση της τράπεζας), ως την επίπληξη ή την επιβολή προστίμου. Η φύση των μέτρων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν, εξαρτάται από τη νομική ισχύ που διαθέτει η εποπτική αρχή και την σοβαρότητα της έλλειψης των στοιχείων. Οποσδήποτε όμως, στα μέτρα που μπορούν να ληφθούν στα πλαίσια του συμφώνου, δεν υπάρχει πρόθεση απευθείας επιβολής πρόσθετων κεφαλαιακών απαιτήσεων. Εξαιρέση σε αυτόν τον κανόνα αποτελούν οι απαιτήσεις δημοσιοποίησης, που ορίζονται ως προϋποθέσεις για τη δυνατότητα εφαρμογής χαμηλότερων συντελεστών στάθμισης και την εφαρμογή ειδικών μεθοδολογιών, στα πλαίσια του 1ου πυλώνα (Basel Committee on Banking Supervision, 2004).

β) Αλληλεπιδράσεις με τις Λογιστικές Υποχρεώσεις Γνωστοποίησης Η Επιτροπή έχει καταβάλλει προσπάθεια ώστε οι απαιτήσεις δημοσιοποίησης να μη συγκρούονται με αυτές των λογιστικών προτύπων. Γενικότερα, η Επιτροπή σκοπεύει να παρακολουθεί την εξέλιξη της εφαρμογής του “Πυλώνα III” και τις εξελίξεις του κλάδου και να προβαίνει σε αναθεωρήσεις, όταν προκύπτει ανάγκη. Οι διοικήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων διατηρούν το δικαίωμα να αποφασίσουν τα μέσα και τον τόπο δημοσιοποίησης των πληροφοριών, είτε αυτές σχετίζονται με εποπτικά, είτε με λογιστικά ή άλλα στοιχεία. Όπου η δημοσιοποίηση γίνεται στα πλαίσια των λογιστικών απαιτήσεων, θα πρέπει να δίνονται διευκρινήσεις για τις ουσιαστικές διαφορές που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ των στοιχείων. Η Επιτροπή συνιστά στα πιστωτικά ιδρύματα να παρέχουν τις πληροφορίες, κατά το δυνατόν στον ίδιο τόπο. Επίσης, συνιστά να υποδεικνύεται ο τόπος που μπορεί να βρεθεί μια πληροφορία, όταν αυτή δεν παρέχεται στα πλαίσια των λογιστικών στοιχείων. Οι πληροφορίες που δημοσιοποιούνται στα πλαίσια του 3ου Πυλώνα δεν υπόκεινται σε εξωτερικό έλεγχο, εφόσον δεν προβλέπεται κάτι τέτοιο από άλλη αρχή.

γ) Σημαντικότητα “Materiality”

Η Επιτροπή θεωρεί ότι η απόφαση για δημοσιοποίηση ή όχι οποιασδήποτε πληροφορίας, πρέπει να λαμβάνεται από τα πιστωτικά ιδρύματα, με βάση την αρχή της σημαντικότητας, όπως αυτή ορίζεται από τα διεθνή Λογιστικά Πρότυπα.

Χρησιμοποιώντας αυτόν τον ορισμό, μια πληροφορία θεωρείται σημαντική όταν η παράλειψή της ή η λανθασμένη διατύπωσή της, μεταβάλλει ή επηρεάζει τις οικονομικές αποφάσεις του χρήστη της πληροφορίας.

δ) Συχνότητα “Frequency”

Γενικά προβλέπεται να δημοσιοποιούνται τα προβλεπόμενα στοιχεία σε εξαμηνιαία βάση, αλλά με κάποιες εξαιρέσεις, όπως:

- Τα ποσοτικά στοιχεία που αφορούν τους αντικειμενικούς σκοπούς και τις πολιτικές διαχείρισης κινδύνων, καθώς και τον τρόπο υποβολής στοιχείων και των ορισμών “definitions”, μπορούν να δημοσιοποιούνται ετησίως.
- Οι μεγάλες διεθνείς τράπεζες, όπως και όλες οι σημαντικές τράπεζες (και οι σημαντικές τραπεζικές θυγατρικές αυτών), πρέπει να δημοσιοποιούν στοιχεία για τα “Tier 1” κεφάλαιά τους, αλλά και το συνολικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας σε τριμηνιαία βάση.
- Αν οι πληροφορίες που αφορούν την έκθεση σε κίνδυνο του πιστωτικού ιδρύματος ή άλλες πληροφορίες είναι ευμετάβλητες, πρέπει να δημοσιοποιούνται ανά τρίμηνο.
- Σε κάθε περίπτωση, οι τράπεζες οφείλουν να δημοσιοποιούν τις σημαντικές πληροφορίες το ταχύτερο δυνατό και σε καμία περίπτωση αργότερα από τις προβλεπόμενες προθεσμίες.

ε) Πληροφορίες Ιδιοκτησίας και Εμπιστευτικές Πληροφορίες

Πληροφορίες ιδιοκτησίας είναι όσες σχετίζονται με ζητήματα, των οποίων η γνωστοποίηση σε ανταγωνιστές μειώνει την αξία επένδυσης της τράπεζας σε αυτά (π.χ. πληροφορίες που αφορούν προϊόντα ή συστήματα) και υποσκάπτουν την ανταγωνιστική της θέση. Εμπιστευτικές είναι οι πληροφορίες που δεν επιτρέπεται να δημοσιοποιηθούν με βάση τους όρους νομικής συμφωνίας ή σχέσης αντισυμβαλλομένων. Αυτού του τύπου οι πληροφορίες κατά την Επιτροπή, μπορεί να επιδράσουν στα στοιχεία που έχει τη δυνατότητα να δημοσιοποιήσει ένα πιστωτικό ίδρυμα. Η Επιτροπή πιστεύει ότι το προκαθορισμένο πλαίσιο απαιτήσεων, ισορροπεί μεταξύ της ανάγκης για δημοσιοποίηση ουσιαστικών πληροφοριών και της προστασίας πληροφοριών ιδιοκτησιακού ή εμπιστευτικού χαρακτήρα. Όπου η ισορροπία αυτή δεν επιτυγχάνεται και η δημοσιοποίηση κάποιας πληροφορίας μπορεί να βλάψει το πιστωτικό ίδρυμα, τότε η πληροφορία αυτή μπορεί να μη δημοσιοποιηθεί. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το πιστωτικό ίδρυμα πρέπει να γνωστοποιεί γενικές πληροφορίες για το

θέμα και το λόγο για τον οποίο δεν παρέχει αναλυτικότερα στοιχεία. Ειδικότερα για τις απαιτήσεις δημοσιοποίησης έχουμε να παραθέσουμε τα εξής:

i) Γενικές Αρχές

Τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να διαθέτουν επίσημη και εγκεκριμένη από το διοικητικό συμβούλιο, πολιτική γνωστοποίησης πληροφοριών. Σε αυτήν θα πρέπει να καθορίζονται τα δημοσιοποιούμενα στοιχεία και ο τρόπος διεξαγωγής εσωτερικού ελέγχου της διαδικασίας αυτής. Επίσης, θα πρέπει να υπάρχει τρόπος εκτίμησης της καταλληλότητας της πολιτικής γνωστοποίησης.

ii) Πεδίο Εφαρμογής

Οι υποχρεώσεις που προβλέπονται από τον 3ο Πυλώνα εφαρμόζονται σε ενοποιημένη βάση και δεν είναι απαραίτητο να ακολουθούνται από τα μεμονωμένα πιστωτικά ιδρύματα του ομίλου. Εξαιρέση αποτελούν τα στοιχεία για τον συνολικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και τα “Tier 1” κεφάλαια, για τα οποία θεωρείται ότι πρέπει να παρουσιάζονται αναλυτικά τα στοιχεία των σημαντικών θυγατρικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Τα ποιοτικά στοιχεία που πρέπει να δημοσιοποιούνται είναι: η ονομασία της μητρικής εταιρείας στην οποία βρίσκει εφαρμογή το παρόν πλαίσιο, οι διαφορές της λογιστικής και της εποπτικής ενοποίησης, η αναφορά των εταιρειών και του τρόπου ενοποίησής τους και τέλος, οι ενδεχόμενοι περιορισμοί που αφορούν τη μεταφορά εποπτικών ή λοιπών κεφαλαίων μεταξύ των εταιρειών του ομίλου. Τα ποσοτικά στοιχεία, από την άλλη, περιλαμβάνουν πληροφορίες για τα κεφάλαια των θυγατρικών επιχειρήσεων του ομίλου, με ειδικές αναφορές στις ασφαλιστικές εταιρίες που πιθανόν περιλαμβάνει ο όμιλος.

iii) Κεφάλαια

Τα στοιχεία που πρέπει να δημοσιοποιούνται αφορούν ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία για την κεφαλαιακή διάρθρωση και την κεφαλαιακή επάρκεια του ομίλου. Στα ποιοτικά περιλαμβάνονται τα στοιχεία που αποτελούν τα ίδια κεφάλαια του ομίλου και οι όροι έκδοσης καινοτόμων ή υβριδικών κεφαλαίων. Τα ποσοτικά στοιχεία των οποίων απαιτείται η γνωστοποίηση είναι τα ποσά των βασικών, συμπληρωματικών και αφαιρετικών στοιχείων των ιδίων κεφαλαίων, των συνολικών ιδίων κεφαλαίων και ανάλυση των παραπάνω όπου αυτή απαιτείται. Στις πληροφορίες για την κεφαλαιακή επάρκεια, περιλαμβάνονται ποιοτικά στοιχεία για την πολιτική προσδιορισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων και ποσοτικά στοιχεία που αφορούν ανάλυση των κεφαλαιακών απαιτήσεων για κάθε έναν από τους κινδύνους στους οποίους είναι εκτεθειμένο το πιστωτικό ίδρυμα. Αναλυτικότερα, περιλαμβάνονται απαιτήσεις

γνωστοποίησης του υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι πιστωτικού κινδύνου για κάθε χαρτοφυλάκιο επί του οποίου εφαρμόζονται οι χρησιμοποιούμενες μέθοδοι. Επίσης, απαιτείται γνωστοποίηση της κεφαλαιακής απαίτησης για τα χαρτοφυλάκια μετοχών, όπως υπολογίζεται βάσει των “IRB” μεθόδων, για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι κινδύνων αγοράς και λειτουργικού κινδύνου. Τέλος, απαιτούνται στοιχεία για το συνολικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και τον “Tier 1” δείκτη σε ενοποιημένη βάση αλλά και για κάθε τραπεζική εταιρεία που συμμετέχει στον όμιλο.

iv) Έκθεση σε Κίνδυνο και Εκτίμησή της

Οι κίνδυνοι στους οποίους εκτίθενται οι τράπεζες και οι τεχνικές που χρησιμοποιούν για την ταυτοποίηση, μέτρηση, παρακολούθηση και έλεγχο αυτών των κινδύνων, είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες προκειμένου οι συμμετέχοντες στις αγορές να αποτιμήσουν μια επιχείρηση. Σε αυτό το εδάφιο του πλαισίου προβλέπεται η δημοσιοποίηση ιδιαίτερα αναλυτικών ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων σχετικά με τον πιστωτικό κίνδυνο, τον κίνδυνο επιτοκίου του επενδυτικού χαρτοφυλακίου, τον κίνδυνο αγοράς και τον λειτουργικό κίνδυνο. Επίσης, περιλαμβάνονται τα υποβαλλόμενα στοιχεία για τις τεχνικές άμβλυνσης κινδύνου “credit risk mitigation” και τις τιλοποιήσεις περιουσιακών στοιχείων, οι οποίες μεταβάλλουν τον προφίλ κινδύνου του πιστωτικού ιδρύματος. Όπου εφαρμόζονται διαφορετικές προσεγγίσεις για τον προσδιορισμό του εποπτικού κεφαλαίου, θα πρέπει να γνωστοποιούνται τα σχετικά στοιχεία. Γενικά, για κάθε περιοχή κινδύνου, τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να αναφέρουν πληροφορίες για τις επιδιώξεις και τις πολιτικές διαχείρισης του κινδύνου αυτού. Σε αυτές τις πληροφορίες θα πρέπει να περιλαμβάνονται:

- Στρατηγική και ακολουθούμενες διαδικασίες.
- Δομή και οργάνωση της σχετικής μονάδας διαχείρισης.
- Το αντικείμενο και η φύση των αναφορών και των συστημάτων μέτρησης του κινδύνου.
- Οι πολιτικές αντιστάθμισης και άμβλυνσης του κινδύνου και οι στρατηγικές και διαδικασίες παρακολούθησης της επίδρασης αυτών των ακολουθούμενων πολιτικών.

Ενδεικτικά, οι γενικής φύσεως γνωστοποιήσεις για τον πιστωτικό κίνδυνο περιλαμβάνουν ποιοτικά στοιχεία όπως διευκρινήσεις για τον ορισμό των ληξιπρόθεσμων και απομειωμένων οφειλών, περιγραφή των ακολουθούμενων μεθόδων για ειδικές και γενικές προβλέψεις, ανάλυση της πολιτικής διαχείρισης

κινδύνων των τραπεζών, ενώ για τις τράπεζες που έχουν υιοθετήσει μερικώς τη θεμελιώδη ή την εξελιγμένη μέθοδο πρέπει να αναφέρονται τα χαρτοφυλάκια στα οποία εφαρμόζεται η κάθε μέθοδος καθώς και το χρονοδιάγραμμα πλήρους εφαρμογής στην επιλεγμένη μέθοδο. Τα γενικά ποσοτικά στοιχεία που πρέπει να γνωστοποιούνται για τον πιστωτικό κίνδυνο αφορούν ενδεικτικά, τη συνολική έκθεση σε κίνδυνο πριν την εφαρμογή των τεχνικών άμβλυνσης καθώς και το μέσο άνοιγμα αν είναι απαραίτητο για την περίοδο αναφοράς, αναλυμένο σε τύπους κινδύνου. Πρέπει να γνωστοποιείται επίσης, η γεωγραφική κατανομή των ανοιγμάτων, η κατανομή τους ανά κλάδο δραστηριότητας, η συνολική εναπομένουσα διάρκεια αναλυμένη σε τύπους ανοίγματος κ.ο.κ. Στη συνέχεια προσδιορίζονται αναλυτικότερες υποχρεώσεις γνωστοποίησης, ποιοτικές και ποσοτικές, για τα χαρτοφυλάκια απαιτήσεων στα οποία χρησιμοποιείται η τυποποιημένη μέθοδος και οι μέθοδοι εσωτερικών διαβαθμίσεων. Ειδικά για τις τελευταίες οι απαιτήσεις είναι ιδιαίτερα αναλυτικές, ώστε να δίνεται η ευχέρεια στους παράγοντες των αγορών να αξιολογήσουν την έκθεση σε κίνδυνο, την αποτελεσματική εφαρμογή και την καταλληλότητα της χρησιμοποιούμενης “IRB” μεθόδου.

3.5 Συμπεράσματα για τη Βασιλεία II

Η σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος και η φερεγγυότητα των πιστωτικών Ιδρυμάτων είναι η κύρια αρμοδιότητα των εποπτικών αρχών. Η Βασιλεία II”, παρουσιάζει νέες πρακτικές για τον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων που δίνουν έμφαση στον βαθμό έκθεσης σε κίνδυνο που εμπεριέχεται σε κάθε στοιχείο του ενεργητικού ή στα στοιχεία εκτός ισολογισμού κάθε Πιστωτικού Ιδρύματος. Μετρούν δηλαδή με μεγαλύτερη ακρίβεια την πιθανότητα χρεοκοπίας των δανειοληπτών.

Η “Βασιλεία II”, δίνει επίσης έμφαση στην εποπτική διαδικασία (Πυλώνας II) και στην πειθαρχία των αγορών (Πυλώνας III). Οι δύο νέοι αυτοί πυλώνες εφαρμόζονται για να εξασφαλίσουν την ύπαρξη ελάχιστων απαιτήσεων για την εφαρμογή των νέων πρακτικών που έχουν προταθεί με την οδηγία και για να βοηθήσουν τους συμβαλλόμενους στην αγορά να κατανοήσουν καλύτερα τα προφίλ κινδύνου των τραπεζών και την επάρκεια της κεφαλαιακής τους βάσης.

Η πιστωτική κρίση έφερε στην επιφάνεια σημαντικά ελαττώματα όσον αφορά τις κεφαλαιακές απαιτήσεις του τραπεζικού κλάδου όπως αυτή ορίζεται από την “Βασιλεία

II". Μπορούν οι νομοθέτες να κάνουμε τις απαραίτητες τροποποιήσεις για να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις μιας τέτοιας κρίσης χωρίς να επιβάλλουν πρόσθετα εμπόδια στην έξοδο από την παρούσα κρίση;

Οι νομοθέτες της "Βασιλείας II" υπέθεταν πως με τον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών βασιζόμενοι στους κινδύνους που περικλείουν οι επενδύσεις θα ενδυνάμωναν το τραπεζικό σύστημα. Η "Βασιλεία II" υποτίθεται πως ήταν ένα μεγάλο άλμα σε σχέση με τη "Βασιλεία I", γιατί τώρα οι σταθμίσεις των στοιχείων του ενεργητικού ελάμβαναν υπόψη τον κίνδυνο που συνεπαγόταν κάθε στοιχείο ξεχωριστά. Η κρίση όμως δημιούργησε μεγάλη αίσθηση αβεβαιότητας για την αξιοπιστία των υποδειγμάτων της "Βασιλείας II" για τον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας αφού δεν συνέβαλαν στην επίτευξη υψηλότερων καλυμμάτων για τους μεγάλους κινδύνους που υπήρχαν.

Η "Βασιλεία II" επίσης δεν φαίνεται να έδωσε λύση στην αντιμετώπιση των κινδύνων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων που προκύπτουν από έλλειψη ρευστότητας.

Τέτοιοι κίνδυνοι προέκυψαν στην παρούσα κρίση όταν οι τράπεζες σταμάτησαν να δανείζουν η μία στην άλλη στη διεθνή χρηματαγορά. Ένας τέτοιος κίνδυνος ρευστότητας είναι εξ' ορισμού, δύσκολο να προβλεφθεί ή να ποσοτικοποιηθεί.

Μάλιστα, οι τράπεζες έχουν φέρει το θέμα πολλές φορές προς εξέταση αλλά ποτέ δεν βρήκαν μια λύση.

Οι νομοθέτες και οι πολιτικοί σε κάθε χώρα προτείνουν διάφορα μέτρα για να καλύψουν τις διαφαινόμενες ελλείψεις της "Βασιλείας II". Η "Επιτροπή της Βασιλείας" από την πλευρά της εξετάζει τις δυνατότητες προσαρμογής των σχετικών εδαφίων της νέας οδηγίας ώστε να μεγαλώσει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι των τιτλοποιημένων περιουσιακών στοιχείων. Το "Συνέδριο Οικονομικής Σταθερότητας", μια ομάδα που δημιουργήθηκε με την πτώση του "Long-Term Management" το 1988, αναμένεται να προτείνει οι εποπτικές αρχές να ανεβάζουν όλο και περισσότερο τα επίπεδα προστασίας, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους που προκλήθηκαν από την πιστωτική κρίση. Μια τέτοια κίνηση θεωρείται πως συμβάλει στο να αντιμετωπίζονται τέτοια μελλοντικά γεγονότα και λαμβάνουν υπόψη την αβεβαιότητα η οποία εμπεριέχεται στον υπολογισμό των πραγματικών αξιών πολλών περιουσιακών στοιχείων.

Οι εποπτικές αρχές της Αγγλίας έθεσαν ένα θέμα τον Δεκέμβριο του 2007, το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε πιο αυστηρά μέτρα για την αντιμετώπιση του κινδύνου ρευστότητας, συμπεριλαμβάνοντας περισσότερα τεστ και καλύτερο σχεδιασμό από τις

τράπεζες καθώς και νέες απαιτήσεις μεγαλύτερου μέρους βραχυπρόθεσμων απαιτήσεων στο ενεργητικό τους για να εξασφαλίζουν την επιβίωση τους σε περιόδους που η χρηματοδότηση από την αγορά είναι δύσκολη. Η “Επιτροπή της Βασιλείας” εξέδωσε μια παραπλήσια αναφορά τον Φεβρουάριο του 2008 καθώς και κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση του κινδύνου ρευστότητας.

Αν και υπάρχει σχετική κινητικότητα για να αντιμετωπιστούν τα ελαττώματα της οδηγίας της “Βασιλείας II”, πολλοί νομοθέτες, όπως ο “Donald Kohn”, αντιπρόεδρος της Κεντρικής Τράπεζας της Αμερικής εξέφρασε την πίστη πως «η νέα οδηγία ήταν ένα τεράστιο βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση», όπως επίσης πως κάθε πρόβλημα θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με σχετικά μικρές αλλαγές στην οδηγία. Στην πραγματικότητα, επέμεινε στην θέση του, πως η οδηγία θα μπορούσε να έχει αντιστρέψει την κρίση ή να την είχε κλιμακώσει αν είχε τεθεί σε ισχύ νωρίτερα, διότι δικαιολογεί κεφαλαιακές απαιτήσεις για πρώτη φορά για εξωλογιστικές εκθέσεις, όπως τα Οχήματα Ειδικού Σκοπού “conduits” και τα Οχήματα Δομημένων Επενδυτικών Προϊόντων “structured investment vehicles ή SIVs”. Η “Βασιλεία II” αντιμετωπίζει κάποια από τα θέματα τα οποία βγήκαν στην επιφάνεια.

Η “Sheila Bar”, πρόεδρος του “Federal Deposit Insurance Corp.”, δήλωσε πως θεωρεί τα υποδείγματα υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας εφαρμόσιμα μόνο για προϊόντα των οποίων υπάρχει ιστορικό κινδύνου και όταν αυτός μπορεί να υπολογιστεί βάσιμα. Στα νέα προϊόντα τέτοια ιστορικά στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα καθώς και αναφορές πτώχευσης ή και επισφάλειας δεν υπάρχουν. Μάλιστα τονίζει πως παρόλο που με την κρίση οι κεφαλαιακές απαιτήσεις αναμένεται να είναι πιο μεγάλες, με την νέα οδηγία το “Tier-1” κεφάλαιο θα πρέπει να μειωθεί κατά 31% από τα τωρινά επίπεδα.

Λόγω της μεγάλης κρίσης σε συνδυασμό με την δυσφορία μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, η εφαρμογή της “Βασιλείας II” θα μπορούσε να καθυστερήσει. Παρόλα αυτά, οι Ευρωπαϊκές Τράπεζες εφαρμόζουν την “Βασιλεία II” από τον Ιανουάριο του 2007 και οι Ιαπωνικές από το 2006. Αν και γίνεται προσπάθεια ενδυνάμωσης της “Βασιλείας II”, οι κίνδυνοι έχουν αυξηθεί σημαντικά λόγω της πτωτικής πορείας των οικονομιών. Όμως, η “Βασιλεία II” έχει την τάση να επιδεινώνει τις αρνητικές επιπτώσεις από μια μη σταθερή οικονομία. Ιδιαίτερα όταν οι οικονομίες αναπτύσσονται και οι δανειακές απώλειες είναι σχετικά χαμηλές, τα υποδείγματα αξιολόγησης κινδύνου τείνουν να εμφανίζουν μικρότερες κεφαλαιακές ανάγκες, με αποτέλεσμα την αύξηση της παροχής δανείων από τα Πιστωτικά Ιδρύματα. Αντίθετα, στη σημερινή κατάσταση, όπου ο οικονομικός κύκλος βρίσκεται στο χαμηλότερο σημείο

του, υπάρχει φόβος η “Βασιλεία II” να αναγκάσει τις τράπεζες να αυξήσουν τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις και να καταστήσουν πιο αυστηρά τα κριτήρια παροχής δανείων. Την παρατήρηση αυτή έκανε ο καθηγητής “Goodhart του LSE”, όταν δήλωσε πως ο συνδυασμός της “Βασιλείας II” με το “mark-to-market” των διεθνών Λογιστικών Προτύπων “IFRS” θα οδηγήσουν τις τράπεζες σε μεγάλες απομειώσεις των αξιών των περιουσιακών τους στοιχείων που ταυτόχρονα θα βυθίζει την οικονομία σε μεγαλύτερη κρίση.

3.6 Η εφαρμογή της Βασιλείας II

3.6.1 Η συμβολή της Βασιλείας II στην κρίση

Όσον αφορά τις οδηγίες για την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών και ιδιαίτερα για τις επιπτώσεις από την εφαρμογή της “Βασιλείας II”, σημειώνονται τα ακόλουθα : Λόγω της φύσης και του ρόλου των τραπεζών στο οικονομικό σύστημα της κάθε χώρας, οι λογιστικοί χειρισμοί που απαιτούνται για την εκπόνηση των οικονομικών τους καταστάσεων, αλλά και οι κανόνες που διέπουν την κεφαλαιακή τους επάρκεια διαφέρουν σημαντικά από τους βασικούς κανόνες λογιστικών χειρισμών και απαιτήσεων σε ίδια κεφάλαια που διέπουν και τους υπόλοιπους επιχειρηματικούς κλάδους. Πιο συγκεκριμένα, οι εμπορικές τράπεζες είναι οι μόνες επιχειρήσεις που μπορούν να δέχονται καταθέσεις λιανικής από το ευρύ κοινό.

Χορηγούν κατ’ επάγγελμα δάνεια και πάσης φύσεως πιστώσεις σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις, προσφέρουν υπηρεσίες διαχείρισης χαρτοφυλακίων και διαχειρίζονται μαζί με την Κεντρική Τράπεζα το σύστημα πληρωμών της κάθε χώρας. Τέλος, παρεμβάλλονται για τη διευκόλυνση των συναλλαγών και στο διεθνές εμπόριο αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων (Κοντός, 2007). Τα ίδια κεφάλαιά τους είναι σχετικά χαμηλά σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια που είναι υποχρεωμένες να διατηρούν οι εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις.

Με την επιτροπή της “Βασιλείας” όμως, όπως αναλύθηκε προηγούμενα, προσδιορίστηκε ότι όλες οι τράπεζες θα πρέπει να διατηρούν ένα κατώτατο ύψος ιδίων κεφαλαίων (ίσο με το 8% του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικό τους), αφού αυτά τα κεφάλαια αποτελούν τον βασικό αμυντικό μηχανισμό τους έναντι των κινδύνων που αντιμετωπίζουν. Σε μεγάλο βαθμό οι τράπεζες χρησιμοποιούν τα κεφάλαια των πελατών τους, δηλαδή των πάσης φύσεως καταθετών τους και των ομολογιούχων τους, καθώς και τις δυνατότητες χρηματοδότησης τους από τη διατραπεζική αγορά, για να αναπτύξουν τις εκτεταμένες πιστωτικές δραστηριότητες

τους και τις εν γένει επενδύσεις τους. Απαιτείται όμως, να διατηρούν και ένα ικανοποιητικό ύψος ιδίων κεφαλαίων (που συμπεριλαμβάνει το μετοχικό κεφάλαιο, τα αποθεματικά διαφόρων κατηγοριών, τα μη διανεμόμενα κέρδη, τα ομολογιακά δάνεια μειωμένης εξασφάλισης, κ.α.), τα οποία είναι ικανά να καλύψουν τις ζημιές που μπορεί να προκύψουν από μη αναμενόμενες δυσμενείς εξελίξεις όσον αφορά τις διακυμάνσεις της αξίας του ενεργητικού τους.

Πιο αναλυτικά, οι τράπεζες συγκεντρώνουν την εθνική αποταμίευση από το πλήθος των μικρών και των μεγάλων καταθετών που τις εμπιστεύονται, τοποθετώντας σε αυτές τα χρήματά τους και γενικά τις αποταμιεύσεις τους. Παρέχουν ασφάλεια ρευστότητας και βεβαιότητα στους καταθέτες ότι οι αποταμιεύσεις τους είναι τοποθετημένες με μεγάλη ασφάλεια στα τραπεζικά ιδρύματα και άμεσα διαθέσιμες. Χρησιμοποιούν αυτές τις καταθέσεις για χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών και για πραγματοποίηση άλλων μορφών επενδύσεων και αποτελούν τον κινητήριο μοχλό για τις εμπορικές συναλλαγές σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο. Ο βαθμός αξιοπιστίας και το κύρος των τραπεζών συνεπώς, πρέπει να είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα για την διασφάλιση της καλής λειτουργίας και της συνεχούς ανάπτυξης των εργασιών τους στις εγχώριες και τις ξένες αγορές στις οποίες ήδη δραστηριοποιούνται.

Γενικά, οι τράπεζες, όπως και οι μεγάλες (εισηγμένες στο Χρηματιστήριο) επιχειρήσεις, υιοθέτησαν τα “IFRS” και τη “Βασιλεία II” ως δείγμα της υψηλής διαφάνειας και της αξιοπιστίας που θέλουν να προάγουν για να προσελκύσουν επενδυτές και καταθέτες. Υιοθέτησαν τα “IFRS” για να αποδείξουν ότι είναι υπέρ της πλήρους διαφάνειας, συγκρισιμότητας και αξιοπιστίας των οικονομικών τους καταστάσεων. Επίσης, υιοθέτησαν τους κανόνες για την κεφαλαιακή επάρκεια που προέκυψαν από την Επιτροπή της “Βασιλείας II” για να αποδείξουν ότι διαθέτουν την αναγκαία κεφαλαιακή επάρκεια για την αντιμετώπιση των κινδύνων που απειλούν τη λειτουργία τους και την ασφάλεια των τοποθετήσεων των καταθέσεων τους, τους εν γένει δανειστές τους και μετόχους τους. Όμως, η χρηματοοικονομική κρίση 2007-2009 δημιούργησε, όπως προαναφέρθηκε σημαντικές αμφιβολίες για όλα τα ανωτέρω.

Ένα αξιοσημείωτο γεγονός είναι ότι, η εφαρμογή σε ευρεία κλίμακα παγκοσμίως των “IFRS” από το 2005 δεν συνέβαλε όσο θα αναμενόταν στην αποτροπή της κρίσης. Επίσης, η εφαρμογή των κανόνων της “Βασιλείας II” από το 2007 δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνέβαλε στη δημιουργία της κρίσης, αλλά μετά την εμφάνιση της κρίσης αποδείχτηκε ότι, τα ίδια κεφάλαια των Πιστωτικών Ιδρυμάτων δεν ήταν κατά κανόνα αρκετά για να καλύψουν τις τεράστιες ζημιές στα Πιστωτικά Ιδρύματα που προέκυψαν

από την κρίση. Αντίθετα, οι προσπάθειες καλύψεως των απαιτήσεων για κεφαλαιακή επάρκεια των Πιστωτικών Ιδρυμάτων (μετά την διαγραφή τεράστιων ποσών επισφαλών απαιτήσεων) μπορεί να οδήγησε σε εσπευσμένες πωλήσεις στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών σε σημαντικά υποτιμημένες αγορές ή στην Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και η εποπτεία των χρηματαγορών προσφυγή στην αγορά για άντληση τεράστιων ποσοτήτων ιδίων κεφαλαίων σε εξαιρετικά υποτιμημένες τιμές για τους παλαιούς μετόχους των τραπεζών, εντείνοντας περαιτέρω την κρίση.

3.6.2 Η επίπτωση της Βασιλείας II στην αποτελεσματικότητα και τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος

Ως χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα νοείται ο επιμερισμός των διαθέσιμων πόρων του χρηματοοικονομικού συστήματος στις πιο αποτελεσματικές επενδυτικές ευκαιρίες με το μικρότερο δυνατό κόστος. Αυτό αφορά όλους τους παράγοντες του χρηματοοικονομικού συστήματος δηλαδή τις επιχειρήσεις διαμεσολάβησης (τράπεζες ή μη τραπεζικούς οργανισμούς που συγκεντρώνουν κεφάλαια), τις αγορές (χρηματαγορές και κεφαλαιαγορές) καθώς και τα συστήματα υποστήριξης της αγοράς (συστήματα εκκαθάρισης, διακανονισμού και πληρωμών).

Οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα ενός συστήματος είναι τρεις. Πρώτον, η αποτελεσματικότητα επιμερισμού του κινδύνου μεταξύ των συμμετεχόντων στο σύστημα ούτως ώστε ο καθένας να αναλαμβάνει το μέρος του κινδύνου που έχει τη δυνατότητα να διαχειριστεί. Ο επιμερισμός δεν είναι μόνο διαστρωματικός αλλά και διαχρονικός. □εύτερον, η διάχυση των πληροφοριών ώστε αυτές να είναι διαθέσιμες και προσίτες σε όλους και οι αντιθέσεις μεταξύ των οφειλετών και των δανειστών να επιλύονται μέσω της αγοράς. Τρίτον, η ισχυρή εταιρική διακυβέρνηση η οποία θα επιλύει αποτελεσματικά τα προβλήματα εξουσιοδότησης (agency problem) που εμφανίζονται, συμβάλλοντας στην αποτελεσματικότερη κατανομή των διαθέσιμων πόρων. Αν οι εποπτικοί κανόνες είναι σχεδιασμένοι με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχύονται οι τρεις παραπάνω παράγοντες τότε αναμένεται ότι θα ενισχυθεί και η οικονομική αποτελεσματικότητα. (Καλφάογλου, 2006)

Όσον αφορά τη χρηματοοικονομική σταθερότητα, αυτή νοείται ως η ικανότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος να αντιστέκεται σε εξωτερικές ή εσωτερικές διαταραχές και να αντιμετωπίζει οικονομικές ανισορροπίες που προκαλούνται, η δε δυνατότητα αυτή πρέπει να καλύπτει το παρόν αλλά και να επεκτείνεται στο μέλλον. Ορισμένες φορές η έννοια γίνεται καλύτερα κατανοητή αν ορισθεί η αντίθετη έννοια της «μη σταθερότητας». Η μη σταθερότητα είναι μια αλληλουχία γεγονότων που οδηγεί σε

μια κρίση. Η κρίση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές όπως η αύξηση της διακύμανσης στην αγορά, η αδυναμία έκδοσης ή ρευστοποίησης χρεογράφων καθώς και πτωχεύσεις τραπεζών. Αν το χρηματοοικονομικό σύστημα είναι εξοπλισμένο με τους κατάλληλους μηχανισμούς απορρόφησης των παραγόντων που οδηγούν σε κρίση, τότε μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι το σύστημα διέπεται από χρηματοοικονομική σταθερότητα. Σε αυτή την περίπτωση απομακρύνεται ο κίνδυνος διαταραχών στη διαδικασία διαμεσολάβησης και αποτρέπεται η μη αποτελεσματική κατανομή των αποταμιεύσεων στις πιο αποδοτικές επενδυτικές ευκαιρίες.

Με βάση την παραπάνω ανάλυση, οι παράγοντες που επηρεάζουν τη σταθερότητα είναι τρεις.

Πρώτον, η αποτελεσματικότητα των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων. Απαιτείται η καθιέρωση συστημάτων μέτρησης της έκθεσης του χρηματοοικονομικού συστήματος σε διάφορες μορφές κινδύνων, ο προσδιορισμός της οικονομικής ευρωστίας του μη χρηματοοικονομικού συστήματος (επιχειρήσεις, νοικοκυριά), καθώς και η σύνδεσή τους με μακροοικονομικές μεταβλητές. Είναι προφανές ότι η ανάλυση εστιάζεται στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού τομέα (μακρο-προληπτική ανάλυση) σε αντίθεση με την ανάλυση που εξετάζει σε κάθε μονάδα χωριστά (μικρο-προληπτική ανάλυση).

Δεύτερον, η δυνατότητα του τραπεζικού τομέα να απορροφά διαταραχές. Αυτό εξαρτάται από την αποδοτικότητα και κερδοφορία του συστήματος, την πολιτική προβλέψεων, την επάρκεια κεφαλαίων και τη ρευστότητα.

Τρίτον, ο κίνδυνος μετάδοσης κρίσης όπου εξετάζονται οι πηγές μετάδοσης κρίσεων δηλαδή οι διατραπεζικές σχέσεις και οι συσχετίσεις των χαρτοφυλακίων, καθώς και τα προληπτικά μέτρα που συμβάλλουν στην ελαχιστοποίηση της πιθανότητας μετάδοσης. Ενώ η χρηματοοικονομική σταθερότητα και η χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα είναι διαφορετικές έννοιες, από την ανάλυση των χαρακτηριστικών προκύπτει ότι είναι αλληλένδετες. Προφανώς, ένας υψηλός βαθμός αποτελεσματικότητας συμβάλλει στη σταθερότητα. Παράλληλα, η σταθερότητα είναι μια προϋπόθεση για μια ομαλή και αποδοτική λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος. (Καλφάογλου, 2006)

Εντούτοις, ενώ η χρηματοοικονομική σταθερότητα και η αποδοτικότητα είναι σε γενικές γραμμές συμπληρωματικές, η εμπειρία έχει δείξει ότι υπάρχουν επίσης περιπτώσεις στις οποίες οι προσπάθειες να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα μπορούν να υπονομεύσουν τη χρηματοοικονομική σταθερότητα, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Το αντίστροφο μπορεί επίσης να ισχύει.

3.6.3 Η επίδραση της Βασιλείας II

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα είναι η δυνατότητα επιμερισμού του κινδύνου, η διάχυση των πληροφοριών, η εταιρική διακυβέρνηση, η διαχείριση κινδύνων, η δυνατότητα απορρόφησης ζημιών και ο κίνδυνος μετάδοσης κρίσεων. Θα εξετασθεί πώς η Βασιλεία II επηρεάζει τους παράγοντες αυτούς και επομένως αν συμβάλλει ή μη στην αποτελεσματικότητα και σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος.

1. Επιμερισμός του Κινδύνου

Είναι προφανές ότι η ραγδαία αύξηση του μεγέθους και της πολυπλοκότητας της αγοράς πρόσθεσε νέες διαστάσεις στη διαδικασία της χρηματοοικονομικής αποτελεσματικότητας και σταθερότητας. Μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες είναι η τιτλοποίηση απαιτήσεων και η χρήση πιστωτικών παραγώγων. Το νέο πλαίσιο εισάγει για πρώτη φορά ρυθμίσεις για τις τράπεζες που χρησιμοποιούν την τεχνική της τιτλοποίησης για τη μεταφορά του πιστωτικού κινδύνου εκτός των ισολογισμών τους και αναγνωρίζει τα πιστωτικά παράγωγα ως τεχνική μείωσης του κινδύνου. Αυτό αναμένεται να βοηθήσει σε ορθότερο επιμερισμό του κινδύνου μέσα στο τραπεζικό σύστημα. Η μεταφορά όμως του πιστωτικού κινδύνου έχει δημιουργήσει νέους φορείς κινδύνου που σε πολλές περιπτώσεις είναι έξω από το τραπεζικό σύστημα και πέρα από τα όρια εφαρμογής της Βασιλείας II.

Οι εταιρείες επενδύσεων υψηλής μόχλευσης (hedge funds) είναι ένα τέτοιο παράδειγμα, οι οποίες έχουν σημαντικές τοποθετήσεις σε πιστωτικά παράγωγα χωρίς να υπόκεινται σε ρυθμιστικούς κανόνες. Ο επιμερισμός του κινδύνου για τους τομείς που βρίσκονται εκτός εποπτικού πλαισίου, και συνεπώς εκτός Βασιλείας II, παραμένει ένα σημείο που είναι δυνατό να αποτελέσει πηγή κινδύνων με αρνητικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα και σταθερότητα του συστήματος.

Η Βασιλεία II δίνει μεγάλη έμφαση στη διαφάνεια και τη διάχυση των πληροφοριών, αφού αφιερώνει ολόκληρο τον τρίτο πυλώνα στην πειθαρχία της αγοράς. Η έννοια της πειθαρχίας στην αγορά δεν είναι καινούργια και μπορεί να αναχθεί στο αόρατο χέρι (invisible hand) του Άνταμ Σμιθ. Στη σύγχρονη χρηματοοικονομική θεωρία παίρνει πιο συγκεκριμένη μορφή και νοείται ως το σύνολο των μέτρων που μπορούν να υιοθετήσουν ομαδικά οι παράγοντες της αγοράς για να «τιμωρήσουν» μια τράπεζα σε περίπτωση υπερβολικής ανάληψης κινδύνων. Η «τιμωρία» μπορεί να εκδηλωθεί ως αποτέλεσμα τιμής (price effect), όπου οι επενδυτές απαιτούν μεγαλύτερη απόδοση για τα ομόλογα της τράπεζας, ως αποτέλεσμα ποσότητας (quantity effect), όπου οι

καταθέτες αποσύρουν τα κεφάλαιά τους από την τράπεζα ή ως αποτέλεσμα αξίας (valuation effect), όπου οι παράγοντες της αγοράς οδηγούν σε μείωση την αξία της μετοχής. Για την επιβολή πειθαρχίας οι παράγοντες της αγοράς πρέπει να έχουν τα κατάλληλα κίνητρα, και το ισχυρότερο κίνητρο είναι η πιθανότητα να υποστούν ζημιά και να απολέσουν κάποια από τα κεφάλαιά τους. Σε αυτή την περίπτωση, για να επιβάλλουν πειθαρχία πρέπει να έχουν τις απαραίτητες πληροφορίες για να αξιολογήσουν μια τράπεζα, την ικανότητα να ερμηνεύσουν κατάλληλα τις πληροφορίες καθώς και την ικανότητα να επηρεάσουν τις αποφάσεις των τραπεζών. Η Βασιλεία II εστιάζεται κυρίως στο πρώτο και αγνοεί τα άλλα δύο. Θεωρεί την πληροφορία ως ομοιογενές αγαθό όπου το περισσότερο είναι πάντα καλύτερο από το λιγότερο και επιβάλλει στις τράπεζες και τις εποπτικές αρχές την υποχρέωση δημοσιοποίησης πολλών πληροφοριών.

Όμως η πειθαρχία της αγοράς εξαρτάται και από την ικανότητα της αγοράς να αξιολογεί την οικονομική θέση των τραπεζών καθώς και την ικανότητά της να επιβάλει διορθωτικές ενέργειες που αντανakλούν αυτές τις αξιολογήσεις. Το νέο πλαίσιο αγνοεί τις δύο αυτές παραμέτρους.

Ως εταιρική διακυβέρνηση νοείται το σύνολο των συστημάτων και διαδικασιών που έχουν θεσμοθετηθεί για την επίλυση αντιθέσεων εντός των τραπεζών. Η Επιτροπή της Βασιλείας έχει δημοσιοποιήσει οκτώ αρχές που οριοθετούν την έννοια της ισχυρής εταιρικής διακυβέρνησης στις τράπεζες. Το νέο πλαίσιο της Βασιλείας II δίνει μεγάλη βαρύτητα στις αρχές αυτές και απαιτεί από τις τράπεζες, ιδίως αυτές που θα εφαρμόσουν τις εξελιγμένες μεθόδους μέτρησης και διαχείρισης των κινδύνων, να υιοθετήσουν ένα ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, το διοικητικό συμβούλιο, η διοίκηση, η εσωτερική επιθεώρηση και οι λειτουργίες ελέγχου καλούνται να αναπτύξουν υπευθυνότητες για διαφορετικές πτυχές των συστημάτων. Το διοικητικό συμβούλιο να εγκρίνει τις βασικές πτυχές των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων, η διοίκηση να κατανοεί τον σχεδιασμό και τη λειτουργία των συστημάτων, ενώ η εσωτερική επιθεώρηση καλείται να ελέγξει τουλάχιστο μια φορά τον χρόνο τις διαδικασίες. Παράλληλα κάθε τράπεζα πρέπει να δημιουργήσει λειτουργίες ελέγχου που θα εξετάζουν σε τακτά χρονικά διαστήματα την αποτελεσματικότητα των συστημάτων.

Τέλος, το νέο πλαίσιο απαιτεί την υλοποίηση συστήματος αναφορών ώστε η πληροφόρηση να φθάνει στα ανώτατα διοικητικά κλιμάκια. Όλα τα παραπάνω συνθέτουν ένα σύστημα ισχυρής εταιρικής διακυβέρνησης καθώς αποτελεί κοινή

πεποίθηση ότι καλά συστήματα με κακή εταιρική διακυβέρνηση μπορεί να δημιουργήσει πηγές κινδύνου που να επηρεάσουν αρνητικά τη σταθερότητα.

Το πλαίσιο της Βασιλείας II έχει δύο κύρια χαρακτηριστικά, παρέχει κίνητρα (incentive-based) και επικεντρώνεται στον κίνδυνο (risk-based). Δίνει κίνητρα για να αναπτυχθούν συστήματα διαχείρισης των κινδύνων και έχει εδραιωθεί η πεποίθηση ότι η Βασιλεία II δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως μια υποχρέωση προς την εποπτική αρχή, αλλά μια ευκαιρία για βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης των κινδύνων. Αν οι τράπεζες εκμεταλλευθούν αυτή την ευκαιρία θα καταλήξουν σε καλύτερη αναγνώριση, ποσοτικοποίηση και εκτίμηση του κινδύνου. Οι διαδικασίες αυτές δεν είναι καινούργιες αλλά θα γίνουν πιο συστηματοποιημένες και αυστηρές με αποτέλεσμα να μειώνεται η πιθανότητα κακών αποφάσεων αλλά και να υπάρχει ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης, το οποίο θα ενεργοποιείται νωρίς και θα λαμβάνονται διορθωτικές ενέργειες. Ιδιαίτερα ωφελημένες αναμένεται να είναι οι μικρότερες και οι λιγότερο εξελιγμένες τράπεζες. Κατ' ουσία, τους παρέχεται δωρεάν ένα ολόκληρο πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων, το οποίο αν επιχειρούσαν να αναπτύξουν μόνες τους θα απαιτούσε σημαντικούς επενδυτικούς πόρους. Τώρα το σύστημα είναι έτοιμο και καλούνται να στρέψουν τους πόρους στην υλοποίησή του. Γενικά, η συμβολή της Βασιλείας II στη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα μέσω αυτού του παράγοντα είναι αναμφισβήτητη.

Το πλαίσιο της Βασιλείας II υιοθετεί την αρχή ότι οι προβλέψεις καλύπτουν αναμενόμενες ζημιές, ενώ τα κεφάλαια μη αναμενόμενες ζημιές. Οι τράπεζες που θα εφαρμόσουν τις εξελιγμένες μεθοδολογίες πρέπει να εκτιμήσουν τις παραμέτρους κινδύνου (ύψος ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης - exposure at default - EAD, πιθανότητα αθέτησης - probability of default - PD και ζημία ως ποσοστό του ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης - loss given default - LGD) που τις οδηγούν στον υπολογισμό των αναγκαίων προβλέψεων και κεφαλαίων. Συνεπώς δημιουργείται μια ασπίδα προστασίας η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την απορρόφηση ζημιών, χωρίς να κλονισθεί η ευρωστία της τράπεζας. Βεβαίως δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι οι εκτιμήσεις συνήθως αντανakλούν την ιστορική εμπειρία. Τα αποτελέσματα των υποδειγμάτων είναι συνάρτηση των στοιχείων με τα οποία τροφοδοτούνται και συνήθως δεν μπορούν να είναι προσανατολισμένα στο μέλλον. Το νέο πλαίσιο απαιτεί η εκτίμηση των παραμέτρων να λαμβάνει υπόψη όλες τις φάσεις του οικονομικού κύκλου, αλλά αυτό, προς το παρόν, είναι πολύ δύσκολο να υλοποιηθεί. Συνεπώς οι ζημιές που εκτιμώνται απεικονίζουν ιστορική εμπειρία και όχι μελλοντικά γεγονότα.

Το πρόβλημα αμβλύνεται, εν μέρει, με την υποχρέωση των τραπεζών να διενεργούν ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress testing). Οι ασκήσεις αυτές είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για λήψη αποφάσεων και άσκηση πολιτικής αλλά δεν πρέπει να λησμονούμε ότι είναι επίσης προσανατολισμένες στο παρελθόν με δυνατότητα εκτίμησης της αναμενόμενης ζημιάς. Η μη αναμενόμενη ζημιά δεν μπορεί να εκτιμηθεί, ακριβώς, γιατί είναι μη αναμενόμενη. Όταν η ακραία κατάσταση εξελιχθεί σε κρίση, τότε τα κεφάλαια συχνά δεν είναι επαρκή. Συνεπώς ορισμένες φορές τίθεται σε αμφιβολία η δυνατότητα του κεφαλαίου να απορροφήσει μη αναμενόμενες ζημιές, σε αντίθεση με τη λογική του πλαισίου της Βασιλείας II.

Περαιτέρω, το ερώτημα που συχνά ανακύπτει είναι ποιους κινδύνους καλύπτουν τα κεφάλαια. Με βάση τη λογική του νέου πλαισίου τα κεφάλαια προορίζονται να καλύψουν μικροοικονομικούς κινδύνους (πιστωτικό κίνδυνο, κίνδυνο αγοράς κ.λπ.), αλλά αγνοούν τους μακροοικονομικούς κινδύνους δηλαδή τους κινδύνους που δημιουργεί το μάκρο-περιβάλλον. Το θέμα είναι ποια μορφή κινδύνων επηρεάζει περισσότερο τη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα. Αν η σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται από την ευρωστία των μονάδων που το απαρτίζουν και οι μικροοικονομικοί κίνδυνοι έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα, η επίπτωση της Βασιλείας II αναμένεται να είναι θετική. Αν η σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται από μακροοικονομικές μεταβλητές και η επίδραση του μάκρο-περιβάλλοντος είναι σημαντική, τότε η Βασιλεία II έχει μικρή επίπτωση διότι δεν είναι σχεδιασμένη να λαμβάνει υπόψη αυτούς τους κινδύνους.

Η μετάδοση κρίσεων στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό σύστημα εξαρτάται από τον βαθμό συσχέτισης μεταξύ των τραπεζών και από τον τρόπο αντίδρασης των εποπτικών αρχών σε μια κρίση. Η συσχέτιση μεταξύ των τραπεζών, ως αποτέλεσμα της διατραπεζικής αγοράς και των επενδύσεων που υπόκεινται σε κοινούς παράγοντες κινδύνου, δεν λαμβάνεται υπόψη από τη Βασιλεία II και συνεπώς η συμβολή της αναμένεται μικρή. Αντίθετα η Βασιλεία II αναμένεται να βελτιώσει τη δυνατότητα παρέμβασης των εποπτικών αρχών μέσω του Πυλώνα II καθώς και την προβλεπόμενη συνεργασία των εποπτικών στα πλαίσια της εποπτείας διασυννοριακών ομίλων. Η συνεργασία αυτή υφίσταται και τώρα, αλλά αναμένεται ότι θα ενδυναμωθεί στις περιπτώσεις συστημικά σημαντικών τραπεζών και διασυννοριακής κρίσης, ώστε να μειωθεί η πιθανότητα μετάδοσης της κρίσης.

3.6.4 Κριτικές για τη Βασιλεία II

Η Βασιλεία II είχε ως στόχο να ενδυναμώσει τα κίνητρα των τραπεζών να ελέγχουν τον κίνδυνο των ανοιγμάτων τους σχετικά με την Βασιλεία I. Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο έχει ως στόχο να μειώσει το εποπτικό arbitrage. Επιπλέον η Βασιλεία II εκμεταλλεύεται αποτελεσματικά πληροφορίες για την πιστωτική αξιοπιστία των δανειστών της, η οποία είναι γνωστή εσωτερικά στις τράπεζες, επιτρέποντας στα πιστωτικά ιδρύματα που εκπληρούν κάποιες απαιτήσεις να εφαρμόζουν την μέθοδο εσωτερικών διαβαθμίσεων (IRB). Συνεπώς, από πολλές απόψεις η Βασιλεία II υπερτερεί της Βασιλείας I. (Tanaka, 2007)

Από την άλλη πλευρά κάποιοι οικονομολόγοι και policy makers εξέφρασαν ανησυχίες ότι παρόλο που η Βασιλεία II διορθώνει πολλά σοβαρά ελαττώματα της Βασιλείας I, μπορεί να δημιουργεί νέα δικά της τα οποία κατηγοριοποιούνται σε τρεις ομάδες:

- Σύμφωνα με την πρώτη, πολλοί οικονομολόγοι αναρωτιούνται αν η Βασιλεία II προωθεί πράγματι την χρηματοοικονομική σταθερότητα. Η πιο ευαίσθητη στον κίνδυνο προσέγγιση για τον υπολογισμό των εποπτικών κεφαλαίων προωθεί την χρηματοοικονομική σταθερότητα στο βαθμό που οι μετρήσεις κινδύνου που χρησιμοποιούνται είναι ακριβείς. Οι μετρήσεις κινδύνου ωστόσο έχουν πολλούς σοβαρούς περιορισμούς. Για παράδειγμα, οι Morris και Shin (1999) υποστήριξαν ότι τα VALUE-AT-RISK (VAR) μοντέλα δεν λαμβάνουν υπόψη την ενδογενή φύση του κινδύνου, έτσι παράγουν ανακριβείς μέτρα μεταβλητότητας (π.χ. ανακριβείς τυπικές αποκλίσεις). Αυτό συμβαίνει επειδή η υπόθεση που «κρύβεται» κάτω από τα υπάρχοντα μοντέλα διαχείρισης κινδύνου όπως το VAR είναι ότι η τιμή ενός αξιόγραφου πέφτει σε ένα πολύ χαμηλό επίπεδο με συγκεκριμένη εξωγενώς προσδιορισμένη πιθανότητα, ενώ στην πραγματικότητα, βραχυπρόθεσμες μεταβολές των τιμών εξαρτώνται από τις πράξεις των συμμετεχόντων στην αγορά. Από την στιγμή που τέτοια μοντέλα μέτρησης κινδύνου δεν λαμβάνουν υπόψη την στρατηγική φύση του κινδύνου θα μπορούσαν να καταστήσουν τους συμμετέχοντες στην αγορά ανεπαρκώς προετοιμασμένους για μια κατάσταση κρίσης όπου όλοι οι συναλλασσόμενοι προσπαθούν να «χαλαρώσουν» τις θέσεις τους παράλληλα. Τοιούτοτρόπως αν οι μετρήσεις κινδύνου είναι ανακριβείς τότε και ο υπολογισμός εποπτικών κεφαλαίων που βασίζεται σε αυτές πιθανών να αποτύχει να προωθήσει την χρηματοοικονομική σταθερότητα.

- Η δεύτερη ανησυχία είναι ότι η νέα τυποποιημένη μέθοδος ίσως αλλοιώσει τα κίνητρα των επιχειρήσεων στην χρήση εξωτερικών διαβαθμίσεων πιστωτικής ποιότητας. Οι

εξωτερικοί οργανισμοί πιστωτικής αξιολόγησης (Ε.Ο.Π.Α.) εξέφρασαν ανησυχίες ότι η χρήση πιστωτικών διαβαθμίσεων στο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας μπορεί να παρακινήσει τις επιχειρήσεις να «ψωνίσουν» υψηλότερες διαβαθμίσεις έτσι ώστε να μειώσουν το κόστος δανεισμού τους κάτι τέτοιο μπορεί να πιέσει τις Ε.Ο.Π.Α. να «φουσκώσουν» τις αξιολογήσεις-διαβαθμίσεις τους με συνέπεια την υπονόμηση της αξιοπιστίας τους. Επιπλέον υπάρχει φόβος ότι όλες μαζί οι επικίνδυνες επιχειρήσεις ίσως παραιτηθούν της διαδικασίας αξιολόγησης από Ε.Ο.Π.Α. από τη στιγμή που ανοίγματα σε αδιαβάθμιστες επιχειρήσεις λαμβάνουν χαμηλότερη στάθμιση κινδύνου(100%) από αυτές που έχουν χαμηλή διαβάθμιση (150%) σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας. Κάτι τέτοιο θα μειώσει τον βαθμό διαφάνειας.

- Η τρίτη ανησυχία θα λέγαμε είναι αν η Βασιλεία II θα μπορούσε να έχει ανεπιθύμητες επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία μέσω της επίδρασή της στον τραπεζικό δανεισμό. □ηλαδή τις μακροοικονομικές επιπτώσεις της Βασιλείας II. Συγκεκριμένα πως το πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας επηρεάζει α) την προσφορά τραπεζικών πιστώσεων και β) την επίδραση αυτών στον νομισματικό μηχανισμό μετάδοσης.

Αναλυτικότερα αν ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας γίνει πολύ χαμηλός τότε το πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει :α) είτε να αυξήσει το κεφάλαιο του ή β) να περικόψει τον δανεισμό του ή γ) να αλλάξει τα αξιόγραφα του χαρτοφυλακίου του ώστε να ενέχουν χαμηλότερο κίνδυνο. Επειδή η αύξηση του κεφαλαίου κοστίζει τα πιστωτικά ιδρύματα καταφεύγουν στην περικοπή του δανεισμού. Αν πολλές τράπεζες δράσουν με αυτόν τον τρόπο την ίδια στιγμή αυτό θα οδηγήσει σε μείωση της συνολικής προσφοράς δανείων.

Αυτό δεν θα έχει επίδραση στο Α.Ε.Π. της χώρας από την στιγμή που οι επιχειρήσεις βρούν διαφορετικό τρόπο χρηματοδότησης των επενδύσεων τους. Η ύπαρξη ασύμμετρης πληροφόρηση όμως στην χρηματοοικονομική αγορά μπορεί να καταστήσει ανέφικτο κάτι τέτοιο με μόνη επιλογή των επιχειρήσεων την μείωση των επενδύσεων τους. Αυτονόητο είναι ότι πλήττονται περισσότερο οι μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις που έχουν μικρή πρόσβαση στις χρηματοοικονομικές αγορές. Η μείωση των επενδύσεων σαφώς έχει ως αποτέλεσμα και την μείωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος μιας χώρας.

Ο κανονισμός κεφαλαιακής επάρκειας μπορεί να επηρεάζει τον νομισματικό μηχανισμό μετάδοσης. Ο βαθμός ανταπόκρισης της προσφοράς δανείων σε αλλαγές της νομισματικής πολιτικής καθορίζει την δύναμη του νομισματικού μηχανισμού μετάδοσης. Μια σφικτή νομισματική πολιτική μειώνει τα κεφάλαια των τραπεζών και περιορίζει την

ικανότητά τους να δανείζουν αν υπόκεινται στο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας (Chami & Cosimano, 2001 & Van den Heuvel, 2002). Σε ένα απλό στατικό μοντέλο αποδείχτηκε ότι αν ο κανονισμός κεφαλαιακής απαίτησης είναι δεσμευτικός, τα τραπεζικά δάνεια μπορεί να μην αυξηθούν καθόλου σε μια νομισματική επέκταση (Kashyap & Stein, 1994). Ο Van den Heuvel δείχνει ότι οι επιπτώσεις είναι πιο αμυδρές.

Συγκεκριμένα μπορεί αρχικά μια τράπεζα να μην αυξήσει την προσφορά δανείων της σε μια επεκτατική νομισματική πολιτική αλλά τείνει να υπεραντιδρά μετά το πρώτο τρίμηνο. Αυτό συμβαίνει επειδή τα χαμηλότερα επιτόκια αυξάνουν τα κέρδη των τραπεζών και κατά συνέπεια μειώνει την πιθανότητα ο κανονισμός κεφαλαιακών απαιτήσεων να τις εμποδίσει να αυξήσουν την παροχή δανείων στο μέλλον. Συνεπώς, αν οι τράπεζες έχουν λίγα κεφάλαια, η προσφορά δανείων δεν θα ανταποκριθεί αρχικά στην επεκτατική νομισματική πολιτική αλλά μακροχρόνια η ανταπόκρισή της θα είναι πιο δυνατή.

Δεδομένου ότι η αντίδραση των πιστωτικών ιδρυμάτων όσον αφορά την παροχή δανείων στην νομισματική πολιτική που ασκείται έρχεται με μια χρονική καθυστέρηση αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε μη επιθυμητά αποτελέσματα (π.χ αύξηση δανείων σε οικονομική άνθηση και περιορισμός τους σε οικονομική ύφεση) στην διάρκεια ενός οικονομικού κύκλου. Την παραπάνω εικόνα ενισχύει η άποψη ότι ο μετρήσιμος πιστωτικός κίνδυνος τείνει να πέφτει σε οικονομική άνθηση και να αυξάνεται σε περιόδους ύφεσης άρα η στάθμιση –κινδύνου στα αξιόγραφα κάτω από την Βασιλεία 2 πιθανών να υφίσταται αντικυκλικές διακυμάνσεις έτσι ώστε οι τράπεζες να είναι πιο «capital-constrained» κατά την διάρκεια υφέσεων και λιγότερο «capital-constrained» κατά την διάρκεια οικονομικών ανθίσεων. Τέτοια δανειοδοτική συμπεριφορά μπορεί με την σειρά της να επιδεινώσει την κυκλική μεταβλητότητα του Α.Ε.Π.

Σύμφωνα με τον Andrew Crockett οι πέντε πιο σημαντικές κριτικές που αποδίδονται στην Βασιλεία II είναι:

1. Είναι πολύ περίπλοκη
2. Ενισχύει την προκυκλικότητα (procyclicality) του οικονομικού συστήματος
3. Δίνει πολύ βαρύτητα στην αξιολόγηση των Ε.Ο.Π.Α.
4. «Τιμωρεί» τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (και κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες)
5. Πιο γενικά δεν λαμβάνει επαρκώς υπόψη την ειδική κατάσταση και τις ανησυχίες των αναδυόμενων χωρών. (Crockett A, 2002)

Η απάντηση στην πρώτη κριτική είναι ότι η ίδια η τραπεζική έγινε πιο περίπλοκη. Η διαχείριση κινδύνου είναι πολύ περίπλοκη και η αντιμετώπιση ότι όλα τα δάνεια έχουν τον ίδιο συντελεστή κινδύνου(πράγμα που ποτέ δεν σήμαινε ότι οι τράπεζες θα τα αντιμετώπιζαν ως ίσου κινδύνου) ,σύμφωνα με την Βασιλεία I, έγινε μη ρεαλιστική. Σύμφωνα με τον πυλώνα 1 του νέου πλαισίου οι κεφαλαιακές απαιτήσεις υπολογίζονται στην βάση πιο διαφοροποιημένων εκτιμήσεων του κινδύνου των ανοιγμάτων. Κανείς δεν είπε ότι η απλότητα και η μεγαλύτερη ευαισθησία κινδύνου είναι αμοιβαίως συμβατές έννοιες.

Η δεύτερη κριτική είναι ότι η Βασιλεία II ίσως ενισχύει την προκυκλικότητα στην χρηματοοικονομική συμπεριφορά .Αν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι πιο ευαίσθητες στην μέτρηση του κινδύνου και ο μετρούμενος κίνδυνος τείνει να ανεβαίνει στις οικονομικές πτώσεις (downturns) οι τράπεζες μπορεί να ενθαρρυνθούν να σταματήσουν τον δανεισμό ακριβώς την στιγμή που η οικονομία είναι πιο ευάλωτη. Μια πρώτη απάντηση σε αυτήν την κριτική είναι ότι αυτή η προκυκλική συμπεριφορά είναι ενδημική (endemic) στα οικονομικά συστήματα και όχι απλά το αποτέλεσμα των εποπτικών κεφαλαιακών απαιτήσεων. Φυσικά είναι σημαντικό το νέο πλαίσιο να μην αμβλύνει τον οικονομικό κύκλο. Πολλές προσεγγίσεις μπορούν να βοηθήσουν εδώ που έχουν ενσωματωθεί από την Επιτροπή της Βασιλείας .Πρώτο οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι μόνο αυτό –ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ απαιτήσεις .Οι τράπεζες θα πρέπει να έχουν επαρκή κεφάλαια για κάθε περίπτωση. Αναμένεται λοιπόν να δημιουργήσουν ένα απόθεμα κεφαλαίου τις καλές οικονομικές περιόδους το οποίο να χρησιμοποιήσουν ως απόθεμα ασφαλείας στις κακές οικονομικές περιόδους. Δεύτερο, δεν θα πρέπει οι κεφαλαιακές απαιτήσεις κάτω από τον πυλώνα 1 να εφαρμόζονται τυφλά ή μηχανικά. Ο πυλώνας 2,η Εποπτική Επίβλεψη και ο πυλώνας 3 ,η πειθαρχία της αγοράς είναι εξίσου σημαντικά για να εκτιμήσουμε την κεφαλαιακή θέση μιας τράπεζας ενισχύοντας το κίνητρο να διατηρούν ένα απόθεμα κεφαλαίου πάνω από το ελάχιστο. Τρίτο ,είναι επιθυμητό να χρησιμοποιούνται μέτρα μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου που δεν είναι εξαιρετικά «ευάλωτα» σε βραχυπρόθεσμες αναθεωρήσεις . (Crockett A, 2002)

Όσον αφορά την κριτική για τον ρόλο των Ε.Ο.Π.Α. πολλά αναδυόμενα κράτη εστιάζουν στην περιορισμένη διείσδυση της διαβάθμισης στις οικονομίες τους και εκφράζουν ανησυχίες για την ποιότητα των αξιολογήσεων τους. Στον βαθμό που το καινούργιο πλαίσιο ενθαρρύνει την ανάπτυξη πιο εύρωστων εσωτερικών διαβαθμίσεων πιστωτικού κινδύνου κάνει καλό. Ο Andrew Crockett δεν δίνει πολύ έμφαση στο ότι η Βασιλεία II τιμωρεί δυσανάλογα τους δανειστές που έχουν χαμηλή ή και καθόλου διαβάθμιση καθώς θεωρεί ότι οι τράπεζες μπορούν να αξιολογήσουν πολύ καλά τον

πιστωτικό κίνδυνο και η αλλαγή στην χρέωση του εποπτικού κεφαλαίου δεν θα αλλάξει πολλά πράγματα στο κόστος των δανειστών.

Όσον αφορά την κριτική ότι τιμωρεί τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις πάλι υπάρχει μια δόση υπερβολής. Καταρχήν ο στόχος του νέου πλαισίου ήταν να «ευθυγραμμίσει» τα κεφαλαιακά διαθέσιμα με τον κίνδυνο και όχι να προωθήσει συγκεκριμένο τομέα της οικονομίας. Η Επιτροπή της Βασιλείας ανταποκρίθηκε στις αντιδράσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να τροποποιήσει αρκετά την αρχική της πρόταση που αφορούσε τον δανεισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Τέλος όσον αφορά την πέμπτη κριτική ότι η Βασιλεία II επικεντρώνεται περισσότερο στις βιομηχανοποιημένες χώρες και δεν δίνει αρκετή σημασία στις συνθήκες των αναδυόμενων οικονομιών ο Andrew Crockett αναγνωρίζει κάποια αλήθεια σε αυτό καθώς η Βασιλεία I δημιουργήθηκε αρχικά με σκοπό να εφαρμοστεί στις διεθνώς δραστηριοποιημένες τράπεζες της ομάδας των G10 κρατών. Είναι οι βασικές αρχές της τραπεζικής εποπτείας που αναπτύχθηκε το 1997 από μια αντιπροσωπευτική ομάδα βιομηχανοποιημένων και αναδυόμενων αγορών οικονομιών που αντιπροσωπεύει την βάση της τραπεζικής εποπτείας της Βασιλείας πιο γενικά. Παρόλα αυτά είναι γεγονός ότι οι κατευθύνσεις της Βασιλείας έχουν αξιοσημείωτη δύναμη και για αυτό θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ανησυχίες όλων των κρατών.

Το πλαίσιο της Βασιλείας II απορρίφθηκε από μια ακολουθία Αμερικάνικων Ρυθμιστικών Τραπεζών οι οποίες επιμένουν στην εφαρμογή ενός πιο σκληρού μέτρου που πρωτοεμφανίστηκε στην Αμερική για πρώτη φορά το 1991 με την κρίση των στεγαστικών δανείων, το λεγόμενο «leverage ratio». Το μέτρο αυτό εγγυάται ότι τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών είναι τουλάχιστον το 3% των στοιχείων του ισολογισμού της εκάστοτε τράπεζας ανεξάρτητα της ποιότητας των δανείων της και των συστημάτων διαχείρισης που διαθέτει ένα σημείωμα προτεινόμενου τρόπου δημιουργίας κανόνων που θα ισχύει για τις Αμερικάνικες τράπεζες αλλά και για τις θυγατρικές Ευρωπαϊκών που βρίσκονται στην Αμερική. Το σημείωμα αυτό προκάλεσε αντιδράσεις και δυσαρέσκεις τόσο στις Ευρωπαϊκές όσο και στις Αμερικάνικες τράπεζες

3.6.5 Ορισμένες συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η κριτική που δέχθηκε τα προηγούμενα χρόνια το σύμφωνο του 1988 για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, σε συνδυασμό με την απελευθέρωση των αγορών, την καινοτομία στον τομέα των τραπεζικών εργασιών και τη βελτίωση των τεχνικών διαχείρισης κινδύνων, οδήγησαν στην αναθεώρησή του. Η “Βασιλεία II” έχει στόχο την αποτελεσματικότερη διαχείριση των κινδύνων στις τράπεζες και τη χρήση

εργαλείων εποπτείας φιλικότερων προς την αγορά. Κάθε ένας από τους πυλώνες στους οποίους στηρίζεται το νέο πλαίσιο, έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, ο αποτελεσματικός συνδυασμός όμως και των τριών μπορεί να εκπληρώσει το στόχο της σταθερότητας του χρηματοοικονομικού συστήματος.

Ο 1ος πυλώνας, που αφορά τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων, περιλαμβάνει αρκετά ξεκάθαρους κανόνες, οι πραγματικές προκλήσεις όμως βρίσκονται στην εφαρμογή του 2ου πυλώνα για τον εποπτικό έλεγχο και του 3^{ου} πυλώνα για την πειθαρχία της αγοράς (Mayes, 2004). Ο 2^{ος} πυλώνας βασίζεται, κυρίως, σε αρχές και αρκετά ζητήματα εξαρτώνται από τον τρόπο που θα τα προσεγγίσουν οι εποπτικές αρχές κάθε χώρας. Αυτό απαιτεί συντονισμό και συνεργασία μεταξύ των εποπτικών αρχών, προκειμένου να διασφαλίζονται ίσοι όροι ανταγωνισμού μεταξύ των διεθνώς δραστηριοποιούμενων τραπεζών. Επίσης, από το κείμενο της συνθήκης γίνεται σαφές ότι ο 3ος πυλώνας της νέας συνθήκης, η πειθαρχία στην αγορά, αποτελεί συμπληρωματικό μηχανισμό εποπτείας (Basel Committee on Banking Supervision, 2004). Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να μπορούν να γίνουν αντιληπτά από τις εποπτικές αρχές τα «σήματα» των αγορών, αλλά και να «μεταφράζονται» σωστά, προκειμένου να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τους σκοπούς της προληπτικής εποπτείας.

Είναι σαφές λοιπόν, ότι τα καθήκοντα των εποπτικών αρχών είναι ιδιαίτερα απαιτητικά στα πλαίσια του 2ου και του 3ου πυλώνα και η εφαρμογή τους απαιτεί επαρκές και εξειδικευμένο προσωπικό, με εμπειρία και αντίληψη για τις ιδιαιτερότητες της αγοράς μέσα στην οποία λειτουργεί η εποπτική αρχή (Resti, 2004). Ο τρόπος με τον οποίο θα εφαρμοστεί η πειθαρχία της αγοράς στην εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ίσως να μην γίνεται ξεκάθαρος από το κείμενο της συνθήκης, αλλά η απόφαση να αποτελέσει συμπληρωματικό μηχανισμό δε φαίνεται λανθασμένη, αφού οι ως τώρα εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι η πειθαρχία στην αγορά μπορεί να παίξει ρόλο ως συμπληρωματικό και ενισχυτικό στοιχείο της

εποπτείας αλλά δεν μπορεί να την υποκαταστήσει (Llewellyn, 2004). Δεν πρέπει να αγνοείται ότι οι αγορές και οι εποπτικές αρχές έχουν διαφορετική προοπτική. Οι εποπτικές αρχές θέλουν να περιορίσουν τον κίνδυνο και είναι υποχρεωμένες από το ρόλο τους να λαμβάνουν υπόψη τη συνολική εικόνα της αγοράς, ενώ η οπτική των αναλύσεων τους είναι σαφέστατα πιο μακροπρόθεσμη από αυτήν των άλλων παραγόντων της αγοράς.

Οι πληροφορίες που διαθέτουν οι εποπτικές αρχές τις βοηθούν να έχουν εικόνα για τις προοπτικές κάθε εταιρείας, που μπορεί να είναι διαφορετική από αυτήν που έχουν οι συμμετέχοντες στην αγορά (126 Tsatsaronis, 2004). Προς το παρόν, ο ρόλος της πειθαρχίας στην αγορά είναι περιορισμένος και η επέκτασή του εξαρτάται από την ύπαρξη των κατάλληλων προϋποθέσεων, οι οποίες είναι:

1. Κατάλληλη, έγκαιρη, ακριβής και συνεπής πληροφόρηση. Αυτό συμπεριλαμβάνει την ύπαρξη αξιόπιστων λογιστικών προτύπων "IFRS", αλλά και μηχανισμούς διασφάλισης της εφαρμογής των προτύπων αυτών.
2. Η ύπαρξη παραγόντων στην αγορά, με εμπειρία και ικανότητα στην ανάλυση των παρεχομένων πληροφοριών. Επίσης, οι αντιδράσεις των ομάδων που παρακολουθούν τα «μηνύματα» των αγορών που αφορούν τις τράπεζες, πρέπει να είναι ορθολογικές.
3. Η ύπαρξη κινήτρων για την ανάληψη του κόστους παρακολούθησης από τους παράγοντες της αγοράς. Γενικά, όσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα ανεκτικής στάσης των εποπτικών αρχών σε πιστωτικά ιδρύματα που παρουσιάζουν προβλήματα, η προσπάθεια διάσωσης προβληματικών τραπεζών ή η εκτεταμένη παροχή ασφάλειας, τόσο λιγότερα είναι τα κίνητρα. Σε αυτό το σημείο βεβαίως, θα πρέπει να αναφερθεί, σε σχέση με τα δίκτυα προστασίας (ταμείο εγγύησης καταθέσεων, δανειστής τελευταίας προσφυγής κλπ.) και την κριτική για τον ανασταλτικό τους ρόλο στην πειθαρχία της αγοράς, ότι έχει παρατηρηθεί πως όταν είναι καλοσχεδιασμένα, μειώνουν τις αρνητικές εξωτερικότητες που σχετίζονται με τις οικονομικές κρίσεις, επιτρέποντας, παράλληλα, στους επενδυτές να τιμωρούν τις διοικήσεις για τις λανθασμένες δικές τους αποφάσεις, χωρίς, όμως, να τιμωρούνται και για παράγοντες που είναι υπεράνω του ελέγχου τους.
4. Η προσαρμογή της συμπεριφοράς των παραγόντων της αγοράς, με βάση τα στοιχεία και τις πληροφορίες που τους παρέχονται. Αντίστοιχη θα πρέπει να είναι και η συμπεριφορά των αρχών εποπτείας.
5. Η ύπαρξη αγορών μέσω των οποίων μπορεί η πειθαρχία να λειτουργήσει. Για να μπορεί να λειτουργήσει όμως, δεν επαρκεί η ύπαρξη μόνο της αγοράς. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι και η αποτελεσματικότητά της, με την έννοια ότι οι τιμές πρέπει να αντανακλούν τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο για κάθε τράπεζα, αλλά και για το τραπεζικό σύστημα γενικότερα. Αυτό το σημείο μας επαναφέρει στο ζήτημα του πόσο καλά επεξεργάζονται οι αγορές τις παρεχόμενες πληροφορίες, αλλά και στο τι σημαίνουν οι τιμές που παρατηρούνται στα αξιόγραφα. Σε κάποιες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στις τιμές των τίτλων μειωμένης εξασφάλισης, το "premium" που παρατηρείται μπορεί να μην οφείλεται στον κίνδυνο αλλά στη μειωμένη ρευστότητα.

Η παραγωγή ακριβέστερων σημάτων στη αγορά είναι και ένας λόγος υπέρ της υποχρεωτικής έκδοσης τίτλων μειωμένης εξασφάλισης. Υπάρχουν όμως κι άλλες ενδείξεις για τις απόψεις των αγορών που μπορούν να τεθούν στην υπηρεσία της πειθαρχίας στην αγορά, όπως η κίνηση κεφαλαίων από μη εγγυημένες σε εγγυημένες καταθέσεις.

6. Οι διοικήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων θα πρέπει να έχουν κίνητρα για να ανταποκρίνονται στα «μηνύματα» των αγορών. Αν δεν υπάρχει ανταπόκριση των διοικήσεων, τότε δεν είναι αποτελεσματική η πειθαρχία που μπορεί να επιβάλει η αγορά. Έως τώρα, δεν έχει γίνει ιδιαίτερη έρευνα για την ανταπόκριση των διοικήσεων και την ανάληψη διορθωτικών κινήσεων, ως ανατροφοδότηση “feedback” στα σήματα των αγορών, αλλά κι αυτή που έχει γίνει δείχνει μικρή ή καθόλου ανταπόκριση των διοικήσεων. Αυτό το αποτέλεσμα δεν είναι παράξενο, αφού οι αμοιβές των “managers” βασίζονται στην αύξηση των εργασιών και όλοι ακολουθούν τη γενικότερη συμπεριφορά, αντιμετωπίζοντας πολλά ζητήματα με βραχυπρόθεσμη προοπτική (Llewellyn, 2004).

Προκειμένου να ενισχυθεί ο ρόλος της πειθαρχίας στην αγορά, μάλλον θα πρέπει να αναληφθούν οι κατάλληλες πρωτοβουλίες για την άρση των εμποδίων στη λειτουργία της, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες και τις συνθήκες της κάθε αγοράς. Σε αυτό το σημείο, η συμβολή των εποπτικών αρχών θα είναι σημαντική, αφού ο ρόλος τους είναι ενεργός και σημαντικός στη διαδικασία της πειθαρχίας. Η επιτυχία της εποπτείας θα εξαρτηθεί από τη δυνατότητα της να συνδυάσει σε ένα αρμονικό σύνολο την πειθαρχία στην αγορά, το ρυθμιστικό πλαίσιο, την προληπτική εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, τις κατάλληλες μεθόδους παρέμβασης σε περιπτώσεις κρίσεων και τη βελτίωση στις αρχές εταιρικής διακυβέρνησης των τραπεζών. Άλλωστε, το νέο πλαίσιο μπορεί να μεταβληθεί ή να συμπληρωθεί σε βάθος χρόνου, οπότε και οι εμπειρίες από την εφαρμογή του θα είναι πλουσιότερες.

Το πρόβλημα όμως, που όπως φαίνεται δεν μπορεί να επιλυθεί από την πειθαρχία στην αγορά, είναι η αδυναμία των αγορών να αναγνωρίσουν και να περιορίσουν την έκθεση σε κίνδυνο του χρηματοπιστωτικού συστήματος συνολικά, λόγω της δυσκολίας του διαχρονικού προσδιορισμού του συνολικού κινδύνου στο σύστημα και των κινήτρων ανάληψης κινδύνων (Tsatsaronis, 2004). Έτσι, στο πεδίο της μακρο-προληπτικής εποπτείας “macro-prudential regulation” το βάρος για την πρόληψη και αντιμετώπιση τέτοιων κρίσεων πέφτει στους ώμους των εποπτικών αρχών, των Κεντρικών Τραπεζών και των εθνικών Υπουργείων Οικονομικών (Rochet, 2004).

Στην παρούσα φάση πάντως, φαίνεται να υπάρχει ομοφωνία ότι η ενίσχυση της πειθαρχίας στην αγορά, μέσω ενός συγκεκριμένου εποπτικού πλαισίου, μπορεί να ενισχύσει την ισορροπία μεταξύ της σταθερότητας του οικονομικού συστήματος και της αποτελεσματικότητας της οικονομίας. Απαιτείται όμως και η δημιουργία ενός πλαισίου πολιτικής από τις κυβερνήσεις που να επιτρέπει την ανάπτυξη των αγορών και παράλληλα να ενδυναμώνει τη μακροοικονομική σταθερότητα και τον ανταγωνισμό, να εμποδίζει τις στρεβλώσεις και να παρέχει τα σωστά κίνητρα. Το αν θα υιοθετηθούν τελικά οι πολιτικές αυτές που θα ενδυναμώνουν την αποτελεσματικότητα του νέου πλαισίου εποπτείας των τραπεζών, καθώς και το αν η συμβολή της πειθαρχίας στην αγορά θα καταφέρει να ενισχύσει τους μηχανισμούς προληπτικής εποπτείας, είναι ένα ερώτημα που θα βρει την απάντηση του τα αμέσως επόμενα χρόνια.

Τέλος, σε ότι αφορά την συνολική αποτελεσματικότητα της “Βασιλείας II”, αυτή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας και του συντονισμού των εποπτικών αρχών προκειμένου η εφαρμογή του να είναι ομοιόμορφη. Η εμπειρία έχει δείξει ότι όλα τα συστήματα μπορεί να είναι επιτυχημένα, εφ’ όσον διασφαλίζεται η αποτελεσματική λειτουργία τους.

4 Η Βασιλεία III

4.1 Βασικά στοιχεία

Υπερδιπλάσια εποπτικά κεφάλαια καλούνται πλέον να διατηρούν οι τράπεζες σύμφωνα με τους νέους κανόνες της Βασιλείας, έχοντας, ωστόσο, διορία οκτώ χρόνια να συμμορφωθούν. Σε αυτό κατέληξαν πρόσφατα οι ρυθμιστικές αρχές σε μία προσπάθεια να μειώσουν τους κινδύνους που προκάλεσε η χρηματοοικονομική κρίση στο τραπεζικό σύστημα.

Πιο συγκεκριμένα, η επιτροπή τραπεζικής εποπτείας της Βασιλείας απαιτεί πλέον από τις τράπεζες να διαθέτουν κεφάλαια που να αντιστοιχούν τουλάχιστον στο 7% του ενεργητικού τους, συμπεριλαμβανομένου ενός «μαξιλαρίου» (capital buffer) της τάξης του 2,5%, έτσι ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τυχόν νέες κρίσεις.

Σύμφωνα με τους νέους αυτούς κανόνες, οι τράπεζες που δεν ικανοποιούν τα νέα κριτήρια δεν είναι αναγκασμένες να προχωρήσουν σε αυξήσεις κεφαλαίων, όμως δεν θα μπορούν να διανέμουν μερίσματα.

Οι τράπεζες έχουν λιγότερο από μία πενταετία να συμμορφωθούν με τα κατώτερα όρια του 4,5% (από 2% που ήταν μέχρι σήμερα) για τα ίδια κεφάλαια και του 6% για το Tier 1 (από 4% σήμερα), ενώ έχουν περίοδο χάριτος μέχρι και την 1η Ιανουαρίου του 2019 ανταποκριθούν σταδιακά στον κανόνα του «μαξιλαριού» του 2,5%.

Αξίζει να σημειώσουμε πως η «ομάδα» της Βασιλείας επίσης εργάζεται για τη θέσπιση επιπλέον προϋποθέσεων για τις μεγάλες παγκόσμιες τράπεζες που έχουν μεγάλη συστημική σημασία (Systemically Important Banks).

Οι βασικοί κανόνες της Βασιλείας III και οι διαφορές με το ισχύον καθεστώς, με μια ματιά:

Tier 1

Βασιλεία II :

Δείκτης Tier 1 = 4%

Δείκτης Core Tier 1 = 2%

Βασιλεία III:

page 1 / 3

67

Δείκτης Tier 1 = 6%

Δείκτης Core Tier 1 = 4,5%

(πριν το 2013 το Core Tier 1 = 2%, την 1η Ιανουαρίου 2013 = 3,5%, την 1η Ιανουαρίου 2014 = 4% και την 1η Ιανουαρίου 2015 = 4,5%)

Capital Conservation Buffer («μαξιλάρι»)

Βασιλεία II :

Δεν υπάρχει μαξιλάρι

Βασιλεία III:

Ενα περαιτέρω 2,5% στο Tier 1

(πριν το 2016 =0%, την 1η Ιανουαρίου 2016 = 0,625%, την 1η Ιανουαρίου 2017 = 1,25%, την 1 Ιανουαρίου 2018 = 1,875%, την 1η Ιανουαρίου 2019=2,5%)

Countercyclical Capital Buffer (αντικυκλικά κεφαλαιακά αποθέματα)

Βασιλεία II :

Δεν υπάρχει CCB

Βασιλεία III:

Ενα περαιτέρω μαξιλάρι της τάξης του 0%-2,5% των ιδίων κεφαλαίων, θα πρέπει να τηρείται εάν το «ζητούν» οι συνθήκες της αγοράς. Όταν για παράδειγμα, οι πιστωτικές αγορές βρίσκονται σε άνθηση, τότε οι τράπεζες οφείδουν να κτίσουν ένα ξεχωριστό μαξιλάρι, το «countercyclical buffer».

Οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές είναι υπεύθυνες να αποφασίσουν πότε η οικονομία έχει μπει σε τέτοια φάση, και αυτό αποτελεί μία προσπάθεια επιβράδυνσης του δανεισμού όταν οι πιστωτικές αγορές απειλούνται με υπερθέρμανση, έτσι ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία φούσκας.

(πριν το 2016 = 0%, την 1η Ιανουαρίου 2016= 0,625%, την 1η Ιανουαρίου 2017 = 1,25%, την 1

Ιανουαρίου 2018= 1,875%, την 1η Ιανουαρίου 2019=2,5%).

Οι αναλυτές εκτιμούν πως οι περισσότερες μεγάλες αμερικανικές και ευρωπαϊκές τράπεζες μπορούν να ανταποκριθούν στον νέο κανόνα του 7%, χωρίς να χρειαστεί να προχωρήσουν σε αυξήσεις κεφαλαίων.

Ωστόσο, ορισμένες δημόσιες γερμανικές τράπεζες, ίσως αντιμετωπίσουν προβλήματα. Σύμφωνα μάλιστα με υπολογισμούς της Ένωσης γερμανικών τραπεζών, οι 10 μεγαλύτερες γερμανικές τράπεζες, μεταξύ των οποίων είναι τόσο η Deutsche Bank όσο και η Commerzbank, θα πρέπει να προχωρήσουν σε αύξηση κεφαλαίου ύψους 105 δισ. ευρώ.

Η Goldman Sachs, σε σημερινό report που έστειλε στους πελάτες της, τονίζει ότι έχει ήδη εντοπίσει τέσσερις ευρωπαϊκές τράπεζες οι οποίες δεν πληρούν το 2012, τον όρο για του Core Tier 1 του 7%.

Την ίδια στιγμή, οι αναλυτές της JP Morgan σημειώνουν πως η Credit Suisse και η HSBC είναι σε πολύ καλύτερη κατάσταση από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές τράπεζες. Οι ζημιές από την πιστωτική κρίση για την Credit Suisse ανήλθαν μόλις στο ένα τρίτο των συνολικών ζημιών που έγραψε ο βασικός της αντίπαλος, η UBS, κι έτσι αναμένεται να ανταποκριθεί στους νέους κανόνες, χωρίς κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα. Επίσης, η HSBC, η μεγαλύτερη τράπεζα της Ευρώπης, αναμένεται σύμφωνα με τον διεθνή οίκο, να προχωρήσει σε αύξηση του μερίσματός της.

4.2 Κριτική

Η πιο πρόσφατη προτεινόμενη αναθεώρηση της συνθήκης της Βασιλείας σκοπό έχει το χτίσιμο ισχυρότερων θυλάκων προστασίας εντός του χρηματοοικονομικού συστήματος. Οι προτάσεις αυτές, στις οποίες αποδόθηκε ο τίτλος Βασιλεία III, καλύπτουν τα κεφάλαια, τη ρευστότητα και τις προβλέψεις και αναμένεται να αυξήσουν τις άμυνες και να περιορίσουν την προ-κυκλική μόχλευση εντός του συστήματος. Όλα πιθανόν να τεθούν σε ισχύ έως το τέλος του 2012.

Οι βασικές προβλέψεις αφορούν:

- Στην αύξηση της ποιότητας, της συνέπειας και της διαφάνειας των κεφαλαιακών απαιτήσεων. Με τους νέους κανόνες τα κεφάλαια Tier I θα περιέχουν έναν αυστηρότερο ορισμό των κοινών μετοχών και κάποια από τα υπάρχοντα Tier I κεφάλαια θα θεωρηθούν ακατάλληλα.
- Στην εισαγωγή ενός παγκόσμιου ελάχιστου κοινού επιπέδου ρευστότητας για τις τράπεζες με διεθνή δραστηριότητα, το οποίο θα περιέχει απαιτήσεις για κεφαλαιακή κάλυψη 30 ημερών, η οποία με τη σειρά της θα στηρίζεται σε περισσότερο μακροπρόθεσμη ρευστότητα.

- Στην εισαγωγή συνεπώς ενός ποσοστού μόχλευσης, αλλά και μηχανισμών παρακολούθησης για όλες τις διεθνώς ενεργές τράπεζες.
- Στην ενίσχυση των κεφαλαιακών απαιτήσεων για την έκθεση σε πιστωτικό κίνδυνο που προκύπτει από τα παράγωγα, τα repos και τις χρηματιστηριακές δραστηριότητες.
- Στην εισαγωγή μέτρων που θα ενθαρρύνουν το χτίσιμο κεφαλαιακών πυλώνων ασφαλείας στις καλές περιόδους, επί των οποίων θα μπορεί το σύστημα να στηριχτεί σε περιόδους έντασης. Επίσης, την προώθηση περισσότερων προβλέψεων που θα στηρίζονται στις προσδοκώμενες ζημίες, που αποδίδουν τις πραγματικές ζημίες με μεγαλύτερη διαφάνεια και εμφανίζονται λιγότερο προ-κυκλικές σε σχέση με το μοντέλο κατασκευής προβλέψεων που ισχύει σήμερα.

Για παράδειγμα, όταν γίνεται η επεξεργασία του επιπέδου μόχλευσης, οι προτεινόμενες ρυθμίσεις προβλέπουν ότι ο διακανονισμός του repo και τα συμβόλαια των παραγώγων δεν θα αναγνωρίζονται. Ακόμη, η Βασιλεία III ενδεχομένως θα περιλαμβάνει sold θέσεις παραγώγων και άλλα στοιχεία στην πλασματική τους αξία - κάτι που θα διογκώσει τους ισολογισμούς των τραπεζών.

Οι τραπεζίτες γνωρίζουν ότι πατούν επί ασταθούς εδάφους όταν κριτικάρουν τη Βασιλεία, αλλά οι περισσότεροι εξ αυτών διερωτώνται με μεγάλη ανησυχία σε τι αντιστοιχούν οι διάφορες προβλέψεις. «Τα θέματα στα οποία εστιάζει η Βασιλεία III είναι οπωσδήποτε αυτά που πρέπει, αλλά το σχέδιο, το περιεχόμενο και κυρίως η μορφοποίηση προκαλούν ανησυχίες στον κλάδο», λέει ο κ. Andrew Cross, γενικός διευθυντής στην Credit Suisse στο τμήμα Shared Services, ο οποίος έχει την ευθύνη του υπολογισμού ολόκληρου του πιστωτικού, του εθνικού και του αγοραίου κινδύνου, όπως επίσης και του κινδύνου που σχετίζεται με τα κερδοσκοπικά κεφάλαια για ολόκληρο τον κόσμο.

Το πρόβλημα είναι ότι κάθε ομάδα εργασίας έχει υιοθετήσει για το πεδίο ευθύνης της μια προσέγγιση μηδενικής ανοχής του κινδύνου. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των κεφαλαίων Tier I, η Βασιλεία III θα απαιτήσει τόσο υψηλότερης ποιότητας όσο και περισσότερα κεφάλαια. «Ενώ η προσέγγιση είναι κατανοητή, ο κίνδυνος είναι οι προτάσεις αυτές να μην προσαρμοστούν ή να μην επανακαθοριστούν», λέει ο κ. Cross.

Οι ρυθμιστικές αρχές είναι απίθανο να ενδώσουν στα παράπονα των τραπεζιτών. Σε ένα στρογγυλό τραπέζι στις Βρυξέλλες τον περασμένο Οκτώβριο, ο κ. Stefan Walter, γενικός γραμματέας της Επιτροπής της Βασιλείας επί της τραπεζικής εποπτείας, ανέφερε: «Θα υπάρξει αντίδραση από τον κλάδο, ο οποίος θα πει ότι οι κεφαλαιακές

απαιτήσεις είναι πολύ υψηλές. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος είναι η βολή που θα ρίξουμε να μη φτάσει όσο μακριά χρειάζεται ώστε να πετύχει τον στόχο».

Αν οι κανόνες είναι τόσο αυστηροί, οι τράπεζες θα έχουν αντικίνητρο να αναλάβουν κίνδυνο και δεν θα διοχετεύουν πίστωση στις εταιρίες ή σε ιδιώτες. Αν οι προτάσεις για τη μόχλευση εφαρμόζονταν όπως έχουν, οι τράπεζες θα βρίσκονταν υπό πίεση να μειώσουν τον ισολογισμό τους και θα έψαχναν για τον ευκολότερο τρόπο να το κάνουν. Ένας πρώτος στόχος θα μπορούσε κάλλιστα να είναι η χρηματοδότηση - με δραστική περικοπή του δανεισμού γερο και μετοχών. Αυτές μπορεί να μην είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες δραστηριότητες, αλλά σχετίζονται με δισεκατομμύρια δολάρια. Μια κάμψη τους θα μπορούσε να επιφέρει προβλήματα ρευστότητας.

5 Επιπτώσεις Βασιλείας II και Βασιλείας III στην πειθαρχία της χρηματαγοράς

5.1 Βασικά στοιχεία θεωρίας πειθαρχίας στις χρηματαγορές

Η έννοια της πειθαρχίας στην αγορά δεν είναι καινούργια και μπορεί να αναχθεί στο αόρατο χέρι του “Adam Smith”. Η πειθαρχία στην αγορά, όταν ακολουθεί ορισμένους κανόνες, προάγει την παραγωγική χρήση των κεφαλαίων, σε σχέση με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο. Αυτό συμβαίνει διότι οι δυνάμεις της αγοράς είτε αυξάνουν το κόστος, είτε περιορίζουν τον όγκο χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων που δεν έχουν ικανοποιητική αναμενόμενη απόδοση, σε σχέση με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο. Θεωρείται ότι οι αγορές έχουν την ικανότητα να επιβραβεύουν τις επιχειρήσεις στις οποίες η σχέση απόδοσης/κινδύνου είναι ικανοποιητική, βοηθώντας με τον τρόπο αυτό στην ορθολογική χρήση των περιορισμένων οικονομικών πόρων. Η αντίστροφη διαδικασία ισχύει για τις επιχειρήσεις που η σχέση αυτή είναι «προβληματική» και τις οποίες οι αγορές «τιμωρούν», είτε με μείωση της αξίας των τίτλων τους, είτε με μείωση της πελατείας τους.

Στη σύγχρονη χρηματοοικονομική θεωρία, η έννοια της πειθαρχίας της αγοράς παίρνει πιο συγκεκριμένη μορφή και νοείται ως το σύνολο των μέτρων που μπορούν να υιοθετήσουν ομαδικά οι παράγοντες της αγοράς για να «τιμωρήσουν» μια τράπεζα σε περίπτωση υπερβολικής ανάληψης κινδύνων. Η «τιμωρία» μπορεί να εκδηλωθεί ως αποτέλεσμα τιμής “price effect”, όπου οι επενδυτές απαιτούν μεγαλύτερη απόδοση για τα ομόλογά της τράπεζας, ως αποτέλεσμα ποσότητας “quantity effect”, όπου οι επενδυτές αποσύρουν τα μη ασφαλισμένα κεφάλαιά τους από την τράπεζα, επηρεάζοντας τη θέση της και αναγκάζοντας τη να συρρικνωθεί ή τέλος, ως αποτέλεσμα αξίας “valuation effect”, όπου οι παράγοντες της αγοράς οδηγούν την αξία της μετοχής σε χαμηλότερα επίπεδα.

Το μοντέλο της πειθαρχίας στην αγορά μπορεί να λειτουργήσει ικανοποιητικά υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι:

- Τα οφέλη από την πληροφόρηση να υπερβαίνουν το κόστος συλλογής των αναγκαίων πληροφοριών και, παράλληλα, η πληροφόρηση αυτή να είναι προσβάσιμη από όλους τους παράγοντες της αγοράς.
- Οι επενδυτές πρέπει να αποφασίζουν και να δρουν ορθολογικά, να έχουν δηλαδή, τις σωστές και κατάλληλες πληροφορίες σχετικές με τις επιχειρήσεις και τις αγορές εντός των οποίων αυτές λειτουργούν και παράλληλα, τη δυνατότητα να μπορούν να τις αξιολογούν με κριτήριο τη μεγιστοποίηση των αποδόσεων τους.
- Οι εκτιμήσεις των επενδυτών για την κατάσταση και τις προοπτικές των επιχειρήσεων, να ενσωματώνονται στις τιμές των μετοχών και των ομολόγων τους. Ως κατεξοχήν αξιόπιστος δείκτης αξιολόγησης μιας επιχείρησης από τους μετόχους της και γενικότερα από την αγορά, θεωρείται ότι είναι η αξία των διαπραγματεύσιμων αξιόγραφων της στις αγορές. Μέσω αυτής της διαδικασίας, παράγονται τα μηνύματα στα οποία η διοίκηση της επιχείρησης πρέπει να αντιδρά.
- Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων να λειτουργούν σύμφωνα με τα συμφέροντα των επενδυτών. Δεν πρέπει, δηλαδή, να υφίσταται το πρόβλημα αντιπροσώπευσης “principle-agent problem”.

Στη διαδικασία πειθάρχησης των επιχειρήσεων που ασκείται μέσω της αγοράς, εμπλέκονται τρεις παράγοντες:

- α) Οι μέτοχοι, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα αυξημένων ή μειωμένων αποδόσεων ανάλογα με τις επιδόσεις της εταιρείας. Οι μέτοχοι έχουν ένα διαρκές δικαίωμα στις ταμειακές ροές της εταιρείας. Όσο η εταιρεία πλησιάζει την χρεοκοπία οι μέτοχοι δεν επιθυμούν την ανάληψη υψηλού κινδύνου, γιατί αυτό θέτει σε κίνδυνο τα μελλοντικά τους εισοδήματα. Όταν όμως, η εταιρεία είναι ουσιαστικά άλλα άτυπα ακόμη χρεοκοπημένη, οι μέτοχοι δεν έχουν τίποτα να χάσουν και επιθυμούν την ανάληψη κινδύνων από τη διοίκηση, ελπίζοντας σε πιθανή αντιστροφή της κατάστασης.
- β) Η διοίκηση της εταιρείας, η οποία θεωρείται ως η καρδιά του προβλήματος αντιπροσώπευσης. Είναι οι αντιπρόσωποι των μετόχων και δρουν για τα συμφέροντά τους, μπορεί όμως να δρουν και για δικό τους όφελος, αφού η θέση που κατέχουν στην εταιρεία τους το επιτρέπει.
- γ) Οι δανειστές. Στους τελευταίους περιλαμβάνονται οι πιστωτές, των οποίων οι απαιτήσεις δεν είναι εξασφαλισμένες και οι καταθέτες, των οποίων οι καταθέσεις δεν είναι εγγυημένες. Αυτή η κατηγορία αναλαμβάνει και τον πιστωτικό κίνδυνο που σχετίζεται με το επίπεδο ανάληψης κινδύνου της εταιρείας που δανείζουν. Όσο για τους

πιστωτές, αυτοί είναι απαραίτητο να γνωρίζουν τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο ώστε να τον τιμολογήσουν σωστά. Σε περίπτωση που αλλάξει το επίπεδο του αναλαμβανόμενου κινδύνου, επαναπροσδιορίζουν την απαιτούμενη απόδοση ή αρνούνται επιπλέον δανεισμό.

5.2 Η χρήση της θεωρίας της πειθαρχίας στην αγορά στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και τις χρηματαγορές

Ιδιαίτερα για τον τραπεζικό τομέα, θεωρείται απαραίτητο να προστεθούν δύο ακόμη παράγοντες, εκτός των μετόχων, των δανειστών και της διοίκησης της επιχείρησης, οι οποίοι εμπλέκονται στη διαδικασία πειθάρχησης μέσω της αγοράς:

α) Οι συμμετέχοντες στις αγορές παραγώγων, οι οποίοι αναλαμβάνουν τον πιστωτικό κίνδυνο των αντισυμβαλλομένων τους, χωρίς αυτό να αποτελεί μέρος του ρόλου τους. Η δομή της αγοράς παραγώγων είναι τέτοια ώστε να ελαχιστοποιείται ο πιστωτικός κίνδυνος. Παρόλο που συμβαίνει αυτό, οι συμμετέχοντες στην αγορά παραγώγων θεωρούνται από τους πλέον έμπειρους στην παρακολούθηση των επιχειρήσεων.

β) Οι εποπτικές αρχές, οι οποίες είναι οι πιο πολύπλοκοι παράγοντες από άποψη κινήτρων. Στόχοι τους είναι:

- Η προστασία των καταθετών, με τον περιορισμό της συχνότητας και του κόστους από πτωχεύσεις τραπεζών “microprudential regulation”.
- Η προστασία του τραπεζικού συστήματος συνολικά, με τον περιορισμό της συχνότητας και του κόστους συστημικών τραπεζικών κρίσεων “macroprudential regulation”.

Η έννοια της πειθαρχίας στην αγορά, ενσωματώνει δύο στοιχεία των οποίων η σημασία στην αναμόρφωση του ρυθμιστικού πλαισίου διαφέρει σημαντικά. Αυτά είναι:

i) Η παρακολούθηση “monitoring”, η οποία αναφέρεται στην ικανότητα των επενδυτών να αξιολογούν την πραγματική κατάσταση της επιχείρησης και να ερμηνεύουν ορθά τις μεταβολές στην κατάσταση της επιχείρησης, ενσωματώνοντας τις στις τιμές των αξιόγραφών της. Με αυτή την έννοια αποτελεί συμπληρωματική λειτουργία στην εποπτεία, καθώς θεωρείται ότι οι επενδυτές παρέχουν με τις αντιδράσεις τους πληροφορίες που μπορεί να χρησιμοποιήσουν οι εποπτικές αρχές.

Συχνά αναφέρεται στην βιβλιογραφία και ως έμμεση πειθαρχία “indirect discipline”. Φαίνεται ότι η έμμεση πειθαρχία, είναι πιο αποτελεσματική από την άμεση, ιδιαίτερα αν αυτή ενισχύεται με περαιτέρω δράσεις, όπως:

- Με την επιβολή περισσότερης διαφάνειας, μέσω της δημοσιοποίησης διαφόρων πληροφοριών. Οι πληροφορίες βέβαια που διαθέτουν οι εποπτικές αρχές είναι πολύ περισσότερες από αυτές που διαθέτει η αγορά. Οι αρχές θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αύξηση της πληροφόρησης προς το επενδυτικό κοινό και γενικά τους ενδιαφερόμενους, δημοσιοποιώντας πληροφορίες για το σύνολο του τραπεζικού τομέα. Ωστόσο, απαιτείται προσοχή στη διαχείριση και διάχυση των πληροφοριών που αφορούν τραπεζικά ιδρύματα, ώστε να μην προκαλούν πανικούς ή τραπεζικές κρίσεις.

- Με την αλλαγή της κεφαλαιακής διάρθρωσης των τραπεζών (έκδοση δανείων μειωμένης εξασφάλισης). Παρότι δεν υπάρχει ισχυρή απόδειξη ότι οι κάτοχοι μετοχών ή τίτλων μπορούν να επηρεάσουν τις διοικήσεις των τραπεζών, οι τιμές αυτών των τίτλων μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμη ένδειξη για τις εποπτικές αρχές. Για να συμβεί όμως αυτό, πρέπει οι τίτλοι αυτοί να διαπραγματεύονται και να αποτιμώνται από τις αγορές. Η άποψη αυτή είναι ωστόσο αμφισβητούμενη, καθώς η πληροφορία που περιλαμβάνεται στις τιμές των τίτλων μειωμένης εξασφάλισης δε μπορεί να ληφθεί υπ' όψιν από τις εποπτικές αρχές, αφού στην πραγματικότητα ενσωματώνει και την πιθανότητα παρέμβασης των εποπτικών αρχών.

- Με χρήση των πληροφοριών της αγοράς, με τρόπο ώστε να βελτιώνεται η ποιότητα της εποπτείας. Εμπειρικές μελέτες έχουν δείξει ότι η αγορά διαθέτει πληροφορίες που μπορεί να είναι χρήσιμες στις εποπτικές αρχές, εφόσον συνδυαστούν με τις πληροφορίες που διαθέτουν οι ίδιες από τις εποπτικές αναφορές (π.χ. διαφορές τιμών αγοράς/πώλησης ομολόγων καθώς και οι αποδόσεις τους).

ii) Η επίδραση “influence”, που αναφέρεται στη ικανότητα των διοικήσεων των επιχειρήσεων να αντιλαμβάνονται και να ανταποκρίνονται στα μηνύματα που «στέλνει» η αγορά, όπως αυτά εκφράζονται στις τιμές των αξιόγραφων. Με άλλα λόγια, θεωρείται ότι η αγορά μπορεί να επιδρά στις αποφάσεις και την πολιτική των επιχειρήσεων, εφόσον οι τελευταίες δείχνουν την κατάλληλη ευαισθησία στα μηνύματα και την απαραίτητη ευελιξία στην πολιτική τους. Αν και η αντίληψη, ότι η αγορά έχει κανόνες που δεν μπορούν να παραβλέπουν οι διοικήσεις των επιχειρήσεων ατιμώρητα, επέχει εν πολλοίς, θέση «άρθρου πίστης» στην σχετική βιβλιογραφία, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι εμπειρικά θεμελιωμένη επαρκώς, ενώ είναι συζητήσιμο κατά πόσο οι αγορές καταφέρνουν πάντοτε να «πειθαρχήσουν» τις διοικήσεις των επιχειρήσεων. Υπάρχουν

στοιχεία που δείχνουν ότι οι αγορές συνήθως έχουν σαφή εικόνα για την πραγματική οικονομική κατάσταση μιας επιχείρησης, αλλά ενδεχομένως στερούνται της δυνατότητας επηρεασμού της τρέχουσας διοικητικής πρακτικής. Ορισμένες από τις αιτίες για τις οποίες μπορεί να συμβαίνει αυτό είναι η ασύμμετρη πληροφόρηση, το κόστος παρακολούθησης, τα προβλήματα αντιπροσώπευσης, η σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ ομάδων μετόχων και η ύπαρξη διαφορετικών συμφερόντων μεταξύ ομολογιούχων και μετόχων.

Θεωρείται ότι οι μέτοχοι και οι ομολογιούχοι σπανίως μπορούν να επηρεάσουν άμεσα την πολιτική που ασκούν οι διοικήσεις των επιχειρήσεων (Scott, 2004; Benston, 2004).

Γενικότερα, οι ενδείξεις για τη δυνατότητα των κατόχων τίτλων μειωμένης εξασφάλισης ή των μετόχων να επηρεάσουν τις πολιτικές των διοικήσεων των τραπεζών δεν είναι σαφείς.

5.3 Ζητήματα σχετικά με τη χρήση της θεωρίας της πειθαρχίας στην αγορά στην προληπτική εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

Οι λόγοι για τους οποίους δεν ισχύει πάντα, ή ισχύει μερικώς, η θεωρία της πειθαρχίας των επιχειρήσεων από τις δυνάμεις της αγοράς, ποικίλλουν από αγορά σε αγορά και σχετίζονται με κάποιες από τις προϋποθέσεις που πρέπει να υπάρχουν προκειμένου να ισχύει η πειθαρχία των επιχειρήσεων από την αγορά. Θα προσπαθήσουμε στη συνέχεια να αναλύσουμε κάποια από τα προβλήματα, τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για την διατύπωση απόψεων σε ότι αφορά την αποτελεσματικότητα και τη συμβολή του 3ου πυλώνα του νέου συμφώνου της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών.

5.3.1 Οι πληροφορίες

Η ποσότητα και η ποιότητα των δημοσιευόμενων στοιχείων είναι κρίσιμη για τη διαδικασία της παρακολούθησης των επιχειρήσεων. Όταν τα δημοσιευόμενα στοιχεία είναι πολλά αλλά όχι ουσιαστικά, όταν τα λογιστικά πρότυπα είναι ανεπαρκή και η ποιότητα των ελέγχων από τους εξωτερικούς ελεγκτές δεν είναι η ενδεδειγμένη, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για σωστή παρακολούθηση της επιχείρησης, ακόμη κι αν δεχθούμε ότι οι παράγοντες της αγοράς είναι έμπειροι και δρουν ορθολογικά. Τα

εφαρμοζόμενα λογιστικά πρότυπα και η γνωστοποίηση στοιχείων είναι πολύπλοκα ζητήματα. Γενικότερα, ο όρος γνωστοποίηση στοιχείων δεν αναφέρεται μόνο σε μεγαλύτερο όγκο πληροφοριών, αλλά κυρίως σε χρήσιμες πληροφορίες και πληροφορίες που προωθούν τη διαφάνεια. Τέτοιες πληροφορίες ευνοούν μακροπρόθεσμα, τις εταιρείες που έχουν ικανή διοίκηση, επιτρέποντας τους να χρηματοδοτούνται με όρους που αντανakλούν αυτή ακριβώς την ικανότητα και σταθερότητα (Schmidt Bies, 2004).

Η αποτελεσματική πληροφόρηση των επενδυτών σχετίζεται και με τον ακριβή προσδιορισμό των αναλαμβανόμενων κινδύνων και του τρόπου διαχείρισής τους από την επιχείρηση. Οι καινοτομίες των τελευταίων δεκαετιών και η ανάπτυξη των νέων τεχνικών διαχείρισης κινδύνων, όπως είναι η τιτλοποίηση απαιτήσεων και τα παράγωγα χρηματοπιστωτικά προϊόντα, έκαναν δυσκολότερη την κατανόηση των κινδύνων των μεγάλων και πολύπλοκων επιχειρήσεων. Έτσι, η απλή παράθεση λογιστικών στοιχείων μέσω του ισολογισμού της επιχείρησης δεν είναι πλέον αρκετή και απαιτείται δημοσιοποίηση στοιχείων για τον τρόπο διαχείρισης των κινδύνων αλλά και για τις υποθέσεις βάσει των οποίων γίνονται εκτιμήσεις για τις αξίες των περιουσιακών στοιχείων. Επομένως, ο τρόπος παρουσίασης αυτού του είδους των στοιχείων δεν είναι απαραίτητο να είναι τυποποιημένος για όλες τις επιχειρήσεις αλλά κυρίως να παρέχει τις πληροφορίες που απαιτούνται για το είδος των κινδύνων που αντιμετωπίζει κάθε επιχείρηση και αυτά που θα πρέπει να γνωρίζει ο μέτοχος/επενδυτής/αναλυτής προκειμένου να τους αξιολογήσει (Schmidt Bies, 2004).

Για να υπάρχει αποτελεσματική πληροφόρηση δεν αρκούν μόνο τα λογιστικά πρότυπα, όσο καλά κι αν είναι, αν δεν συνυπάρχουν με υψηλής ποιότητας ελέγχους από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Οι ελεγκτικές εταιρείες χρησιμοποιούνται από τους ελεγχόμενους για να μειωθεί ο ηθικός κίνδυνος που υπάρχει στη σχέση μεταξύ δανειστών και διοικούντων στην εταιρεία. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως, είναι οι εταιρείες ή τα πρόσωπα που διενεργούν ελέγχους να εμπνέουν εμπιστοσύνη στους ενδιαφερόμενους για τα αποτελέσματα των ελέγχων (Benston, 2004). Πρόσφατα στις ΗΠΑ οι εποπτικές αρχές των πιστωτικών ιδρυμάτων υιοθέτησαν οδηγία που τους δίνει το δικαίωμα να αποκλείσουν όποιον ελεγκτή θεωρούν ανεπαρκή για τον έλεγχο κάποιου πιστωτικού ιδρύματος.

Η απώλεια εμπιστοσύνης του κοινού, που μπορεί να προέλθει είτε από ανεπάρκεια των λογιστικών προτύπων, είτε από ελλιπείς ελέγχους των ελεγκτικών μηχανισμών και των εποπτικών αρχών, μπορεί να οδηγήσει το πιστωτικό σύστημα, και συνεπώς όλη την οικονομία μιας χώρας, σε βαθιά κρίση με μακροχρόνια προβλήματα. Η περίπτωση

της κρίσης του Ιαπωνικού πιστωτικού συστήματος την δεκαετία του 1990 και κυρίως η χρηματοπιστωτική κρίση που αντιμετωπίζουμε στις μέρες μας, αποτελεί ίσως το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα όπου η ανεκτικότητα των εποπτικών αρχών, αλλά και η κακή χρήση των «εργαλείων» εποπτείας, όπως οι κεφαλαιακές απαιτήσεις και η εκτεταμένη προστασία, όχι μόνο των καταθετών αλλά και των κατόχων τίτλων μειωμένης εξασφάλισης και μετόχων, αφαίρεσε κάθε δυνατότητα σύντομης εξόδου από την κρίση.

Μέρος της ευθύνης για την ύπαρξη διαφάνειας και ακρίβειας στην πληροφόρηση των επενδυτών έχουν και οι αναλυτές. Τα διαφορετικά συμφέροντα των αναλυτών, ανάλογα με τη θέση που έχει ή επιθυμεί να πάρει η εταιρεία τους σε συγκεκριμένες μετοχές, αλλά και ζητήματα όπως η πιθανή έλλειψη σε προσωπικό των αντίστοιχων τμημάτων των επενδυτικών τραπεζών, προκαλούν πρόβλημα γιατί οι πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στον μέσο επενδυτή, είτε δεν είναι αντικειμενικές, είτε είναι ανύπαρκτες. Επομένως, όσο και να βελτιωθούν τα δημοσιευόμενα στοιχεία, δεν ασκούν καμιά επίδραση όταν η πληροφορία δεν φθάνει στον επενδυτή και δεν είναι αμερόληπτη. Αυτό αποδεικνύει ότι και οι συμμετέχοντες στις αγορές πρέπει να απαιτούν περισσότερη και καλύτερη πληροφόρηση από τις εταιρείες, αν αυτή που παρέχεται δεν είναι αρκετή. Το γεγονός ότι σε κάποιες περιπτώσεις δεν υπάρχει αυτή η απαίτηση από τους παράγοντες της αγοράς μπορεί να σημαίνει ότι αυτοί αισθάνονται προστατευμένοι από τα δίκτυα ασφαλείας. Επομένως, αφού απουσιάζει ο φόβος απώλειας των επενδύσεων τους, δεν υπάρχει το κίνητρο για την απαίτηση περισσότερης πληροφόρησης. Τέλος, σημαντικό σημείο σε σχέση με την πληροφορία αποτελεί ο χρόνος δημοσιοποίησης και η συγκρισιμότητα μεταξύ στοιχείων διαφορετικών χωρών, λόγω της εντεινόμενης παγκοσμιοποίησης των αγορών.

5.3.2 Οι διαφορετικές προσεγγίσεις της πειθαρχίας από τις ομάδες που την ασκούν

Οι ομάδες που συμμετέχουν στη διαδικασία της πειθαρχήσεως των επιχειρήσεων είναι: οι μέτοχοι, οι δανειστές (κάτοχοι ομολόγων και καταθέτες), οι διοικήσεις των επιχειρήσεων, οι εποπτικές αρχές και οι αντισυμβαλλόμενοι των τραπεζών στις αγορές παραγώγων. Τα συμφέροντα των ομάδων αυτών είναι ορισμένες φορές αντικρουόμενα. Ταυτόχρονα, τα αποτελέσματα από κάποιες εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι η κίνηση των τιμών δεν συμβαδίζει πάντα με την ύπαρξη των αντικρουόμενων αυτών συμφερόντων. Για παράδειγμα, οι μέτοχοι και οι ομολογιούχοι

έχουν κοινά συμφέροντα σε σχέση με τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης (και οι δύο επιθυμούν να υπάρχει κερδοφορία), αλλά αντικρουόμενα σε σχέση με την ανάληψη κινδύνου. Οι ομολογιούχοι επιθυμούν μικρό και αναμενόμενο κίνδυνο, ενώ η στάση των μετόχων διαφέρει ανάλογα με την φερεγγυότητα “solvency” της εταιρείας (Bliss, 2004).

Έρευνα που έγινε σε τραπεζικές εταιρείες των Η.Π.Α. “U.S. bank holding companies”, με βάση στοιχεία για την περίοδο 1986-1997, δείχνει ότι, παρά την σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ μετόχων και ομολογιούχων, οι τιμές μετοχών και ομολόγων κινούνται, για το μεγαλύτερο διάστημα, προς την ίδια κατεύθυνση. Η ίδια έρευνα δείχνει επίσης, ότι δεν φαίνεται να υπάρχει ανταπόκριση των διοικήσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων στις μεταβολές των τιμών των μετοχών και των ομολόγων και συνεπώς οι μέτοχοι και οι ομολογιούχοι ελάχιστα επηρεάζουν αυτές τις αποφάσεις.

Με βάση τα παραπάνω, δεν θα ήταν ίσως φρόνιμο να βασιστεί η εποπτεία στην υπόθεση ότι οι επενδυτές καταφέρνουν να αποτρέψουν τις διοικήσεις από την ανάληψη υπερβολικών επιπέδων κινδύνου. Επί του παρόντος τουλάχιστον, οι εποπτικές αρχές πρέπει να διατηρήσουν την ευθύνη επηρεασμού των διοικήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Επομένως, είναι μάλλον στη σωστή κατεύθυνση οι προτάσεις της “Επιτροπής της Βασιλείας” για έμμεση χρήση της πειθαρχίας της αγοράς στην εποπτική διαδικασία. Οι καταθέτες έχουν επίσης ισχυρό συμφέρον να επιβάλλουν πειθαρχία στις τράπεζες. Το συμφέρον αυτό ατονεί όταν καλύπτονται από ασφάλεια για τις καταθέσεις τους. Ακόμα όμως κι αν δεν καλύπτονται, μπορεί να μην έχουν την εμπειρία, τη γνώση και κυρίως, τη δύναμη να επιβάλλουν την απαιτούμενη πειθαρχία.

Στα πλαίσια των αντικρουόμενων συμφερόντων πρέπει να αναφερθούν και τα προσωπικά κίνητρα των εποπτικών αρχών. Στις ΗΠΑ, όπου υπάρχουν πολλές εποπτικές αρχές, υπάρχει και ανταγωνισμός για την επικράτησή τους. Όσο περισσότερες τράπεζες ελέγχουν, τόσο περισσότερο προσωπικό χρειάζονται για τους εποπτικούς ελέγχους. Επομένως, υπάρχει το κίνητρο της επιβίωσης το οποίο αντιμάχεται την πειθαρχία στην αγορά. Οι εποπτικές αρχές αντιμετωπίζουν επίσης, πολιτικές πιέσεις κατά την άσκηση των καθηκόντων τους που δεν βοηθά την ορθή εφαρμογή της πειθαρχίας. Τέλος, το γεγονός ότι η συνεργασία εποπτευόμενων και εποπτών είναι πολύ στενή, μπορεί να δημιουργήσει εξαρτήσεις που εμποδίζουν τις αρχές να εκπληρώσουν τα καθήκοντά τους. Η μετακίνηση προσωπικού από τη μία ομάδα στην άλλη μπορεί να εντείνει το πρόβλημα. Τέλος, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι υπάρχουν αντικρουόμενες επιδιώξεις, ακόμη και μέσα στην ίδια ομάδα συμφερόντων.

Ένα παράδειγμα είναι οι μέτοχοι που είναι επαγγελματίες διαχειριστές, των οποίων οι

επιδόσεις ελέγχονται ανά τρίμηνο, σε σχέση με τους θεσμικούς επενδυτές που τοποθετούν ίδια διαθέσιμα στην εταιρεία ή ακόμα και με τους μικρομετόχους που μπορεί να κατέχουν μικρό μερίδιο στην εταιρεία, το οποίο, ενδεχομένως, αντιπροσωπεύει μεγάλο τμήμα της προσωπικής τους περιουσίας. Σε βάθος χρόνου τα διαφορετικά αυτά συμφέροντα ισορροπούν, αλλά βραχυπρόθεσμα μπορεί να δρουν ενάντια στην δημιουργία αξίας “value” για την εταιρεία.

Δεν πρέπει να αγνοείται επίσης ότι στις προϋποθέσεις λειτουργίας της πειθαρχίας της αγοράς περιλαμβάνεται η υπόθεση των ορθολογικών αποφάσεων και δράσεων των επενδυτών, καθώς και η εμπειρία τους στη αξιολόγηση των μηνυμάτων τη αγοράς. Όπως ήδη αναφέραμε ακόμη και αν υπάρχουν οι σωστές και κατάλληλες πληροφορίες η υπόθεση της ορθολογικής αντίδρασης δεν ισχύει πάντοτε, αλλά εξαρτάται από τις γενικότερες συνθήκες της οικονομίας και από την αγορά στην οποία αναφερόμαστε.

5.3.3 Το πρόβλημα αντιπροσώπευσης

Μία από τις προϋποθέσεις που τέθηκε στη αρχή του κεφαλαίου σε σχέση με τη λειτουργία της θεωρίας για την πειθαρχία στην αγορά ήταν η απουσία του προβλήματος αντιπροσώπευσης “principal-agent problem”. Το πρόβλημα είχε ήδη επισημανθεί από τον “Adam Smith”, ο οποίος έλεγε ότι οι διευθυντές συμμετοχικών εταιρειών “joint stock companies”, δεν διαχειρίζονται τα δικά τους χρήματα, αλλά χρήματα τρίτων. Έτσι, είναι αναμενόμενο ότι δεν θα φροντίζουν για αυτά: «Οι διευθυντές αυτών των επιχειρήσεων, όμως, όντας οι διαχειριστές των χρημάτων άλλων και όχι δικών τους, δεν αναμένεται να τα προσέχουν με την ίδια αγωνιώδη επαγρύπνηση με την οποία τα προσέχουν οι συνέταιροι σε μια συμμετοχική εταιρεία». Αδιαφορία και σπατάλη ενδεχομένως να υπερισχύουν στη διοίκηση των εταιρειών αυτών.

Η πειθαρχία στην αγορά έχει καταφέρει ως σήμερα να περιορίσει, αλλά όχι να εξουδετερώσει πλήρως, το κόστος αντιπροσώπευσης. Η επίτευξη μείωσης του κόστους αντιπροσώπευσης αντισταθμίζει, σε ικανοποιητικό βαθμό, το μειονέκτημα του διαχωρισμού ιδιοκτησίας-διοίκησης. Επιπλέον μείωση του κόστους αντιπροσώπευσης μπορεί να επιτευχθεί από τους ελέγχους που διενεργούν οι εποπτικές αρχές. Υπάρχουν εμπειρικές μελέτες που δείχνουν ότι αυτοί οι έλεγχοι αποκαλύπτουν πληροφορίες που δεν είναι γνωστές στην αγορά.

5.3.4 Η υποχρεωτική έκδοση τίτλων μειωμένης εξασφάλισης

Η υποχρεωτική έκδοση τίτλων μειωμένης εξασφάλισης είναι ο μηχανισμός πάνω στον οποίο στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό η πειθαρχία των τραπεζών στην αγορά. Ο λόγος είναι ότι οι κάτοχοι τίτλων μειωμένης εξασφάλισης, λόγω της κατάταξης που έχουν στην εξόφληση των απαιτήσεών τους, μετά από τους καταθέτες και τους κατόχους “senior” ομολόγων, έχουν ισχυρό κίνητρο να παρακολουθούν την ανάληψη κινδύνων από την τράπεζα της οποίας τους τίτλους κατέχουν. Με δεδομένο ότι δεν επωφελούνται από την άνοδο των κερδών, είναι αναμενόμενο ότι επιθυμούν τον περιορισμό στην ανάληψη κινδύνων. Είναι βέβαια αντιληπτό, ότι η εξουσία των κατόχων τίτλων μειωμένης εξασφάλισης επί της διοίκησης είναι περιορισμένη. Έτσι, έχει προταθεί οι τίτλοι αυτοί να φέρουν ορισμένα χαρακτηριστικά, προκειμένου να δυναμώσουν την επίδραση των επενδυτών μειωμένης εξασφάλισης στη διαδικασία της πειθαρχίας. Τέτοια χαρακτηριστικά μπορεί να είναι δικαιώματα πώλησης “put options”, με βάση τα οποία οι κάτοχοι των τίτλων έχουν δικαίωμα να ζητήσουν την πρόωρη αποπληρωμή τους, όπως και η μετατρεψιμότητα των τίτλων σε μετοχές.

Πρόσφατα προτάθηκαν και άνω όρια “caps” στο περιθώριο “spread” πάνω από τα κρατικά ομόλογα με το οποίο έχουν τη δυνατότητα να δανείζονται οι τράπεζες, προκειμένου να τεθούν περιορισμοί στη χρηματοδότηση των τραπεζών που θεωρούνται υψηλού κινδύνου.

Η αποστροφή κινδύνου “risk aversion” των εποπτικών αρχών, η οποία προκαλείται από την πιθανότητα διατάραξης του πιστωτικού συστήματος, πιστεύεται ότι έχει ως αποτέλεσμα την ταύτιση των συμφερόντων τους με αυτά των επενδυτών- κατόχων τίτλων (Gropp, 2004). Στην πράξη ωστόσο, τα συμφέροντα των ομάδων αυτών δεν είναι πάντα εναρμονισμένα και πάντως οι δύο αυτοί παράγοντες δεν αντιμετωπίζουν τον ίδιο βαθμό κινδύνου, καθώς στους εκδιδόμενους τίτλους ο αναλαμβανόμενος από την τράπεζα κίνδυνος λαμβάνεται υπόψη στην τιμή που πληρώνουν οι ομολογιούχοι και συνεπώς οι τελευταίοι «αποζημιώνονται» για αυτόν. Επιπροσθέτως, η πιθανότητα εποπτικής παρέμβασης για τυχόν προβληματικές τράπεζες έχει ενσωματωθεί στις τιμές των τίτλων μειωμένης εξασφάλισης.

Στα συστήματα εγγύησης καταθέσεων αντίθετα, οι τράπεζες δεν πληρώνουν ποσά προσαρμοσμένα στους αναλαμβανόμενους από αυτές κινδύνους, με αποτέλεσμα τη διάχυση κινδύνου (externalities) στο πιστωτικό σύστημα. Επιπλέον, αν μία τράπεζα οδεύει προς τη χρεοκοπία, οι κάτοχοι των τίτλων μειωμένης εξασφάλισης αντιδρούν

όπως οι μέτοχοι, δηλαδή αδιαφορούν αν η διοίκηση εμπλακεί σε αυξημένου κινδύνου επενδυτικές στρατηγικές.

Γενικότερα, πάντως αναγνωρίζεται ότι προϋπόθεση για τη χρησιμοποίηση αυτών των τίτλων στη λειτουργία της έμμεσης πειθαρχίας στην αγορά, είναι να υπάρχει ζήτηση για αυτούς και οι αγοραστές τους να είναι έμπειροι επενδυτές. Επίσης, η επίτευξη της έμμεσης πειθαρχίας στην αγορά συναρτάται και από ορισμένες άλλες προϋποθέσεις, όπως η διάθεση τίτλων στο ευρύ κοινό, η ρευστότητα των αγορών, η συχνότητα και η διάρκεια των εκδόσεων τίτλων μειωμένης εξασφάλισης και τέλος, η δυνατότητα απορρόφησης τους από τις αγορές. Όσο για τις τιμές των ομολόγων αυτών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την πειθάρχηση της αγοράς, εφόσον οι εποπτικές αρχές δεν ακολουθούν ανεκτική πολιτική ή πολιτική προστασίας “regulatory forbearance” απέναντι στις προβληματικές τράπεζες. Πάντως απαιτείται προσοχή στη χρήση τους γιατί οι αποδόσεις τους δεν περιλαμβάνουν μόνο πριμ κινδύνου αλλά πολλές φορές και πριμ ρευστότητας.

Μια σχετικά πρόσφατη έκθεση της “Επιτροπής της Βασιλείας”, που στηρίχθηκε σε εμπειρικά στοιχεία από τις εκδόσεις τίτλων μειωμένης εξασφάλισης στις κεφαλαιαγορές των χωρών-μελών της “Ε.Ε.”, αποδεικνύει ότι ορισμένες από τις παραπάνω προϋποθέσεις δεν τηρούνται πάντοτε στην πράξη. Έτσι, αν και η έκδοση τίτλων μειωμένης εξασφάλισης είναι μια διαδεδομένη πρακτική στην “Ε.Ε.”, στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν εκπληρώνεται το κριτήριο της μεγάλης διασποράς των τίτλων αυτών στο ευρύ κοινό. Ενδεικτικό της τάσης αυτής είναι ενώ το διάστημα 1990-2001, έγιναν 4.000 τέτοιες εκδόσεις, το 50% αυτών εκδόθηκαν από μικρές, δημόσιου χαρακτήρα, αποταμιευτικές τράπεζες στη Γερμανία, οι οποίες διέθεσαν τους τίτλους αυτούς με ιδιωτική τοποθέτηση. Επίσης, η συχνότητα και η διάρκεια των εκδόσεων αυτών δεν κυμάνθηκε στα επιθυμητά χρονικά επίπεδα, παρόλο που η εισαγωγή του ευρώ βοήθησε τις αγορές των μικρότερων χωρών της “Ε.Ε.” να αποκτήσουν μεγαλύτερη ρευστότητα, μειώνοντας το κόστος έκδοσης και διευρύνοντας την επενδυτική βάση. Συγκεκριμένα, η μελέτη αναφέρει ότι η συχνότητα των εκδόσεων είναι λιγότερες των δύο ανά έτος, αντί για τέσσερις τουλάχιστον, ενώ και η αρχική τους διάρκεια ξεπερνάει, κατά πολύ την ενδειγμένη διάρκεια των δύο χρόνων. Το γενικότερο συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι η πειθαρχία στην αγορά μπορεί να εφαρμοστεί αρχικά μόνο για μεγάλους τραπεζικούς οργανισμούς, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν ένα μικρό τμήμα του συνολικού πιστωτικού τομέα της “Ε.Ε.”.

5.3.5 Ο προσδιορισμός του συστημικού κινδύνου

Η πειθαρχία στην αγορά δεν είναι αποτελεσματική στον περιορισμό του κινδύνου που συνολικά αναλαμβάνεται από το σύστημα, αλλά μόνο στο να περιορίσει τον υπερβολικό κίνδυνο ανά επιχείρηση. Οι αγορές αδυνατούν να προσδιορίσουν και να περιορίσουν την υπερβολική έκθεση σε κίνδυνο του οικονομικού συστήματος ως σύνολο. Αποδείξεις για αυτό υπάρχουν στην οικονομική ιστορία, σε πολλές από τις κρίσεις που έχουν συμβεί στο παρελθόν, αλλά κυρίως στη χρηματοπιστωτική κρίση που αντιμετωπίζουμε σήμερα, απόρροια της απελευθέρωσης των οικονομικών συστημάτων πολλών χωρών.

Ο βασικός λόγος για αυτές τις κρίσεις δεν ήταν η αδυναμία μερικών τραπεζών που επηρέασε όλο το σύστημα, αλλά η δημιουργία ανοιγμάτων που λίγο-πολύ μοιραζόταν όλο το χρηματοπιστωτικό σύστημα, ανοίγματα που σχετίζονταν με μακροοικονομικούς παράγοντες, που με τη σειρά τους σχετίζονταν με τις διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου. Ένας από τους λόγους για τους οποίους οι αγορές αδυνατούν να προσδιορίσουν το συνολικό κίνδυνο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι η δυσκολία αντίληψης της «χρονικής διάστασης» του κινδύνου, σε σχέση με τον μέσο αναλαμβανόμενο κίνδυνο από το σύνολο των επιχειρήσεων (Knight, 2004).

Με άλλα λόγια είναι δυσκολότερο να προσδιοριστεί ο κίνδυνος που αναλαμβάνει μία επιχείρηση όταν όλες οι επιχειρήσεις αναλαμβάνουν υψηλότερα επίπεδα κινδύνου, οπότε όλο το σύστημα παρουσιάζεται ως φυσιολογικό από αυτή την άποψη, αλλά ως σύνολο γίνεται πολύ πιο επικίνδυνο. Η αδυναμία προσδιορισμού του συστημικού κινδύνου συναρτάται επίσης, με τα κίνητρα ανάληψης κινδύνου από τους επιμέρους οικονομικούς παράγοντες. Πράξεις που για κάθε επιμέρους επιχείρηση μπορεί να είναι απόλυτα δικαιολογημένες, όταν αποτελούν πρακτική για το σύνολο ενός κλάδου ή μίας οικονομίας μπορεί να παράγουν ανεπιθύμητα αποτελέσματα. Για παράδειγμα, σε ανοδικές φάσεις του οικονομικού κύκλου ο φόβος απώλειας κερδών μπορεί να κάνει τις επιχειρήσεις να ξεχάσουν πρόσκαιρα την αποστροφή τους προς τον κίνδυνο και να προκαλέσει υπερέκθεση τους σε παράγοντες κινδύνου, όπως η αύξηση της πιστωτικής επέκτασης, η άνοδος στις τιμές περιουσιακών στοιχείων και η αύξηση δαπανών σε μη διατηρήσιμα επίπεδα. Η δημιουργία προσδοκιών «για σταθερή αύξηση της ευημερίας και των ακαθάριστων κερδών, κάνει την κερδοσκοπία στα χαρτοφυλάκια ελκυστικότερη. Τα πιστωτικά ιδρύματα αποδέχονται μια διάρθρωση υποχρεώσεων που μειώνουν τη ρευστότητα τους, η οποία θα είχε απορριφθεί υπό κανονικές συνθήκες».

Το αποτέλεσμα είναι ότι σε καθοδικές φάσεις του κύκλου, οι λογικές σε ατομικό επίπεδο, περικοπές δαπανών γενικεύονται δημιουργώντας γενικότερη οικονομική δυσπραγία. Αυτό επιβεβαιώνεται κι από τις κυκλικές κινήσεις “patterns” των διαβαθμίσεων “credit ratings” των οίκων αξιολόγησης, τις τιμές των ομολόγων, αλλά κι από άλλα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τα διάφορα είδη περιουσιακών στοιχείων. Αυτά τα μέτρα απεικονίζουν το σχετικό κίνδυνο σε δεδομένη χρονική στιγμή. Διαχρονικά όμως τείνουν να κινούνται ταυτόχρονα προς την ίδια ανοδική ή κατεύθυνση και συχνά συγχρόνως με τη φάση του οικονομικού κύκλου. Αυτή η συστηματική κίνηση προς μία κατεύθυνση δείχνει άλλοτε υποεκτίμηση και άλλοτε υπερεκτίμηση του πραγματικού κινδύνου, λόγω γενικευμένης ευφορίας ή απαισιοδοξίας, αντίστοιχα, για τις μελλοντικές προοπτικές (Tsatsaronis, 2004).

5.3.6 Η πειθαρχία της αγοράς στις αναδυόμενες οικονομίες

Η παραπάνω ανάλυση εξέτασε το ρόλο της πειθαρχίας της αγοράς στη διαφύλαξη της ισορροπίας του τραπεζικού συστήματος, εστιάζοντας στις ανεπτυγμένες αγορές των ΗΠΑ και της Ε.Ε. Όμως, η λειτουργία της πειθαρχίας της αγοράς δεν μπορεί να είναι το ίδιο αυτονόητη σε οικονομίες με διαφορετικό θεσμικό περιβάλλον, μικρότερη ανάπτυξη των αγορών και λιγότερο εκλεπτυσμένη επιχειρηματική συμπεριφορά. Όπως ορθά τονίζει ο “Coase”, «η αποτελεσματικότητα του οικονομικού συστήματος εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, στο πως συμπεριφέρονται οι διάφοροι οργανισμοί, ιδιαίτερα οι σύγχρονες επιχειρήσεις».

Η πειθαρχία στις αναδυόμενες οικονομίες παρουσιάζει επιπλέον προβλήματα, σε σχέση με τις ανεπτυγμένες οικονομίες, για το λόγο ότι η ικανότητα των παραγόντων της αγοράς να παρακολουθούν και να επιβάλλουν πειθαρχία στις τράπεζες προϋποθέτει την ύπαρξη ώριμων, με υψηλή ρευστότητα αγορών, στις οποίες οι τιμές και οι διακινούμενες ποσότητες αξιόγραφων προσφέρουν χρήσιμη πληροφόρηση για την κατάσταση των επιχειρήσεων. Στις αναδυόμενες οικονομίες τα διαπραγματεύσιμα αξιόγραφα είναι πιο σπάνια, σε σχέση με τις «ώριμες» αγορές, εν μέρει λόγω του μικρότερου μεγέθους των επιχειρήσεων και του υψηλότερου κόστους συναλλαγών. Επιπλέον, σε τέτοιες οικονομίες η δευτερογενής αγορά αξιόγραφων δεν είναι συνήθως ανεπτυγμένη με αποτέλεσμα οι τιμές και οι ποσότητες που διακινούνται να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο για την επιβολή πειθαρχίας.

Ένα άλλο πρόσκομμα στην πειθαρχία της αγοράς είναι και η φυσιογνωμία του τραπεζικού συστήματος στις οικονομίες αυτές. Ο τραπεζικός τομέας ανήκει στην πλειονότητα του στο κράτος, με συνέπεια οι μέτοχοι να μην μπορούν να

χρησιμοποιηθούν για την πειθαρχία των τραπεζών. Επιπλέον, ο κρατικός χαρακτήρας των τραπεζών εκλαμβάνεται ως έμμεση κρατική εγγύηση που οφείλεται στο μέγεθος τους, στη συστημική τους επίδραση αλλά και στο ρόλο που παίζουν στον δανεισμό του κράτους. Η προστασία των ελεγκτικών μηχανισμών προς τις κρατικές τράπεζες σε περιόδους κρίσεων, μπορεί να οδηγήσει σε γενικότερη χαλάρωση των κανόνων εποπτείας, με καταστρεπτικά αποτελέσματα για την αξιοπιστία του συστήματος. Η πειθαρχία στην αγορά υποσκάπτεται και από πολιτικές προστασίας από την πτώχευση υπέρ των μεγάλων πιστωτικών ιδρυμάτων, πολιτικές που κυριαρχούν στις αναπτυσσόμενες χώρες, με συνέπεια το κίνητρο των μετόχων για παρακολούθηση των τραπεζών να ατονεί. Τις ίδιες συνέπειες, ως προς τους καταθέτες, αυτή τη φορά έχουν και τα συστήματα εγγύησης καταθέσεων. Τέλος, για να είναι αποτελεσματική η πειθαρχία στην αγορά οι συμμετέχοντες θα πρέπει να έχουν έγκαιρη και έγκυρη πληροφόρηση, σημείο στο οποίο οι αναδυόμενες οικονομίες έχουν αδυναμία.

Χωρίς να αγνοείται το θεσμικό πλαίσιο, ο κύριος ίσως παράγοντας που επηρεάζει την πειθαρχία στην αγορά στις αναδυόμενες οικονομίες, είναι ο συστημικός κίνδυνος μαζί με αυτόν που σχετίζεται με την ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης χώρας. Σχετικά μεγάλα σοκ στην οικονομία, συνδυαζόμενα με την εξάρτηση από τις διεθνείς ροές κεφαλαίων, προκαλούν μεγάλες διακυμάνσεις στην παραγωγή και έντονη τάση για υφέσεις. Αυτές με τη σειρά τους χειροτερεύουν τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανειζόμενων και κατά συνέπεια τη φερεγγυότητα των τραπεζών. Παράλληλα, στις χώρες αυτές με ασταθή νομισματική κατάσταση, οι επενδυτές μετατρέπουν τις αποταμιεύσεις τους σε σκληρό νόμισμα (δολάρια ή Ευρώ) ή αν αυτό δεν επιτρέπεται, τις μεταφέρουν στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα την αύξηση της αστάθειας στο σύστημα. Οι παράγοντες αυτοί επισκιάζουν τα θεμελιώδη μεγέθη των τραπεζών όσο καλά και αν είναι αφού οι καταθέτες και επενδυτές αντιδρούν στην αύξηση του συστημικού κινδύνου, ο οποίος επιδρά και στις αναμενόμενες μεταβολές των μελλοντικών θεμελιωδών μεγεθών. Τα παραπάνω δεν δείχνουν έλλειψη της πειθαρχίας στην αγορά στις αναδυόμενες οικονομίες, αλλά κυρίως, ανταπόκριση σε περισσότερους παράγοντες κινδύνου που στις αγορές αυτές εξαρτώνται από το μακροοικονομικό περιβάλλον. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον η μόνη λύση των διοικήσεων των τραπεζών είναι να ελαχιστοποιήσουν – όσο είναι δυνατό – την έκθεση της τράπεζας σε συστημικούς κινδύνους.

6 Σύνοψη και συμπεράσματα

6.1 Σύνοψη

Οι συνθήκες «Βασιλεία II» και «Βασιλεία III», αποτελούν συλλογικές προσπάθειες πολλών εθνικών ρυθμιστικών και εποπτικών αρχών του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος να υποποιήσουν ορισμούς, κανόνες και διαδικασίες διοίκησης της κεφαλαιακής επάρκειας και των δραστηριοτήτων ανάληψης κινδύνων των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Με βάση τα παραπάνω, ο βασικός σκοπός της εργασίας αυτής ήταν η διερεύνηση και η παρουσίαση των βασικών επιπτώσεων των συνθηκών της Βασιλείας II και III στην οργανωσιακή και τη χορηγητική συμπεριφορά των Τραπεζικών ιδρυμάτων καθώς και στην ποιότητα και ποσότητα των γνωστοποιήσεων μέσω των οικονομικών καταστάσεων.

Για το σκοπό αυτό, αρχικά παρουσιάστηκαν ορισμένα εισαγωγικά στοιχεία. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο, περιγράφηκαν γενικά τα τραπεζικά συστήματα και τα ρυθμιστικά πλαίσια που έχει καθιερωθεί διεθνώς η αναγκαιότητά τους, ώστε να εποπτεύουν τις τράπεζες κατά τη λειτουργία τους, με στόχο την προστασία αυτών, αλλά και των πελατών τους.

Το τρίτο κεφάλαιο περιγράφηκε τη συνθήκη της Βασιλείας II. Αφού αναφέρθηκαν κάποια γενικά στοιχεία, στη συνέχεια αναλύθηκαν οι 3 πυλώνες της συνθήκης, ενώ έμφαση δόθηκε στην εφαρμογή της ως προς την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, αλλά και διάφορες κριτικές που έχει δεχτεί η εν λόγω συνθήκη.

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσίασε ορισμένα προκαταρκτικά ζητήματα που είχαν εγερθεί και οδήγησαν στην υπογραφή της συνθήκης «Βασιλεία III». Περιέγραψε επίσης κάποια βασικά στοιχεία της εν λόγω συνθήκης, αλλά και ορισμένα στοιχεία κριτικής που ήδη έχουν ξεκινήσει να αναφέρονται στο διεθνές τραπεζικό σύστημα.

Το πέμπτο κεφάλαιο παρουσίασε ορισμένες επιπτώσεις των συνθηκών «Βασιλεία II» και «Βασιλεία III», κυρίως ως προς την πειθαρχία των χρηματαγορών. Για το σκοπό αυτό, αρχικά ανέλυσε βασικές έννοιες σχετικές με την πειθαρχία στις χρηματαγορές και πώς μπορεί να επιτευχθεί και να ελεγχθεί. Ακολούθως περιγράφονται ορισμένα ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή τρόπων (οι οποίοι ορίζονται στις εν λόγω συνθήκες), οι οποίοι αποσκοπούν στην εξασφάλιση της πειθαρχίας στις χρηματαγορές.

6.2 Βασιλεία II

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι το νέο Σύμφωνο θα επιφέρει ουσιαστικές αλλαγές και η εφαρμογή του θα απαιτήσει σημαντική προσπάθεια και διάθεση πόρων τόσο από τις τράπεζες, όσο και από τις εποπτικές αρχές. Επιπλέον, για τη διασφάλιση ίσων όρων διεθνούς τραπεζικού ανταγωνισμού και την επίτευξη των στόχων του νέου Συμφώνου, ιδίως όσον αφορά τις διατάξεις για τη διαδικασία αξιολόγησης από τις εποπτικές αρχές, είναι απολύτως αναγκαίο να υπάρξει ομοιομορφία κατά την εφαρμογή του, μέσω της μεγαλύτερης δυνατής σύγκλισης των εποπτικών τεχνικών και πρακτικών διεθνώς. Για το σκοπό αυτό, η Επιτροπή της Βασιλείας έχει συστήσει Ομάδα Εφαρμογής του Συμφώνου, ενώ η νέα διάθρωση των Επιτροπών, που αποτελούνται από τις εποπτικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτιμάται ότι θα συμβάλλουν στην κατεύθυνση αυτή.

Η πρόθεση της Επιτροπής ήταν να γίνει ο τραπεζικός κλάδος ακόμα ασφαλέστερος. Αν και οι περισσότερες τράπεζες και εθνικές ενώσεις τραπεζών συμφωνούν, δεν είναι και λίγοι αυτοί που εκφράζουν δημοσίως την ανησυχία τους για την πολυπλοκότητα της Συμφωνίας και θεωρούν δύσκολη την έγκαιρη εφαρμογή της. Στην Ιταλία, για παράδειγμα, η Βασιλεία II θεωρείται υπερβολικά σύνθετη. Στις Η.Π.Α., πολλοί τη θεωρούν ανεφάρμοστη.

Στη Νότια Αφρική, αντίθετα, οι τράπεζες βλέπουν τη Βασιλεία II με θετικό τρόπο όσον αφορά τις προοπτικές της οικονομίας της χώρας, προκειμένου αυτή να γίνει πιο ελκυστική για επενδύσεις. Η υποχρέωση των τραπεζών για συμμόρφωση με τις επιταγές της Βασιλείας II εξαρτάται κυρίως από το γεωγραφικό χώρο όπου αυτές δραστηριοποιούνται. Όλοι οι διεθνείς όμιλοι, ανεξαρτήτως έδρας, υποχρεούνται να συμμορφωθούν. Επιπροσθέτως, στην Αμερική, τη Νότια Αφρική, την Ωκεανία και τη Νοτιοανατολική Ασία οι «μεγάλες» τράπεζες συμπεριλαμβάνονται σε αυτές που θα πρέπει να εφαρμόσουν τη Βασιλεία II. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τέλος, όλες ανεξαιρέτως οι τράπεζες και κάθε άλλης μορφής πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να εφαρμόσουν τη Συμφωνία.

Η ραγδαία και απότομη πιστωτική επέκταση δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί χωρίς τις απαραίτητες υποδομές διαχείρισης του κινδύνου, όπως διαπίστωσαν χώρες όπως η Νότια Κορέα και χώρες της πρώην ανατολικής Ευρώπης. Αν και σε πολλές από αυτές τις χώρες, οι τράπεζες δεν είναι άμεσα υποχρεωμένες να εφαρμόσουν τη Βασιλεία II,

εντούτοις, πολλοί οργανισμοί ήδη βαδίζουν στο μονοπάτι της υλοποίησης. Έλλειψη υποδομής στους ίδιους τους οργανισμούς, όσο και στις αγορές που αυτοί δραστηριοποιούνται, υψηλό κόστος, ολιγόχρονη εμπειρία σε θέματα της εκάστοτε ρυθμιστικής αρχής (κεντρικής τράπεζας) είναι μερικές από τις δυσκολίες.

Μια σημαντική παράμετρος στην εφαρμογή του πλαισίου είναι να διευκρινισθούν περαιτέρω οι επιπτώσεις από την αμοιβαία εγκατάσταση τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Η.Π.Α., καθώς οι αρχές των Η.Π.Α. προτίθενται να εφαρμόσουν μόνο τις εξελιγμένες μεθοδολογίες για τις τράπεζες, που δραστηριοποιούνται διεθνώς, ενώ για τις λοιπές δεν θα εφαρμοσθούν οι λοιπές μέθοδοι. Αντίστοιχα και οι εποπτικές αρχές ήδη προσαρμόζουν, όπου αυτό είναι αναγκαίο, την οργάνωση και την εποπτική μεθοδολογία τους, ακόμη και στις περιπτώσεις που θα εφαρμοστούν αρχικά οι απλούστερες μέθοδοι τόσο για να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του δεύτερου και του τρίτου πυλώνα του Συμφώνου, όσο και για να προετοιμαστούν για τις πιο εξελιγμένες μεθόδους στην υιοθέτηση των οποίων η πίεση του ανταγωνισμού αναμένεται να οδηγήσει.

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, η Τράπεζα της Ελλάδος διαπιστώνει ότι υπάρχει αρκετή διαφοροποίηση ως προς το βαθμό προετοιμασίας των διαφόρων τραπεζών. Ορισμένες από αυτές έχουν έγκαιρα συνειδητοποιήσει την ανάγκη προσαρμογής των εσωτερικών συστημάτων τους και έχουν προχωρήσει, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο, στην υιοθέτηση μεθόδων εσωτερικών διαβαθμίσεων για τον υπολογισμό του πιστωτικού κινδύνου και των σχετικών κεφαλαιακών απαιτήσεων. Η δημιουργία ενός αναγνωρισμένου φορέα αξιολόγησης, ή η περαιτέρω αναβάθμιση υφιστάμενων φορέων που θα προχωρούσε στην πιστοληπτική κατάταξη των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, θα συνέδραμε ουσιαστικά τις τράπεζες στην εφαρμογή τόσο της τυποποιημένης, όσο και της θεμελιώδους προσέγγισης εσωτερικών διαβαθμίσεων με ευνοϊκές επιπτώσεις και στις ελληνικές επιχειρήσεις ως προς το κόστος των δανείων. Από την πλευρά της, η Τράπεζα της Ελλάδος αφενός παρακολουθεί και ενθαρρύνει τις προσπάθειες των τραπεζών για επιτάχυνση των προσπαθειών αξιολόγησης των στατιστικών στοιχείων, ώστε να υιοθετηθούν οι προηγμένες μέθοδοι όχι μόνο για λόγους φήμης, αλλά κυρίως για λόγους ανταγωνισμού και ακριβέστερης μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου. Επιπλέον η ίδια προσαρμόζει σταδιακά και τις δικές της μεθόδους για την άσκηση της τραπεζικής εποπτείας. Ήδη έχει υιοθετηθεί νέο οργανόγραμμα της αρμόδιας για την εποπτεία διεύθυνσης της Τράπεζας της Ελλάδος, το οποίο είναι καλύτερα προσαρμοσμένο στις σημερινές απαιτήσεις για την άσκηση αποτελεσματικής εποπτείας επί των τραπεζών

και των λοιπών εποπτευόμενων από αυτή επιχειρήσεων. Επιπλέον, η τράπεζα δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση και εκπαίδευση του υφιστάμενου ανθρώπινου δυναμικού της, που από κοινού με εξειδικευμένους επαγγελματίες, που προσλαμβάνονται από την αγορά, θα αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που θέτει η εφαρμογή του καινούργιου πλαισίου και γενικότερα η άσκηση εποπτείας με βάση τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές.

Αποτέλεσμα των οδηγιών της Βασιλείας II θα είναι η υλοποίηση προχωρημένων τεχνικών διαχείρισης κινδύνου σε όλες τις τράπεζες, που βρίσκονται κάτω από την «ομπρέλα» της νέας Συμφωνίας, οι οποίες θα αποτελέσουν τη βέλτιστη διεθνή πρακτική και τον οδηγό και για τις τράπεζες, που δεν υποχρεούνται άμεσα να τις εφαρμόσουν. Οι επιταγές της Βασιλείας II θα επιφέρουν, επίσης, σύγκλιση των πρακτικών διαχείρισης κινδύνου τόσο στο χώρο της λιανικής τραπεζικής, όσο και των μεγάλων επιχειρήσεων, αλλά και αυξημένη διαθεσιμότητα πιστώσεων τόσο στις αναπτυσσόμενες, όσο και στις αναδυόμενες αγορές. Τέλος, θα διευκολύνουν ένα νέο κύμα συγχωνεύσεων σε όλα τα επίπεδα μεταξύ διεθνών τραπεζικών ομίλων, σε εθνικό επίπεδο, αλλά και μεταξύ εξειδικευμένων τραπεζικών οργανισμών. Ακόμη, τα προσδοκώμενα οφέλη είναι εξίσου μεγάλα, όπως αυξημένες αποτιμήσεις και πρόσβαση σε διεθνή κεφάλαια και αγορές. Δεν πρέπει να υποτιμάται το γεγονός ότι πολλές από τις «μεγάλες» τράπεζες σε αναδυόμενες αγορές ανήκουν σε μεγάλους διεθνείς τραπεζικούς ομίλους που έχουν ούτως ή άλλως την υποχρέωση της εφαρμογής της Βασιλείας II. Οι όμιλοι αυτοί, ενώ έχουν εκτενή εμπειρία στη διαχείριση κινδύνου, έχουν να αντιμετωπίσουν την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διαφόρων τραπεζών και δυσκολεύονται να εφαρμόσουν μία στρατηγική για όλα τα μέλη τους. Το θέμα αυτό αντιμετωπίζεται ήδη με διαδικασίες συντονισμού των κεντρικών τραπεζών υπό την αιγίδα της Επιτροπής Βασιλείας.

Στο σημερινό ευμετάβλητο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία ως μια από τις βασικές προϋποθέσεις για την προστασία της εθνικής οικονομίας από κλυδωνισμούς. Η επιτυχής εφαρμογή του νέου Συμφώνου θα αυξήσει την Βασιλεία II & Τραπεζικό σύστημα (Μελέτη Περίπτωσης) αποτελεσματικότητα της τραπεζικής εποπτείας και έτσι θα συμβάλει ουσιαστικά στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα. Τόσο οι τράπεζες, όσο και οι εποπτικές αρχές, αλλά και οι επιχειρήσεις θα πρέπει έγκαιρα και συστηματικά να προβούν στις απαραίτητες προσαρμογές, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του νέου Συμφώνου και έτσι να ισχυροποιήσουν την ανταγωνιστική θέση του τραπεζικού

συστήματος και την ανθεκτικότητά του σε περιόδους κρίσεων⁹⁹. Σε γενικές γραμμές οι εν λόγω οδηγίες στόχο έχουν να απαλύνουν οποιαδήποτε αποσταθεροποιητική διάσταση μπορεί να εισάγει στην αποτίμηση του «δανειακού χαρτοφυλακίου» και του «χαρτοφυλακίου αγοραπωλησιών» των τραπεζών μια εγχώρια ή μια διεθνής κρίση.

Συνήθως κάτι τέτοιο εκφράζεται μέσω μεταβολών των επιτοκίων του χρηματοοικονομικού συστήματος. Γι' αυτό οι κανόνες της Βασιλείας II προβλέπουν μια πιο στενή παρακολούθηση, από μέρους των κεντρικών τραπεζών, της πιστωτικής επέκτασης των εμπορικών τραπεζών.

Τελικά, εκείνο που μπορούμε να πούμε είναι ότι η επιτυχία της εφαρμογής των κανόνων της Βασιλείας II είτε στην Ελλάδα, είτε σε οποιαδήποτε άλλη οικονομία θα κριθεί εκ του αποτελέσματος.

6.3 Βασιλεία III

Οι νέοι κανόνες της Βασιλείας δημιουργήθηκαν για να δαμάσουν τις τραπεζικές επενδύσεις, να προσδώσουν στιβαρότητα και διαφάνεια στον τραπεζικό κλάδο. Το νομοθετικό πνεύμα συμπυκνώνεται στην προσπάθεια αποφυγής μια νέας τραπεζικής κρίσης μέσω έλλειψης διαχείρισης των τραπεζικών κεφαλαίων.

Οι νέοι κανόνες εξαναγκάζουν τις τράπεζες να προβούν σε νέες ενέργειες για να εξασφαλίσουν την κεφαλαιακή τους ενίσχυση. Η διάθεσή τους όμως για νέα δάνεια είναι μειωμένη καθώς η ρευστότητα πάει περίπατο. Οι νομοθετικές προθέσεις δεν επαληθεύονται και καταφέρουν τελικά έμμεσο χτύπημα στον επιχειρηματικό κλάδο. Πλήττονται λοιπόν οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα που αναζητούν αγωνιωδώς κεφάλαια για να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους.

Η στρεβλωμένη εξίσωση που έχει δημιουργηθεί έχει τραβήξει την προσοχή των αναλυτών που εστιάζουν πλέον στα δυσμενή αποτελέσματα και την ισχνή ανάπτυξη των ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Αν οι κανόνες της Βασιλείας ευαγγελίζονταν την εξάλειψη του συστημικού ρίσκου από το τραπεζικό σύστημα, οι επιχειρήσεις μοιάζουν, σύμφωνα με τη γνώμη αναλυτών και επενδυτών, ως ο νέος πλέον επικίνδυνος κλάδος να υποφέρει από μια συστημική κρίση.

Οι ρυθμίσεις και οι περιορισμοί για την αγορά των παραγώγων και των εξωχρηματοστηριακών συναλλαγών τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη ανησυχούν τις αγορές. Μπορεί να ξεκαθαρίζουν ως ένα σημείο την αγορά αλλά οι λομπίστες

θεωρούν ότι πρόκειται για τις κατεχοχήν αγορές δραστηριοποίησης των επενδύσεων των επιχειρήσεων. Οι περιορισμοί θα φέρουν αντίστοιχες μειώσεις συναλλαγών και τζίρου στις συγκεκριμένες αγορές και ο πρώτος που θα την πληρώσει θα είναι... η ρευστότητα.

Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Εταιρικών Ομολόγων, Richard Raeburn παραδέχεται την ύπαρξη του προβλήματος. “Οι επιχειρήσεις θα υποφέρουν από ρευστότητα, θα πιεστούν, είναι πασιφανές, έπρεπε όμως κάποια στιγμή να μπει μια τάξη σ' αυτή την αδιαφανή αγορά των εξωχρηματοσηριακών συναλλαγών”.

Ο Raeburn αναφέρθηκε και στο θέμα κεφαλαιακής αξιολόγησης. Οι εταιρείες θα ζουν για καιρό με το ρίσκο του... κλεισίματος της κάνουλας της ρευστότητας. Πλήττονται και από τα νέα δεδομένα στους τραπεζικούς κλάδους αλλά και από τους περιορισμούς στην αγορά των παραγώγων. Αυτό δεν τις βολεύει, όσο και αν κάποιοι ευλογούν τα γένια τους για θέσπιση κανόνων διαφάνειας στην αγορά αυτή. Σίγουρα τα κεφάλαια που αναζητούν έχουν περισσότερες πιθανότητες να έχουν υψηλότερη αξιολόγηση, όμως τούτο δεν αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη, σύμφωνα με τον Raeburn. Αν για τις τράπεζες λύθηκε το θέμα με τη θέσπιση των κανόνων της Βασιλείας III, οι εισηγμένες στο χρηματιστήριο επιχειρήσεις δεν έχουν περιορισμούς για τις επενδυτικές τους δραστηριότητες και την αξιολόγηση των κεφαλαίων που εξασφαλίζουν είτε για την ανάπτυξη είτε απλώς για την επιβίωσή τους.

7 Βιβλιογραφία

7.1 Ελληνική

Γκαργκάνας, Ν. (2003). Ομιλία του διοικητή της τράπεζας της Ελλάδας κ. Νικολάου Χ. Γκαργκάνα στο γεύμα που παρέθεσε προς τιμήν του η λέσχη Propeller club.
<http://www.bankofgreece.gr>

Γκόρτσος, Χ. (2005). Βασιλεία ΙΙ και κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών.
<http://www.economia.gr>

Γκόρτσος, Χ. (2006). Το νέο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων. <http://www.economia.gr>

Δελτίο Τύπου της ΤτΕ, 'Η έκθεση της Τραπεζής της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2008-2009, Αθήνα, 16 Φεβρουαρίου 2009
<http://insight.gr/economy.php?artid=15>

Καζαντζής Χ, Αρχές και Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Λογιστικής

Καζαντζής Χ, Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος

Καθημερινή. (2007) Τι καθιερώνεται με το νέο πλαίσιο Βασιλεία ΙΙ.
<http://portal.kathimerini.gr>

Καλφάογλου, Φ. (2006). Η επίπτωση του νέου πλαισίου υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων (Βασιλεία ΙΙ) στην αποτελεσματικότητα και τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος. <http://www.morax.gr>

ΠΔ/ΤΕ 2635 29.10.2010 Εποπτεία και έλεγχος των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων

ΠΔ/ΤΕ 2634 29.10.2010 Τροποποίηση των ΠΔ/ΤΕ 2591/20.08.2007 «Υπολογισμός κεφαλαιακών απαιτήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων για τον κίνδυνο αγοράς» και ΠΔ/ΤΕ 2632 29.10.2010 Τροποποίηση της ΠΔ/ΤΕ 2592/20.08.2007 «Δημοσιοποίηση από τα πιστωτικά ιδρύματα εποπτικής φύσεως πληροφοριών σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια, τους κινδύνους που αναλαμβάνουν καθώς και τη διαχείρισή τους»

ΠΔ/ΤΕ 2626 29.07.2010 Τροποποίηση της ΠΔ/ΤΕ 2614/7.4.2009 "Πλαίσιο ελέγχου από την Τράπεζα της Ελλάδος της επάρκειας ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων"

ΠΔ/ΤΕ 2622 21.12.2009 Προϋποθέσεις για την παροχή άδειας ίδρυσης και λειτουργίας και κανόνες εποπτείας των: α) εταιρειών χρηματοδοτικής μίσθωσης, β) εταιρειών παροχής πιστώσεων και γ) εταιρειών πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων

ΠΔ/ΤΕ 2614 7.4.2009 Πλαίσιο ελέγχου από την Τράπεζα της Ελλάδος της επάρκειας ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων

ΠΔ/ΤΕ 2599 2.11.2007 Τροποποίηση της ΠΔ.ΤΕ 2474/31.5.2007 για την κατάργηση του ανωτάτου ορίου παροχής πιστώσεων από πιστωτικά ιδρύματα και μέλη του Χρηματιστηρίου Αθηνών για τη διενέργεια χρηματιστηριακών συναλλαγών

ΠΔ/ΤΕ 2598 2.11.2007 Πλαίσιο εποπτείας καλυμμένων ομολογιών που εκδίδονται από πιστωτικά ιδρύματα (covered bonds)

ΠΔ/ΤΕ 2597 31.10.2007 Τροποποίηση της ΠΔ.ΤΕ 2577/2000 Πλαίσιο αρχών λειτουργίας και κριτηρίων αξιολόγησης της οργάνωσης κ των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων και σχετικές αρμοδιότητες των διοικητικών τους οργάνων

ΠΔ/ΤΕ 2596 20.8.2007 Εποπτεία και έλεγχος των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων

ΠΔ/ΤΕ 2595 20.8.2007 Καθορισμός των κριτηρίων που πρέπει να διέπουν τη Διαδικασία Αξιολόγησης Επάρκειας Εσωτερικού Κεφαλαίου (ΔΑΕΕΚ) των πιστωτικών ιδρυμάτων και της Διαδικασίας Εποπτικής Αξιολόγησης (ΔΕΑ) από την Τράπεζα της Ελλάδος

ΠΔ/ΤΕ 2592 20.8.2007 Δημοσιοποίηση από τα πιστωτικά ιδρύματα εποπτικής φύσεως πληροφοριών σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια, τους κινδύνους που αναλαμβάνουν καθώς και τη διαχειρισή τους

ΠΔ/ΤΕ 2540 27.2.2004 Κανόνες εποπτείας από ΤτΕ της εταιρείας "Ταμείο Εγγυοδοσίας μικρών και πόλυ μικρών επιχειρήσεων ΑΕ" (Τ.Ε.Μ.Π.Μ.Ε Α.Ε.) - εποπτική αντιμετώπιση των απαιτήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων που καλύπτονται από την ρητή εγγύηση της ΤΕΜΠΜΕ ΑΕ

ΠΔ/ΤΕ 2536 4.2.2004 Προϋποθέσεις παροχής άδειας λειτουργίας και κανόνες εποπτείας από την ΤτΕ των εταιρειών διαμεσολάβησης στη μεταφορά κεφαλαίων

ΠΔ/ΤΕ 2527 8.12.2003 Κανόνες προληπτικής εποπτείας από την ΤτΕ των ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος

ΠΔ/ΤΕ 2523 12.6.2003 Τροποποίηση των διατάξεων της ΠΔ.ΤΕ 1955/2.7.91, σχετικά με τη καταναλωτική πίστη και δάνεια που χορηγούνται σε φυσικά πρόσωπα για την κάλυψη προσωπικών αναγκών

7.2 Ξενόγλωσση

- Board of Governors of the Federal Reserve System. (2006) 93rd Annual Report
- European Central Bank. (07/2007) Monthly Bulletin
- European Central Bank. (2007) The Euro bonds and derivatives markets
- International Monetary Fund. (2006) Global Financial Stability Report
- JP Morgan (2008) Financial Services, Greek Banking, May 2008, Hard Copy
- Ashcraft A. & Schuermann T. (2008) Understanding the securitization of subprime mortgage credit, Federal Reserve Bank of New York, Staff report No. 318
- Basel Committee on Banking Supervision (2004). International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework, Basel: Bank for International Settlements
- Evans E. (2008), Bloomberg News, Banks face biggest crisis in 30 years, report+ shows (update 3), www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601103&sid=ag6x7hY0GLFo&refer=ne
- Kaufman George G. (1996) Bank Failures, Systemic Risk and Bank Regulation, Cato Journal, 16 (1): 17-45.
- Mayes, David G. (2004). Getting the Best out of Basel II for the European Banking System, The New Basel Capital Accord and the Future of the European Financial System, (CEPS Task Force Report No. 51): 64-70.
- Meyer Laurence, H. (1999). Increasing Global Financial Integrity: The Roles of Market Discipline, Regulation, and Supervision, Cato Journal, 18 (3): 345-54.
- Mishkin, Frederic S. (2001) The Economics of Money, Banking and Financial Markets, Boston: Addison Wesley, 6th edition
- Reinhart C. & Rogoff K. (2008) Is the sub-prime financial crisis so different? An international historical comparison, National Bureau of Economic Research, WP 13761
- Schinasi G. (2004) Defining financial stability, International Monetary Fund, WP/04/187

- Tsatsaronis, Kostas (2004). Comments on the Theory of Market Discipline, Borio et.al (2004): 79-84.